

**Kyselytestitutkimus synonyymisten nauramista ja itkemistä
kuvaavien verbien merkityseroista**

Taru Kokkonen
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Suomen kieli
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2013

Tampereen yliopisto
Suomen kieli
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

KOKKONEN, TARU: Kyselytestitutkimus synonyymisten nauramista ja itkemistä kuvaavien verbien merkityseroista

Pro gradu -tutkielma, 94 sivua + liitteet 14 sivua
Huhtikuu 2013

Tässä tutkielmassa tarkastellaan, millaisia aste-eroja synonyymisten nauramista ja itkemistä kuvaavien verbien merkityksiin ja käyttöön on löydettävissä kyselytestimenetelmän avulla. Tutkimuksessa on mukana 20 verbiä, 10 itkemistä ja 10 nauramista kuvaavaa. Sanoista useat ovat luokiteltavissa ekspressiivisiksi. Tutkittavat verbit ovat seuraavat: 1) *hekottaa, hihittää, hohottaa, hykertää, höröittää, kihertää, kikattaa, käkättää, räkättää ja tirskaa* 2) *kyynelehtiä, niiskuttaa, nyyhkyttää, parkua, pillittää, porata, tyrskiä, ulvoa, vetistellä ja vollottaa*.

Tutkimusaineisto kerättiin paperisilla kyselylomakkeilla sadalta suomen äidinkielen ilmoittaneelta ammattikorkeakouluopiskelijalta valvotuissa luokkatilanteissa. Yhteensä 50 vastaajaa (25 miestä ja 25 naista) vastasi itkemistä kuvaavia verbejä koskevaan kyselylomakkeeseen, ja vastaavasti 50 vastaajaa (25 miestä ja 25 naista) vastasi nauramista kuvaavia verbejä koskevaan kyselylomakkeeseen.

Kyselylomakkeet koostuivat verbien selitystä pyytävistä, vastaajien aktiivisimmin hallitsemaa sanastoa ja tekstikontekstia hakevista tuottotehtävistä sekä selvästi tiettyjä piirteitä testaavista monivalintatehtävistä. Vastaajia pyydettiin arvioimaan agentin äänen voimakkuutta ja korkeutta sekä naurun hyväntahtoisuutta tai itkun mielenliikituksen suuruutta. Lisäksi vastaajat arvioivat verbin tyypillistä agenttia sukupuolen ja iän kannalta sekä sitä, esiintyykö verbi luontevammin koloratiivirakenteessa vai ilman sitä (*pillittää* vs. *ikeä pillittää*). Lisäksi vastaajilta kysyttiin, ovatko tutkittavaksi valitut verbit heille entuudestaan tuttuja ja onko niiden käyttö luontevaa heidän omassa kielenkäytössään.

Vastaukset osoittavat, että kyselytesteillä voidaan saada natiiveilta kielenkäyttäjiltä kiinnostavaa, sanakirjoista vielä löytymätöntäkin, tietoa heidän käsityksistään nauramista ja itkemistä kuvaavien verbien merkityseroista ja käytöstä. Osa tuottotehtävien ja monivalintatehtävien tuloksista tuki toisiaan. Testit osoittivat informanttien olevan huomattavan yksimielisiä eräistä tutkittavina olleiden verbien piirteistä, kuten *hohottaa*-verbin miesagentista ja *parkua*-verbin lapsiagentista. Tietyissä piirteissä ilmeni puolestaan suurta erimielisyyttä, kuten *kyynelehtiä*-verbin agentin mielenliikituksen voimakkuudessa ja *porata*-verbin agentin äänen korkeudessa. Tulokset antavat viitteitä siitä, mitkä tutkituista piirteistä koettiin kunkin verbin merkityksen kannalta olennaisiksi.

Avainsanat: pro gradu -tutkielma, leksikaalinen semantiikka, synonymia, kyselytestitutkimus, ekspressiivinen verbi

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO.....	1
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat	1
1.2	Tutkimuskysymykset	3
2.	TUTKIMUSAINESTO	4
2.1	Kyselylomakkeet	4
2.2	Informantit	6
3.	TUTKIMUSMENETELMÄ JA KESKEISET KÄSITTEET	9
3.1	Kyselytestimenetelmä	9
3.2	Synonymia	12
3.3	Ekspressiiviset merkitykset.....	14
3.3.1	Ekspressiivisyys, deskriptiivisyys ja onomatopoeettisuus	14
3.3.2	Koloratiivirakenne	17
3.3.3	Äännesymboliikka	18
4.	NAURAMISTA KUVAAVIEN VERBIEN PIIRTEET VASTAUKSISSA	20
4.1	Aktiivisimmin hallitut nauramisverbit.....	20
4.2	Verbien tunnettuus ja käyttö	22
4.3	Agentin sukupuoli ja ikä	26
4.3.1	Agentin sukupuoli ja ikä monivalintatehtävässä	26
4.3.2	Agentin sukupuoli ja ikä tuotetuissa lauseissa	29
4.4	Äänen voimakkuus ja korkeus	34
4.5	Naurun hyväntahtoisuus	37
4.6	Koloratiivirakenteen luonnollisuus.....	38
4.7	Nauramisverbien piirteet avoimissa määrittelyissä ja tuotetuissa lauseissa	40
4.8	Yhteenvetoa	50
5.	ITKEMISTÄ KUVAAVIEN VERBIEN PIIRTEET VASTAUKSISSA	55
5.1	Aktiivisimmin hallitut itkemisverbit.....	55
5.2	Verbien tunnettuus ja käyttö	56
5.3	Agentin sukupuoli ja ikä	59
5.3.1	Agentin sukupuoli ja ikä monivalintatehtävässä	59
5.3.2	Agentin sukupuoli ja ikä tuotetuissa lauseissa	63
5.4	Äänen voimakkuus ja korkeus	68

5.5	Mielenliikituksen voimakkuus.....	70
5.6	Koloratiivirakenteen luonnollisuus.....	71
5.7	Itkemisverbien piirteet avoimissa määrittelyissä ja tuotetuissa lauseissa.....	72
5.8	Yhteenvetoa	81
6.	LOPUKSI.....	87
LÄHTEET		91
LIITTEET		95

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Kielessä esiintyy merkityssisällöltään samankaltaisia ilmauksia, joita kutsutaan synonyymeiksi. Kielenkäyttäjillä on runsaasti yhteistä tietoa sanojen merkityksistä, ja tätä tietoa he hyödyntävät valitessaan sopivan ilmauksen, kuten parhaimman synonyymiehdokkaan, kuhunkin viestintätilanteeseen. Tavallisten kielenkäyttäjien käsityksiä ja hahmotuksia synonyymeista ei kuitenkaan juuri ole empiirisesti selvitetty. Pilottiluonteisia kyselytestitutkimuksia sanojen merkityksien selvittämiseksi kollektiivisen tiedon avulla on tehty Suomessa muutamia (ks. esim. Leskinen 1991, Raukko 2002, Vanhatalo 2005).

Tässä pro gradu -työssä selvitän kyselytestimenetelmää hyödyntäen, millaisia as-
te-eroja synonyymisten nauramista ja itkemistä kuvaavien verbien merkityksiin ja käyt-
töön liittyy. Tutkimusaiheeni on leksikaalis-semanttinen. Tutkimuksessa on mukana 20
verbiä: 10 itkemistä ja 10 nauramista kuvaavaa. Tutkittavakseni olen valinnut oman
kieli-intuitioni ja sanakirja-aineistojen valossa yleisimpiä nauramista kuvaavia verbejä
sekä muutaman harvinaisemman. Tutkittavat verbit ovat seuraavat: 1) *hekottaa, hihit-
tää, hohottaa, hykertää, höröttää, kihertää, kikattaa, käkättää, räkättää* ja *tirskua* 2)
kyynelehtiä, niiskuttaa, nyyhkyttää, parkua, pillittää, porata, tyrskiä, ulvoa, vetistellä ja
vollottaa.

Kaikki ensimmäisen ryhmän verbit esiintyvät *nauraa*-hakusanan alla Nykysuo-
men sanakirjassa (NS) ja Synonyymisanastossa (Leino & Leino 1990) (paitsi *räkättää*
ja *käkättää*) sekä sähköisessä MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0:ssa (MOT) (paitsi *hy-
kertää*). Toisen ryhmän verbit löytyvät niin ikään *itkeä*-hakusanan alta Nykysuomen
sanakirjasta (NS) (paitsi *tyrskiä*), Synonyymisanastosta (Leino & Leino 1990) (paitsi
tyrskiä) sekä MOT:sta (paitsi *tyrskiä*). *Tyrskiä*-verbin olen poiminut Yrjö Kiviniemen
(1986) Synonyymisanastosta.

Itkemistä ja nauramista kuvaavat verbit ovat tyypillisesti yksipaikkaisia, ja ne lek-
sikalisoivat reaktiota ja sen tapaa (Pajunen 2001: 281). Haluankin tällä tutkimuksella
selvittää, mitä eroja nauramisen ja itkemisen tavoista on löydettävissä. Tarkasteltaviksi
piirteiksi olen valinnut äänen voimakkuuden ja äänen korkeuden sekä naurun hyväntah-
toisuuden ja itkun mielenliikutuksen suuruuden. Näiden tavan erojen lisäksi pyrin sel-

vittämään verbin tyypillistä agenttia sukupuolen ja iän kannalta sekä sitä, esiintyykö verbi luonnollisemmin koloratiivirakenteessa (*hohottaa* vs. *nauraa hohottaa*) vai ilman sitä. Näiden piirteiden lisäksi oletan testipopulaation tuottavan myös muita tutkittaville verbeille tyypillisiä piirteitä. Tutkin myös, ovatko tutkittavaksi valitut sanat informanteille entuudestaan tuttuja ja kuuluvatko ne luontevasti heidän omaan kielenkäyttöönsä.

Kyselytestit sopivat hyvin sellaisen sanaston tutkimiseen, jonka selvittämisessä muut sanastontutkimuksen menetelmät eivät tuota toivottuja tuloksia. Tällaista sanastoa on erityisesti harvakseltaan käytetty sanasto, josta on hankala saada riittävästi spontaanisti tuotettua aineistoa. Kyselytestit sopivat myös vaikeasti määriteltävien sanojen tarkasteluun. Tällaisia sanoja on erityisesti samanmerkityksisissä verbeissä. Erityisesti ekspressiivisten sanojen joukossa on hyvin paljon harvakseltaan käytettävää samamerkityksistä sanastoa. (Vanhatalo 2002: 343–344.) Tähän tutkimukseen valitut verbit ovat samanmerkityksisiä, ja mukana on runsaasti ekspressiivisiä verbejä. Osa verbeistä on harvakseltaan käytettyjä.

Pilottiluonteisia kyselylomaketutkimuksia sanojen merkityksien selvittämiseksi on tehty Suomessa muutamia. Kyselytestejä on käytetty myös korpustutkimuksen rinnalla (ks. esim. Arppe & Järvikivi 2002, Tuovila 2005). Apuna tässä tutkielmassani käytän erityisesti Ulla Vanhatalon väitöskirjaa ”Kyselytestit synonymian selvittämisessä” (2005) ja siihen liittyvää Virittäjässä (2002, 2003) ja Sananjalassa (2004) julkaistua artikkelisarjaa. Myös Maria-Magdalena Jürvetsonin (ks. esim. 2004) vielä julkaisemattomassa väitöskirjassa käsitellään suomen kielen ekspressiivisten verbien semantiikkaa kyselymenetelmän avulla. Hänen tutkimuksensa kohteena on myös nauramista kuvaavia verbejä.

Perinteiset sanakirjamääritelmät ovat usein tilan puutteen vuoksi suppeita; sanan merkitystä kuvataan luettelemalla läheisiä synonyymeja ja esittämällä muutama esimerkki sanan käytöstä. Esimerkiksi *kihertää*-verbin määritelmä MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0:ssa (MOT) on seuraava: ”nauraa hiljaa, hihittävästi, hykertää. *Nauraa kihertää. Kihertää ujosti.*”. Myös *pillittää*-verbiä kuvaillaan synonyymien avulla: ”itkeä, parkua, vollottaa. *Itkeä pillittää. Tyttö alkoi pillittää.*” (MOT). Sekä Vanhatalon että Jürvetsonin tutkimusten motiivina on ollut kehittää menetelmää, jolla natiivipuhujien sanastotietoa saataisiin sanakirjoihin. Perinteisiin sanakirjoihin voidaan laittaa vain rajallinen määrä tietoa, mutta sähköisiin sanakirjoihin olisi mahdollista mahduttaa enem-

män tietoa sanojen merkityksistä. Vanhatalon (2005: 41) mukaan kyselytestejä voitaisiin käyttää ekspressiivisanaston lisäksi esimerkiksi tunneilmausten ja monien adjektiivien sanakirjamerkitysten määrittelyssä.

Tehdessäni kandidaatintutkielmaani vuonna 2009 kiinnostuin synonyymisten ja ekspressiivisten verbien tutkimuksesta kyselytestimenetelmän avulla. Kyselytesti on menetelmänä mielenkiintoinen, koska sen avulla selvitetään syntyperäisten puhujien omia käsityksiä kielenkäytöstä. Vanhatalon (2005: 33, 41) mukaan kyselytestimenetelmän erityisetuna voidaankin pitää empiirisyyttä: lähtökohta on kielenkäytön todellisuudessa ja syntyperäisten puhujien omissa määritelmissä. Menetelmän avulla on mahdollista ottaa huomioon sanastontuntemuksen ja käytön variaatio. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että kyselytestimenetelmillä voidaan selvittää kielenkäyttäjien käsityksiä lähisynonyymisistä sanoista. Oman tutkielmani myötä voin joko vahvistaa tai heikentää tätä tulosta.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tällä tutkielmalla haluan selvittää, millaisia aste-eroja synonyymisten nauramista ja itkemistä kuvaavien verbien merkityksiin ja käyttöön voidaan löytää kyselytestimenetelmän avulla. Tarkastelen myös, onko informanttien sukupuolella merkitystä heidän arvioihinsa verbeistä ja niiden käytöstä. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Tuntevatko informantit kyselyyn valittuja verbejä?
- Onko verbien käyttö luontevaa heidän omassa kielenkäytössään?
- Tuntevatko ja käyttävätkö informantit muita itkemistä tai nauramista kuvaavia verbejä kuin kyselyssä mainittuja?
- Millaisia merkityseroja tutkittavilla verbeillä on?
- Miten eri verbien nauramisen tai itkemisen tavat eroavat toisistaan?
- Minkälainen agentti verbien yhteyteen tyypillisesti sopii?
- Onko verbin käyttö luontevampaa koloratiivirakenteessa vai ilman?
- Miten informanttien käsitykset verbeistä eroavat sanakirjojen määritelmistä?

2. TUTKIMUSAINEISTO

2.1 Kyselylomakkeet

Sekä itkemistä että nauramista kuvaaville verbeillä laadin omat, tehtäviltään lähes identtiset, kyselylomakkeensa (ks. liitteitä 1 ja 2). Kyselylomakkeiden teossa hyödynsin Ulla Vanhatalon (2005) kyselytestien tehtävien mallia ja sovelsin niitä omiin tutkimuskysymyksiini. Seitsensivuiset kyselylomakkeet koostuvat vastaajan taustaa kartoittavasta kansisivusta (kansisivulla kerätyistä tiedoista tarkemmin luvussa 2.2) ja kymmenestä tehtävästä. Kansisivulla vastaajia ohjeistettiin täyttämään yksi sivu kerrallaan ja kiellettiin katsomasta seuraavaa sivua etukäteen. Lisäksi jo täytetty sivu pyydettiin laittamaan tekstipuoli alaspäin pöydälle ja kiellettiin enää palaamasta siihen. Vastaajien testitilannetta valvottiin, ja he käyttivät vastaamiseen aikaa 10–30 minuuttia.

Itse testit koostuvat niin selitystä pyytävistä ja tekstikontekstia hakevista tuotto-
tehtävistä kuin selvimmin tiettyjä piirteitä testaavista monivalintatehtävistä. Sijoitin tuottotestit testisarjan alkuun ennen monivalintatestejä (ainoastaan yksi monivalintatesti on tuottotestien keskellä), jotta ensin täytettävät osatestit vaikuttaisivat mahdollisimman vähän seuraavina tuleviin osatesteihin. Seuraavana ovat testit oikeassa järjestyksessään, niiden nimet ja lajittelu testityypin mukaan (TT = tuottotesti, MV = monivalintatesti):

- 1) Muodosta virkkeitä mieleen tulevista verbeistä -testi (TT)
- 2) Tunnetko verbin ja käytätkö sitä? -testi (MV)
- 3) Tunnetko muita verbejä? -testi (TT)
- 4) Muodosta virkkeitä annetuista verbeistä -testi (TT)
- 5) Määrittele sanojen merkitys -testi (TT)
- 6) Kumpi lauseista on mielestäsi luonnollisempi? -testi (MV)
- 7) Kuinka voimakas ääni on? -testi (MV)
- 8) Kuinka korkea ääni on? -testi (MV)
- 9) Kuinka hyväntahtoista naurua / voimakasta mielenliikutusta verbi kuvaa? -testi (MV)
- 10) Kenen naurua verbi kuvaa? -testi (MV)

Ensimmäisen testin tarkoitus on saada vastaaja tuottamaan spontaanisti kolme ensimmäisenä mieleen tulevaa itkemistä tai nauramista kuvaavat verbiä, jotka eivät ole *itkeä* tai *nauraa*. Näin saadaan tietoa vastaajien aktiivisimmin hallitsemasta aihepiirin sanastosta sekä luonteva konteksti verbeille vastaajien mukaan. Toisella testillä, *Tunnetko sanan ja käytätkö sitä?*, selvitetään nimensä mukaisesti, ovatko tutkittavat verbit informanteille entuudestaan tuttuja ja onko sanan käyttö luontevaa heidän omassa kielenkäytössään. Kiinnostavaa onkin, arvioivatko ja kuvailevatko informantit itselleen outoja verbejä. Jos tällaisia vastauksia ilmenee, on kiinnostavaa pohtia, mihin vastaajat ovat vastauksensa perustaneet.

Tunnetko muita verbejä? -testin tarkoitus on saada vastaajilta tietoon muita itkemistä tai nauramista kuvaavia verbejä, joita ei kyselylomakkeessa ole mainittu. Vastaajia myös pyydetään tarkentamaan, mitä mainitsemistaan verbeistä he itse käyttävät. *Muodosta virkkeitä annetuista verbeistä* -testissä on puolestaan tarkoituksena saada vastaajat tuottamaan annetulle verbille mahdollisimman spontaani konteksti. Virkkeiden avulla voidaan saada tukea monivalintatesteissä testatuille piirteille ja tarkastella muita verbeille tyypillisiä piirteitä.

Määrittele sanojen merkitys -testissä vastaajia pyydetään selittämään viiden verbin merkitys ulkomaalaiselle ystävälleen, joka puhuu jo melko hyvin suomea. Tehtävän tarkoituksena on saada merkityksen määrittely verbeille ilman, että tutkijan omat rajaukset ohjaavat vastauksia, ja toisaalta saada vahvistusta monivalintatesteissä testatuille piirteille. Kymmenen tutkittavan verbin selittäminen olisi vastaajalle liian raskas tehtävä, joten vastaaja sai selitettäväkseen viisi verbiä. 12 miesvastaajaa ja 13 naisvastaajaa sai määriteltäväkseen nauramisverbeistä sanat *hekottaa*, *hohottaa*, *höröttää*, *kihertää* ja *tirskua*. Verbit *hihittää*, *hykertää*, *kikattaa*, *käkättää* ja *räkättää* selitti 13 miestä ja 12 naista. Itkemisverbeistä *kyynelehtiä*, *niiskuttaa*, *nyyhkyttää*, *tyrskiä* ja *vetistellä* sai määriteltäväkseen 13 miestä ja 12 naista. Verbit *vollottaa*, *pillittää*, *ulvoa*, *parkua* ja *porata* määritteli 13 naista ja 12 miestä. (Informanteista tarkemmin luvussa 2.2.)

Kuudennessa testissä, *Kumpi lauseista on mielestäsi luonnollisempi?*, testataan, pitääkö vastaaja luontevampana lausetta, jossa verbi on koloratiivirakenteessa (*hohottaa* vs. *nauraa hohottaa*), vai lausetta, jossa kyseistä rakennetta ei ole. Tehtävän avulla voidaan saada viitteitä verbin luontevuudesta koloratiivikonstruktiossa. Monivalintatestien

7 ja 8 tehtävä on selvittää vastaajien käsityksiä naurun ja itkun äänen voimakkuudesta ja korkeudesta annetulla asteikolla.

Testi 9 on hieman erilainen nauramisverbejä testaavassa lomakkeessa ja itkemisverbejä testaavassa lomakkeessa. Nauramisverbilomakkeessa kysytään, kuinka hyvän- tahtoista tai ilkeää naurua verbi kuvaa annetulla asteikolla. Itkemisverbilomakkeessa vastaajat puolestaan arvioivat, kuinka vahvaa tunnetta verbi kuvaa. Viimeisen testin, Kenen naurua verbi kuvaa?, tarkoitus on kysyä suoraan vastaajilta heidän käsityksiään verbin agentin sukupuolesta ja iästä. Annetut ikävaihtoehdot ovat lapsi, nuori, keski- ikäinen ja vanhus. Vastaajilla on mahdollisuus valita agentiksi molemmat sukupuolet ja usea ikävaihtoehto.

Tehtävien toimivuuden arvioimiseksi toteutin pilottitestin Poliisiammattikorkea- koulussa helmikuussa 2012. Itkemisverbejä käsittelevän lomakkeen täytti 12 vastaajaa (3 naista, 9 miestä), ja nauramisverbejä käsittelevän lomakkeen 10 vastaajaa (1 nainen, 9 miestä). Tein lomakkeeseen ainoastaan yhden muutoksen pilottikokeilun jälkeen. Pi- lottilomakkeen tehtävässä 2 vastaajalla oli mahdollisuus täydentää avoimesti vastauksi- aan verbien tuntemuksesta ja käytöstä. Vain harva vastaaja käytti mahdollisuuden hy- väkseen. Muutamit vastaajien tekemät täydennykset (esim. *käytän joskus*) eivät anta- neet kiinnostavaa lisäinformaatiota vastauksiin. Näistä syistä jätin täydentämismahdolli- suuden lomakkeista pois. Pilottikokeilussa lomake osoittautui muilta osin toimivaksi, joten myös pilottikyselyn täyttäneiden vastaukset otettiin mukaan tutkimukseen.

2.2 Informantit

Tutkimusaineistoni koostuu sadan ammattikorkeakouluopiskelijan täyttämistä kysely- lomakkeista. Yhteensä 50 vastaajaa (25 miestä ja 25 naista) vastasi itkemistä kuvaavia verbejä koskevaan lomakkeeseen, ja vastaavasti 50 vastaajaa (25 miestä ja 25 naista) vastasi nauramista kuvaavia verbejä koskevaan lomakkeeseen. Vastaukset olen kerännyt valvomissani luokkatilanteissa helmi- ja maaliskuussa 2012 Tampereen Poliisiammatti- korkeakoulun (Polamk) poliisin perustutkinnon opiskelijoilta ja Tampereen ammatti- korkeakoulun (Tamk) sosiaalialan opiskelijoilta.

Kyselyyn vastasi alun perin 122 vastaajaa: 81 poliisiopiskelijaa (62 miestä, 19 naista) ja 41 sosiaalialan opiskelijaa (2 miestä, 39 naista). Yksikään koehenkilöistä ei palauttanut täysin tyhjää tai epäasiallisesti täytettyä lomaketta. Yksittäiset tyhjäksi jäte-

tyt kohdat muuten täytetyissä lomakkeissa olen ottanut huomioon analyysissä tyhjinä vastauksina. Täytetyistä lomakkeista karsiutuivat pois ne, joiden vastaajan äidinkieli oli muu kuin suomi (1 mies ja 3 naista) ja joiden vastaajan ikä oli 47 vuotta tai enemmän (5 naista). Karsinnan tein siksi, että halusin rajata vastaajat äidinkielenään suomea puhuviin iältään tyypillisiin ammattikorkeakouluopiskelijoihin.

Jäljelle jäi edellä kuvatun rajauksen jälkeen 50 naisvastaajan lomaketta ja 63 miesvastaajan lomaketta. Halusin rajata myös miesvastaajat 50:teen eri sukupuolten vastausten vertailun helpottamiseksi, joten miesten vastauksista poistin sattumanvaraisesti 7 itkemisverbejä käsittelevää kyselylomaketta sekä 6 nauramisverbejä käsittelevää lomaketta. Taulukosta 1 on nähtävissä vastaajien jakautuminen korkeakoulun, sukupuolen ja vastatun lomakkeen perusteella.

Taulukko 1. Vastaajat korkeakoulun, sukupuolen ja vastatun lomakkeen perusteella.

	Polamk		Tamk		yhteensä
	miehet	naiset	miehet	naiset	
nauramisverbit	24	7	1	18	50
itkemisverbit	25	11	0	14	50

Kyselylomakkeen kansisivun (ks. liitettä 1) tarkoitus oli kartoittaa vastaajan taustaa. Halusin pitää sivun mahdollisimman yksinkertaisena ja helposti täytettävänä. Sivulla kysyttiin vastaajan äidinkieltä, ikää, sukupuolta, syntymäpaikkakuntaa sekä sitä, missä osissa Suomea (Pohjois-Suomi, Keski-Suomi, Itä-Suomi, Länsi-Suomi, Etelä-Suomi ja Suur-Helsinki) ja millä paikkakunnalla vastaaja on asunut ja kuinka kauan. Kaikki mukaan otetut vastaajat ilmoittivat äidinkielekseen suomen. He olivat vastaushetkellä iältään 20–43-vuotiaita, ja heistä yli puolet oli 20–24-vuotiaita. Vajaa puolet vastaajista on elänyt suurimman osan elämästään Länsi-Suomessa. Taulukkoon 2 on koottu vastaajien ikäjakauma, ja taulukossa 3 on tiedot alueista, joissa kukin vastaaja on asunut suurimman osan elämästään.

Taulukko 2. Vastaajien iät.

ikä	miehet	naiset	yhteensä
20–24 v	32	27	59
25–29 v	9	14	23
30–34 v	7	5	12
35–39 v	2	1	3
40–43 v	0	3	3

Taulukko 3. Alue, jossa vastaaja on asunut suurimman osan elämästään.

alue	miehet	naiset	yhteensä
Länsi-Suomi	17	28	45
Etelä-Suomi	13	6	19
Itä-Suomi	9	5	14
Pohjois-Suomi	9	2	11
Keski-Suomi	2	7	9
Suur-Helsinki	0	2	2

Tässä tutkimuksessa informanttien kotiseudun tai murretaustan vaikutusta vastauksiin ei ole selvitetty, joten tarkempi vastaajien asuintaustan erittely ei tässä ole tarpeen. Murretaustan huomioiminen olisi mahdollista ja kiinnostavaa laajemmassa jatkotutkimuksessa. Koska moni tämänkin tutkimuksen informanteista ilmoitti asuneensa useammassa kuin yhdessä osassa Suomea, tulisi kielellisen kotiseudun, murretaustan tai muiden yksilön kieleen vaikuttaneiden seikkojen kysyminen vastaajilta miettiä tarkaan. Sen sijaan sukupuolten välisiä eroja on tässä tutkimuksessa tarkasteltu jokaisen kyselylomakkeen osatestin kohdalla. Jos sukupuolten väliltä on löydetty vastauksissa eroja, niistä on kerrottu tutkimustuloksissa kyseisen osatestin käsittelyn kohdalla.

3. TUTKIMUSMENETELMÄ JA KESKEISET KÄSITTEET

3.1 Kyselytestimenetelmä

Jokaisella sanalla on yleinen, tilanteesta irrallinen ja ihmisten yhteisesti käsittämä merkitys, joka usein esitetään sanakirjoissa. Tätä kutsutaan sanan *usuaaliseksi* merkitykseksi. Sanan *okkasionaalisella* merkityksellä puolestaan tarkoitetaan merkitystä, jonka puhuja antaa sanalle tilanteessa ja jonka hän olettaa kuulijankin sille antavan. Okkasionaalinen merkitys poikkeaa siis aina jossain määrin usuaalisesta merkityksestä, koska eri kontekstit vaikuttavat siihen. (Kuiiri 2012: 27–28.) Sanojen merkitykset ovat siis sosiaalisia, mutta jonkinasteiset erot ovat mahdollisia eri kielenpuhujien välillä. Näin ollen kielentutkijan ei tule olettaa, että hänen kieli-intuitionsa on yhteinen kaikkien muiden kielenkäyttäjien kanssa. Tutkijan on varottava yksipuolisia päätelmiä ja päästävä oman itsensä ulkopuolelle. Menetelmiä, joilla tutkija voi päästä kiinni sanan sosiaaliseen mutta varioivaan merkitykseen, ovat kyselytestitutkimus ja korpuslingvistiikka.

Sanastontutkimuksessa, ja kielentutkimuksessa ylipäätään, kyselytestien käyttö on suhteellisen uusi menetelmä. Väljää eksperimentaatiota edustavat kyselytutkimukset ovat alkaneet yleistyä viime vuosina. Käytännön toteutukset ovat olleet moninaisia, ja yleistymisen myötä myös tutkimusaiheiden kirjo on laajentunut. Kyselytestimenetelmän taustalla on oletus siitä, että tutkittavasta asiasta, kuten kielestä, on olemassa kollektiivista, yhteisöllistä tai intersubjektiivista tietoa (mm. Esa Itkonen 2003: 112–). Kyselytutkimuksen empiirinen luonne pohjautuu siihen, että informanttien reaktioiden ajallispaikallinen ”sijainti” voidaan määritellä tarkoin ja reaktioista jää pysyvä, yleensä kirjallinen, jälki (Itkonen & Pajunen 2010: 75). Itkonen ja Pajunen (2010) ovat asettaneet kielitieteen käyttämät metodit jatkumolle, joka perustuu niiden keskinäisille edellytys-suhteille. Tässä jatkumossa kyselytestejä edeltää aina tutkimusaihetta koskeva tutkijan intuitioperustainen (käsite)analyysi ja usein myös aihetta koskeva korpustutkimus.

Suomalaisessa kielentutkimuksessa hankkeita, jotka perustuvat eriasteisesti yhteisöllisen tiedon keräämiseen, on tehty jo 1900-luvulta, Suomen murteiden sanakirjan keruutalkoista, lähtien. Eksplikoidusti kyselytestimenetelmä on kuitenkin tullut suomalaisen tutkimukseen kognitiivisen kielentutkimuksen mukana (Vanhatalo 2005: 31.)

Kyselytestejä voidaan soveltaa moneen eri kielen osa-alueeseen. Suomessa koehenkilöitä ja kyselytestejä on käytetty apuna muun muassa astevaihtelusääntöjen ja subjektin sijan tutkimiseen (Itkonen 1957, 1976), partisiippirakenteen predikatiivin päätteellisen ja päätteettömän muodon suhteen selvittämiseen (Lehikoinen 1973), edistyneen suomenoppijan U-verbijohdosten tutkimiseen (Siitonen 1999), monikon partitiivin (Niemi, Heikkinen & Järvikivi 2001), imitatiivien (Juha Leskinen 2001) ja verbirakenteiden tutkimiseen (Ylikoski 2005) ja Virossa toisena kielen puhuvien virheiden vakavuusasteen mittaamiseen natiivipuhujilla (Pajusalu 2004). Tutkimusaiheiden lisäksi tutkimusten koejärjestelyt, testipopulaation koko ja koostumus sekä käytetyt testityypit ovat vaihdelleet.

Suomessa ensimmäisiä erityisesti intersubjektiiivisuutta korostavia kielentutkijoita on ollut Jarno Raukko. Hän on käyttänyt kyselytestejä muun muassa *pitää*-verbin polysemian selvittämiseen (Raukko 2002). Hänen lisäksi kyselytestejä leksikaalisen semantiikan tutkimuksessa on hyödyntänyt muun muassa Heikki Leskinen (1991). Hän on tutkinut menetelmän avulla ääntä jäljitteleviä *ise*-verbejä ja niiden *na*-teonnimijohdoksia. Virossa kyselytestimenetelmää sanastontutkimuksessa ovat käyttäneet muun muassa Eve Vainik (2001, 2004) emotiosanaston tutkimukseen sekä Maria Magdalena Jürvetson (2004a, 2004b) onomatopoeettis-deskriptiivisten sanojen määrittelymiseen suomen kielessä. Jürvetsonin tutkimuksen kohteena on ollut myös nauramista kuvaavia verbejä. Kyselytestimenetelmän mahdollisuuksia erityisesti synonymian tutkimuksessa on tutkinut ja hyödyntänyt Ulla Vanhatalo (esim. 2005), jonka tutkimukset ovat olleet tämänkin työn inspiraationa. Vanhatalon lisäksi synonymiaa on tutkinut Antti Arppe (esim. 2002), joka on yhdistänyt kyselytestimenetelmää korpuslingvistiikkaan synonyymien morfologian tutkimuksessa.

Kyselytestimenetelmä sopii hyvin sellaisen sanaston tutkimukseen, josta on muilla keinoin vaikea saada tietoa. Tällaista sanastoa on erityisesti harvakseltaan käytetty sanasto, josta on hankala saada riittävästi spontaanisti tuotettua aineistoa. (Vanhatalo 2002: 343–344.) Kyselytestimenetelmän erityisetuna voidaan pitää empiirisyyttä, koska se perustuu syntyperäisten kielenkäyttäjien omiin määritelmiin ja kielenkäytön todellisuuteen. Sanastontuntemuksen ja käytön variaatio voidaan myös ottaa joustavasti huomioon. (Vanhatalo 2005: 41.) Vanhatalon (2002: 350) mukaan kyselytesteillä voisi tulevaisuudessa olla merkitystä yhtenä työkaluna esimerkiksi hankaluuksia tuottavan sa-

naston, kuten ekspressiivisanaston ja monien adjektiivien, sanakirjamerkitysten määrittelyssä.

Muun muassa Vanhatalon (2005) tutkimuksen tulokset osoittavat, että kyselytesteillä voi saada huomionarvoista, sanakirjoista löytämätöntä tietoa syntyperäisten puhujien käsityksistä sanojen merkityksestä ja käytöstä. Hänen mukaansa kyselytestien avulla on mahdollista dokumentoida huomattavasti tarkemmin synonyymisanojen epämääräinen, mutta natiivipuhujien tarkkaan huomioima, erilaisuus kuin aiemmilla menetelmillä. Renate Pajusalu (2006: 111) vertaa aineistonkeruuta kyselytestimenetelmällä lainaan, joka on palautettava: kielenkäyttäjien kyselytesteillä kerätyt intuitiot on saatava systemaattisessa muttei liian monimutkaisessa muodossa takaisin maallikon käyttöön. Kuten jo johdantoluvussa mainittiin Vanhatalo (2002: 350) ehdottaa, että kyselytestien tuloksia voitaisiin hyödyntää sanakirjojen ja erityisesti sähköisten sanakirjojen sananseilyksissä. Sähköisten sanakirjojen etuna on se, että tilaa ei ole rajoitettu ja tietoa voidaan upottaa esimerkiksi linkkien taakse.

Kyselytestimenetelmää on myös kritisoitu. Muun muassa menetelmän objektiivisuutta ja luotettavuutta on epäilty ja menetelmää on arvosteltu liian herkäksi testaajan vaikutuksille. Tutkijan liian vahva usko omaan hypoteesiin voi johtaa siihen, että tulokseksi saadaan sitä, mitä etsitään. Testiasetelmilla voidaan siis luoda merkityksiä sinne, missä niitä ei ole. Kritiikkiä on annettu myös aselman keinotekoisuudesta ja siitä, ettei siinä tutkita luonnollista kieltä. Menetelmää on lisäksi pidetty työläänä, hitaana ja kalliina. (Vanhatalo 2005: 33, ks. myös Itkonen & Pajunen 2010: 74–94.)

Vanhatalo (2005: 31) muistuttaa, että kyselytestimenetelmässä tarvitaan sekä introspektion että korpuslingvistiikan apua. Tutkija käyttää omaa intuitiotaan valitessaan aihetta ja ideoidessaan koeasetelmaa. Tähän hän voi saada apua muun muassa korpuslingvistiikan sanastosta löytämistään ongelmakohdista. Vanhatalon (mts. 34) mukaan kyselytestimenetelmällä ja sen toteutuksilla on vielä varaa kehittyä: soveltamisessa tarvitaan sekä ennakkoluulottomuutta että realismia. Hän toteaa, että mihin tahansa tutkimukseen saadaan ryhtiä ja selkeyttä tarkentamalla tutkimuksen motiiveja, valitsemalla mielekkäät tavoitteet ja tekemällä huolelliset etukäteisvalmistelut pilottitestauksineen. Käytännön toteutukseen kohdistuneeseen kritiikkiin voidaan Vanhatalon (mp.) mukaan vastata toteuttamalla lisätutkimuksia esimerkiksi varioimalla koeasetelmaa tai laajentamalla testipopulaatiota.

Tämän tutkimuksen kohteena olevat nauramista ja itkemistä kuvaavat verbit ovat ekspressiivisiä sanoja ja osa harvakseltaan käytettyjä. Riittävän aineiston kerääminen sanojen merkitysten tutkimiseksi korpuslingvistisin keinoin saattaisi olla hankalaa sanojen harvafrekvenssisyyden takia, joten kyselytestimenetelmän käyttö tässä tutkimuksessa on perusteltua. Kyselytestimenetelmällä tutkimus voidaan kohdentaa tehostetusti haluttuun sanastoon. Menetelmän valintaa tukee myös se, että aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että kyselytestien avulla voidaan selvittää kielenkäyttäjien käsityksiä lähisynonyymisista sanoista. Kuten edellä esitetty kritiikki menetelmää kohtaan osoittaa, tutkijan on kuitenkin koko ajan muistettava vastuullisuus ja luotettavuus testejä suunnitellessaan, toteuttaessaan ja aineistoa analysoidessaan.

3.2 Synonymia

Synonymia on yksi sanaston sisäisten merkityssuhteiden muoto. Sen määrittelemine ja ilmiöön suhtautuminen riippuvat paljolti siitä, mistä näkökulmasta ja miksi ilmiötä tarkastellaan. Eri tutkijat ovat myös käsitelleet aihetta hiukan eri termein. Yleensä synonymia määritellään kahden tai useamman muodoltaan erilaisen sanan samanmerkityksisyydeksi. Samamerkityksisyydellä tarkoitetaan sitä, että ilmauksilla on identtinen tai riittävän samanlainen päämerkitys (denotatiivinen merkitys tai kognitiivinen merkitys). Sanoilla siis viitataan samaan tarkoitteeseen. Näin ollen esimerkiksi sanoja *aalto* ja *laine* voidaan pitää toistensa synonyymeina. (esim. Kangasniemi 1997: 42, Karlsson 1998: 219; Kuiri 2012: 30–31.) Myös tämän tutkimuksen kohteena olevat itkemisverbit *kyynellehtiä*, *niiskuttaa*, *nyyhkyttää*, *parkua*, *pillittää*, *porata*, *tyrskiä*, *ulvoa*, *vetistellä* ja *volloittaa* ovat keskenään synonyymeja, kuten myös tutkimukseen valitut nauramisverbit *hekottaa*, *hihittää*, *hohottaa*, *hykertää*, *höröittää*, *kihertää*, *kikattaa*, *käkättää*, *räkättää* ja *tirskua*.

Absoluuttista synonymiaa esiintyy kuitenkin kielessä vain harvoin, jos lainkaan (ks. absoluuttisen synonymian määritelmästä Lyons 1955: 61). Täydellinen synonymia edellyttäisi, että kaikki sanojen esiintymisympäristöt olisivat täysin samat eli sanat olisivat vaihdettavissa keskenään milloin tahansa. Täydellisen synonymian vahvistaminen on ongelmallista, koska tarkasteltavia esiintymisympäristöjä on periaatteessa rajaton määrä (ks. esim. Cruse 1986: 268). Voimme kyllä puhua esimerkiksi *meren laineista* ja *meren aalloista*, mutta emme fysiikassa *laineenpituudesta* tai siitä, että jonkun *hiukset*

olisivat *aalloilla* (Kangasniemi 1997: 42). Myös kielen taloudellisuuden kannalta on epätodennäköistä, että kielessä olisi kaksi aivan samaa merkitsevää ja funktioiltaan samanlaista ilmausta. Mikäli tällaisia syntyisi kieleen, ilmauksista toinen kuolisi pois motivaation puutteesta tai sen merkitys muuttuisi. (Cruse 1986: 270, Kangasniemi 1997: 42.)

Cruse (1986: 266–267) lähestyy synonymiaa päällekkäisyyden käsitteen avulla. Hänen mukaansa synonyymit ovat leksikaalisia yksikköjä, joiden keskeiset semanttiset piirteet ovat identtisiä, mutta joiden ”periferisemmissä” semanttisissa piirteissä voi olla eroja. Yhteiset semanttiset piirteet lisäävät ilmausten semanttista päällekkäisyyttä, mutta pelkkä semanttinen päällekkäisyys ei takaa synonymiaa. Esimerkiksi saksanpaimenkoiralla ja spanielilla on varmasti paljon yhteisiä piirteitä, mutta ne eivät ole toistensa synonyymeja. Synonyymeilla pitääkin olla semanttisen päällekkäisyyden lisäksi mahdollisimman vähän eroavaisuuksia. (Mp.) Cruse (1986: 265) korostaa, että jotkut synonyymiparit ovat synonyymisempia kuin toiset ja että synonyymiutta voidaan mitata asteikolla.

Jos siis synonyymisten ilmausten keskeisenä yhdistävänä piirteenä pidetään päämerkityksen riittävää samanlaisuutta, ”perifeerisiä” erottavia ominaisuuksia ovat ilmausten sivumerkitykset (konnotatiiviset merkitykset tai liitännäismerkitykset). Juuri ne erottavat esimerkiksi sellaiset sanat kuin *akka* ja *nainen* toisistaan: synonyymin valinnalla kielenkäyttäjä heijastaa omaa asennettaan viittauskohdetta kohtaan (Kuiri 2012: 31). Näin ollen synonyymeiksi kutustaan yleensä sellaisia sanoja, joiden sivumerkityksissä on eroja, mutta joiden päämerkityksen samankaltaisuus on riittävä.

Leech (1981: 15–21) käyttää sivumerkityksistä nimeä assosiatiiviset merkitykset ja jakaa ne viiteen alaryhmään: *konnotatiiviseen*, *stilistiseen*, *affektiiviseen*, *reflektoivaan* ja *kollokatiiviseen* merkitykseen. Konnotatiivinen merkitys käsittää ne assosiaatiot, jotka syntyvät yhteiskunnan, aikakauden ja henkilöiden kokemuksen perusteella. Esimerkiksi sanaan *koira* liittyy tavallisesti merkityspiirre ’karvainen’, mutta on myös olemassa karvattomia koiria. Stilistinen merkitys eli tyyllisävy tarkoittaa sanan kuulumista johonkin tyyliin (esim. muodollinen *lapsi*, epämuodollinen *penska*). Affektiivisellä merkityksellä Leech (mp.) tarkoittaa puhujan henkilökohtaisia tunteiden ja asenteiden liittymistä sanaan (esim. neutraali *koira*, kielteinen *rakki*). Reflektoivassa merkityksessä toisen sanan merkitys reflektoi merkitystään käytettävään sanaan siten, että toisen sanan

herättämät assosiaatiot vaikuttavat toiseen sanaan liitettäviin mielikuviin (esim. tabumerkityksen heijastuminen sanaan *panna*). Viimeinen ryhmä on kollokatiiiviset merkitykset. Kun sanat esiintyvät usein yhdessä, vuotavat niiden merkitykset toisiinsa. Sanojen odotuksenmukainen liittyminen muihin sanoihin vaikuttaa merkitykseen (esim. *komea* liitetään mieheen ja *kaunis* naiseen). (Mp.) Näiden viiden sivumerkityksien alaryhmän erottaminen toistaan ei ole aina helppoa tai edes mahdollista. Esimerkiksi ilmauksen affektiiviset merkitykset vaikuttavat herkästi ilmauksen tyyllisävyyn.

Vastakohtana täydelliselle synonymialle on puhuttu *lähisynonymiasta* (esim. Lyons 1995: 60, Kangasniemi 1997: 42, Karlsson 1998: 220). Cruse (1986: 285) puolestaan puhuu *plesionymiasta*: kielenkäyttäjien käsitykset sanojen viittauskohteista voivat poiketa toisistaan, vaikka sanat ovat merkitykseltään varsin samanlaisia. Plesionyymejä ovat Crusen (mp.) mukaan esim. englannin sanat *misty* ja *foggy*. Koska täydellinen synonymia on lähes mahdotonta, ovat oikeastaan kaikki synonyymit väistämättä lähisynonyymeja.

Tämän tutkimuksen kohteena olevilla nauramisverbeillä ja itkemisverbeillä on siis sama päämerkitys (nauraa tai itkeä), mutta niiden sivumerkityksissä on eroja. Tutkimuksen tarkoituksena onkin selvittää, mitä nämä eroavat sivumerkitykset mahdollisesti ovat, ja kyselytestimenetelmä on tähän hyvä väline. Yksi tutkimuksen vaiheista on ollut pohtia verbien semanttisia eroavaisuuksia ennen kyselylomakkeiden laatimista. Apunani olen käyttänyt sanakirja-aineistoa ja omaa kieli-intuitiani. Mahdollisia eroja näyttäisi löytyvän muun muassa verbin tyypillisestä agentista ja äänen piirteistä, joten näiden huomioiden pohjalta laadinkin kyselylomakkeen monivalintatehtävät. Tärkeää on kuitenkin antaa tilaa vastaajien omille käsityksille verbien piirteistä, niin etteivät tutkijan omat mielikuvat verbeistä rajoita vastauksia. Tähän tarkoitukseen sopivat hyvin tuotto-tehtävät.

3.3 Ekspressiiviset merkitykset

3.3.1 Ekspressiivisyys, deskriptiivisyys ja onomatopoeettisuus

Tutkittavana olevat naurua ja itkua kuvailevat verbit ovat toistensa synonyymien lisäksi ekspressiivisiä verbejä. Alan kirjallisuudessa käsitteiden *ekspressiivinen sana*, *onomatopoeettinen sana* ja *deskriptiivinen sana* käyttö on ollut epäyhtenäistä, ja aina ei ole

mahdollista tietää, mitä kirjoittaja termillään tarkoittaa. Tässä tutkimuksessa ekspressiivisanat nähdään yhteisnimityksenä deskriptiivisille ja onomatopoeettisia sanoille (esim. Mikone 2002: 17, Jarva 2003: 61–62, Heikki Leskinen 2001: 10). Näiden sanaryhmien erottaminen toisistaan ei kuitenkaan ole ongelmatonta. Tämän vuoksi onkin usein puhuttu deskriptiivis-onomatopoeettisista tai onomatopoeettis-deskriptiivisistä sanoista.

Onomatopoeettisten sanojen ryhmän määrittelemistä voidaan pitää yksiselitteisempänä kuin deskriptiivisten. Useimmiten onomatopoeettinen ilmaus määritellään yksinkertaisesti luonnon ääntä matkivaksi tai kuvailevaksi ilmaukseksi (ks. esim. Sivula 1989: 165). Tällaisia ilmauksia ovat esimerkiksi *liristä*, *ammua* ja *loiskis*. Mikone puolestaan (2002: 17) tarkoittaa onomatopoeettisilla sanoilla ääntä kuvailevia sanoja, joiden primääri merkitys kytkeytyy ääneen. Hänen mukaansa selvimmät tapaukset ovat sanoja, jotka kuvaavat elollisten olentojen ääniä, kuten *röh* ja *miau*. Onomatopoeettisten sanojen joukossa on kuitenkin myös sellaisia sanoja, joiden merkityskenttään kuuluu jonkinlaisen liikkeen tms. merkitys, esimerkiksi *pamahtaa*. (Mp.)

Mikone (2002: 18) huomauttaa, että muun muassa juuri nauramista sekä itkemistä kuvaavat verbit ovat onomatopoeettisuuden kannalta ongelmallisia, eikä niiden onomatopoeettisuutta voidakaan ratkaista minkäänlaisella periaatepäätöksellä. Hän myöntää, että ne ovat toimintoja, joissa ihminen väistämättä käyttää äänielimiään ja tuottaa ääntä, muttei silti pidä tätä riittävänä perusteluna onomatopoeettisuudelle. Tätä hän perustelee sillä, että on muun muassa suuri joukko elottomien äänilähteiden tuottamia onomatopoeettisia sanoja, jotka kuvaavat ääntä. Esimerkkinä hän mainitsee puhumista kuvaavat sanat, joissa eivät aina korostu akustiset ominaisuudet, kuten äänen korkeus sointi, kesto ja rytmi, vaan keskeisempää voi olla esim. puheen epäselvyyden tai tyhjämpäiväisyyden esille tuominen. Jos siis äänen tuottaminen olisi onomatopoeettisuuden ratkaiseva kriteeri, pitäisi esim. verbi *röyhtäistä* luokitella onomatopoeettiseksi. Kyseisellä sanalla ei kuitenkaan niinkään kuvata ääntä, vaan sillä viitataan tiettyyn toimintaan, johon äänikin luonnostaan kuuluu. Se, että joihinkin toimintoihin kuuluu luonnostaan ääni, ei siis tee näitä toimintoja kuvaavista sanoista automaattisesti onomatopoeettisia. (Mp.)

Deskriptiiviset sanat Mikone (2002: 18) määrittelee negaation kautta: ne tarkoittavat sitä kielen ydinsanaston osaa, joka ei ole tyyliältään neutraali ja jolta puuttuu ensisijainen äänen kuvaamisen merkitys. Yleisimmät deskriptiiviverbit kuvaavat liikkumista, syömistä, juomista, puhumista ja työskentelyä (esim. *köpötellä*, *maiskuttaa*), ja näiden

yhteydessä syntyy useimmiten ääntä. Sanoissa voi siis olla mukana myös äänen merkityskomponentti.

Esimerkiksi Sivula (1989: 165) taas määrittelee deskriptiivisen sanan äänneasul-
laan liikkumistapaa tms. kuvaavaksi. Hänen mukaansa siis onomatopoeettiset ilmaukset
jäljittelevät kuulohavaintoa, kun taas deskriptiiviset kuvaavat näköhavaintoja ja muiden
aistien avulla havaittavia ilmiöitä. Tätä jakoa sekoittaa kuitenkin se, että samaa sanaa
käytetään usein molemmissa funktioissa eli sekä kuulo- että muita aistimuksia kuvaa-
massa (Heikki Leskinen 2001: 10). Toisinaan onomatopoeettiset sanat on myös kuvattu
deskriptiivisten sanojen alalajiksi (ks. esim. ISK § 154).

Tähän tutkimukseen mukaan otettuihin verbeihin (1. *hekottaa, hihittää, hohottaa, hykertää, höröittää, kihertää, kikattaa, käkättää, räkättää* ja *tirskua* 2. *kyynelehtiä, niiskuttaa, nyyhkyttää, parkua, pillittää, porata, tyrskiä, ulvoa, vetistellä* ja *vollottaa*) kuuluu sekä onomatopoeettisia ja deskriptiivisiä verbejä, mutta rajanveto näiden kahden luokan välille ei ole yksinkertaista, kuten on jo käynyt ilmi. Esimerkiksi *hohottaa*-verbiin voidaan yhdistää matala, voimakas ääni ja *ho*-tavun toisto (kuulohavaintoon perustuminen) ja lisäksi suu ammollaan nauraminen (näköhavaintoon perustuminen). Olen samaa mieltä Vesa Jarvan (2003: 61–62) kanssa siitä, että käytännössä onomatopoeettisten ja deskriptiivisten sanojen välisen rajan vetäminen ei ole niin ongelmатonta kuin Mikone (2002: 18, 111) sen esittää. Jarvan (mp.) mukaan ekspressiiviset sanat eivät ole kategorisesti jompaankumpaan ryhmään kuuluvia, vaan onomatopoeettisuus on yksi ekspressiivisten sanojen piirre, joka erottuu toisissa sanoissa selvemmin kuin toisissa. Kutsunkin tutkimiani verbejä kattotermillä ekspressiivinen. En siis näe tarpeelliseksi tässä tutkimuksessa ottaa kantaa siihen, onko tutkimani sana deskriptiivinen tai onomatopoeettinen.

Ekspressiivisanoja pidetään muusta kielen sanastosta poikkeavana ryhmänä. Eroja löytyy niin merkityksestä kuin äännerakenteestakin: tyypillisinä piirteinä pidetään muun muassa merkityksen affektiivisuutta eli tunnepitoisuutta ja eriasteista äännesymboliikkaa (Heikki Leskinen 2001: 10, 12). Mikone (2002: 120–121, 125–126) esittää, että deskriptiivisiin sanoihin kuluu olennaisena osana *värittävä merkitys* ja tietty *tunneaines*, jotka luovat sanojen käytölle omat rajoituksensa. Tunneaineella Mikone tarkoittaa sitä, että valitsemallaan deskriptiivisellä ilmauksella kielenkäyttäjä voi vihjata omaan käsitykseensä puheena olevasta asiasta tai omaan asennoitumiseensa. Värittävällä mer-

kityksellä hän tarkoittaa sitä, että deskriptiiviset sanat sisältävät kuvattavasta kohteesta enemmän tietoa kuin neutraalit sanat. Esimerkiksi neutraaliin verbiin sisältyy tieto ”mitä tapahtuu”, kun taas samaa toimintaa kuvaava deskriptiivinen verbi kertoo lisäksi ”miten jotakin tapahtuu”. Sanojen määritelmässä tämä voidaan ilmaista adjektiiveilla tai adverbilla. (Mp.) Yksi tämän tutkimuksen tarkoituksista onkin selvittää, millaisia värittäviä merkityksiä tutkittaviin itkemistä ja nauramista kuvaaviin verbeihin liitetään eli vastata kysymyksen ”miten nauretaan” ja ”miten itketään”.

3.3.2 Koloratiivirakenne

Ominaista deskriptiivisille sanoille on koloratiivikonstruktion käyttö (Sivula 1989: 166). Termin on kehittänyt Ahti Rytönen (1937). Tämän tutkimuksen yksi tavoite on selvittää, esiintyvätkö tutkittaviksi valitut verbit vastaajien mielestä luontevammin koloratiivikonstruktiossa vai ilman sitä (ks. lukuja 4.6 ja 5.6). Hakulisen ym. (ISK: § 450, § 491) mukaan koloratiivikonstruktiolla tarkoitetaan rakennetta, jossa deskriptiivistä pääverbiä edeltää samaa toimintaa, yleensä liikettä tai ääntä, neutraalisti kuvaava verbi A-infinitiivin perusmuodossa (esim. *juosta vilistää, nauraa räkättää, itkeä pillittää*). Koloratiivirakenteella on myös variantti, jossa molemmat verbit ovat finiittimuodossa (*puhui pälpätti*). Verbit voidaan myös rinnastaa *ja*-konjuktiota käyttäen (*puhui ja pälpätti*). (ISK: § 450.) Joissain tapauksissa deskriptiivinen pääverbi voi olla myös neutraalia verbiä ennen (*vilistää juosta*) tai rakenteen verbit ovat irronneet toisistaan (*juoksi tukka putkella vilisti*) (Sivula 1989, 167).

Ekspressiivisen (siis joko deskriptiivisen tai onomatopoeettisen) verbin rooli koloratiivirakenteessa on siis värittää pääverbin ilmaisemaa toimintaa. Esimerkiksi neutraali verbi *nauraa* nimeää toiminnan mutta ei kuvaile sen laatua. Ekspressiivisen verbin avulla on mahdollista kuvailla toimintaa ja täsmentää sen laatua. Mikonen (2002: 29) käsityksen mukaan koloratiivirakenteet auttavat ymmärtämään deskriptiivisanojen keskeistä ominaisuutta. Ne eivät kuvaa pelkästään pääsanaa, vaan ne kuvaavat ilman pääsanaanakin merkitykseltään sitä tarkoitetta, johon ne viittaavat. Kyseisissä rakenteissa deskriptiivisanojen kuvailevuus siis korostuu entisestään neutraalisanan tuodessa sen merkityksen selvemmin esille, usein toiston tapaisesti. (Mp.)

Koloratiivirakenteita esiintyy usein erityisesti kaunokirjallisuudessa, ja niitä käytetään tyylikeinona (ks. esim. Heikkinen & Voutilainen 2009). Leena Korhonen¹ on tehnyt laudaturtyön vuonna 1967 Joel Lehtosen teoksissa esiintyvistä koloratiivirakenteista. Hänen mukaansa tavallisimmin kuvaileva, koloratiivinen konstruktio liittyi Lehtosen tuotannossa verbiin *nauraa*. Kaikkiaan esiintymiä oli 48, kun koloratiivirakenteita teoksissa oli yhteensä 252. Tämä antaa viitteitä koloratiivirakenteen yleisyydestä nauramista kuvaavien verbien yhteydessä ja tukee koloratiivirakenteen tutkimisen mielekkyyttä tässä työssä.

3.3.3 Äännesymboliikka

Ekspressiiviverbien erityispiirteinä on pidetty niihin sisältyvää äännemaalailua tai -symboliikkaa. Mikonen (2002: 128) mukaan äännesymboliikka ja äänteellinen variaatio kuuluvatkin kiinteästi ekspressiivisten sanojen omimpiin piirteisiin. Äännesymboliikalla² tarkoitetaan ilmiötä, jossa äänteillä tai ääntenpiirteillä on systemaattinen suhde johonkin merkitykseen tai merkityskategoriaan. Ilmiönä se kuuluu ns. kielellisen motivaation piiriin. (Mp.) Jotkin äännesymboliset tendenssit ovat yhteisiä niin monille kielille, että niitä on pidetty jopa universaaleina. Korhonen (1994: 305) kuitenkin korostaa, että kukin kieli jäljittelee ulkomaailman ääniä omaa äännejärjestelmäänsä soveltaen. Äänteellinen motivaatio onkin selvästi todettavissa onomatopoeettisissa sanoissa, mutta deskriptiivisissä sanoissa muodon ja merkityksen suhde on ongelmallisempi.

Ekspressiiviselle sanastolle on ominaista laaja vokaalivaihtelu erityisesti ensimmäisessä tavussa (esim. *piristä – päristä – porista – pöristä*), ja ilmiö on luuteenomainen myös muissa kielissä suomen lisäksi (Sivula 1989: 167). Ensimmäisen tavun vokaalinvaihtelun on nähty ilmentävän erilaisia merkitysvivahteita: *i* kuvaa tyypillisesti pienuutta, hiljaista ääntä ja nopeaa liikettä, *o* tai *u* suuruutta, voimakasta ääntä tai hidasta liikettä, *ö* ja *ä* kuvaavat taas epämiellyttävää ääntä ja ovat sävyltään pejoratiivisia (esim. Rytkönen 1940: 22–23, Sivula 1989: 168, Leskinen 1991).

Ensimmäisen tavun vokaali voi siis ilmaista muun muassa äänen korkeutta ja sävyä. Leskisen (1991: 355) mukaan suomen kielessä etuvokaalit (*e, i, y, ä, ö*) ilmaisevat

¹ viitannut Sivula 1989: 169, 171.

² Hinton, Nichols ja Ohala (1994: 1–8) ovat esittäneet äännesymboliikalle typologian teoksessa *Sound Symbolism*. Arvostelun teoksesta on kirjoittanut Anneli Pajunen (1997: 478–479).

tavallisesti korkeaa ääntä, kun taas takavokaalit (*a, o, u*) ilmaisevat matalaa ääntä. Suppeat vokaalit (*i, y, u*) käsitetään väljiä vokaaleja (*ä, a*) hiljaisempina. Pyöreät labiaalivokaalit (*o, ö*) liitetään puolestaan voimakkaaseen, tummaan ääneen. (Mp.)

Myös alkukonsonantin vaihtelun avulla saadaan aikaan sävyeroja (esim. *hurina – kurina – murina – nurina – purina – surina*). Leskisen (1991: 355) mukaan konsonanttien foneettisista piirteistä ei kuitenkaan liene mahdollista tehdä yhtä suoraviivaisia päätelmiä kuin vokaaleista. Kuitenkin erityisen ilmaisuvoimaiksi ovat osoittautuneet tremulanti *r*, joka voi kuvata tärisevää ja katkeilevaa ääntä, ja frikatiivi *h*, joka voi kuvata erilaisia hankaushälyjä (mp.). Korhosen (1994: 305) mukaan yleistä on myös nasaalikonsonanttien käyttö suuhun ja syömiseen liittyvissä ekspressiivisanoissa.

Jürvetson (2009) on luokitellut tekeillä olevaan väitöskirjaansa tutkimansa naurua kuvaavan sanastomateriaalin kolmeen pääryhmään niiden äänneasun ja merkityksen välisen yhteyden todentamiseksi: 1) hiljaista, pidättyväistä, hykertävää, kimakkaa, korkeaa nauramista ilmaiseviin 2) äänekästä, leveää, avointa, matalaa, remakkaa naurua kuvaileviin sekä 3) epämiellyttävää, rähisevää, ilkkuvaa, ilkeätä ja rumaa naurua ilmaiseviin verbeihin.

Jürvetsonin (2009) aineistossa hiljaista, pidättyväistä, korkeaäänistä, kimakkaa naurua kuvailevien verbien yleisin vartalovokaali on *i* (*hihittää, kihistä, kihertää, kikat-taa*). Äänekästä, leveää, matalaa ja remakkaa naurua kuvailevien verbien tavallisimmat vartalovokaalit ovat *a, e, o, ö* (esim. *hahattaa, hehettää, hekottaa, hohottaa, höhöttää, höröttää*) ja konsonanttikehykset esim. *hah-/heh-/hoh-/höh-*. Jürvetsonin (2009) mukaan myös vartalovokaali *y* esiintyy usein matalaa ääntä kuvaavissa verbeissä. Epämiellyttävää, rähisevää, karheaa ja ilkkuvaa nauramista esittävien verbien vartalovokaalit ovat Jürvetsonin tutkimuksessa *ä* ja *ö* (esim. *räkättää, hähättää, röhöttää, rämistä, kähistä*) ja tavallisimmin esiintyvät konsonanttikehykset ovat *räk-, räm-, röh-, häh-*.

Oletan, että äännesymboliikka on vaikuttanut myös tässä työssä informanttien käsityksiin ja arvioihin tutkittavista verbeistä. Äännesymboliikka on voinut ohjata vastaajan valitsemaan tietyt verbit vartalovokaalien perusteella esim. korkeiksi ja hiljaisiksi, ja näin vastaaja on myös arvioinut verbien tyypilliseksi agentiksi naisen. Samoin taas tietyt verbit on voitu kokea voimakkaiksi ja mataliksi, ja tästä syystä naurajaksi on valittu mies. Jos verbi ei ole vastaajalle entuudestaan tuttu, hän on voinut hyödyntää vastauksissaan äännesymboliikan synnyttämiä mielikuvia.

4. NAURAMISTA KUVAAVIEN VERBIEN PIIRTEET VASTAUKSISSA

4.1 Aktiivisimmin hallitut nauramisverbit

Kyselylomakkeen ensimmäisessä tehtävässä (ks. liitettä 1) vastaajia pyydettiin muodostamaan kolme lausetta, joissa he käyttävät nauramista kuvaavaa verbiä. Lisäohjeena annettiin, että verbin tulee olla muu kuin *nauraa*. Tehtävän tarkoitus oli saada vastaaja tuottamaan spontaanisti kolme ensimmäisenä mieleen tulevaa nauramisverbiä ja saada näin tietoa vastaajien aktiivisimmin hallitsemasta nauramissanastosta.

Yksikään 50 vastaajasta ei jättänyt kokonaan vastaamatta tehtävään. Vastaajista 5 muodosti ainoastaan kaksi lausetta (3 miestä, 2 naista). Taulukosta 4 näkyvät verbit, joita on käytetty vastaajien tuottamissa lauseissa vähintään kaksi kertaa. Kukaan vastaajista ei käyttänyt samaa verbiä useammin kuin kerran.

Taulukko 4. Vastaajien spontaanisti tuottamat nauramisverbit.

verbi	miehet	naiset	yhteensä
<i>hekottaa</i>	13	11	24
<i>hihittää</i>	8	12	20
<i>kikattaa</i>	8	10	18
<i>hihitellä</i>	4	7	11
<i>räkättää</i>	3	5	8
<i>höröttää</i>	6	0	6
<i>hohottaa</i>	4	2	6
<i>revetä</i>	4	1	5
<i>hirnua</i>	2	3	5
<i>repeillä</i>	3	1	4
<i>tirskua</i>	2	2	4
<i>käkättää</i>	0	4	4
<i>hekotella</i>	1	2	3
<i>hykerrellä</i>	1	2	3
<i>hohotella</i>	1	2	3
<i>naureskella</i>	1	1	2
<i>hymyillä</i>	1	1	2
<i>kikatella</i>	0	2	2

Vastaajien tuottamissa lauseissa kolme eniten käytettyä verbiä ovat *hekottaa* (esimerkit 1 ja 2), *hihittää* (esimerkit 3 ja 4) ja *kikattaa* (esimerkit 5 ja 6). Neljänneksi eniten vastaajat ovat muodostaneet lauseita verbistä *hihitellä* (esimerkit 7 ja 8). Kaikki tässä työssä esitetyt aineistoesimerkit ovat alkuperäisessä kirjoitusasussaan.

- 1) *Jorma katsoi telkkaria ja hekotti.*
- 2) *Ystäväni hekotti kovaan ääneen.*
- 3) *Tytöt hihittivät komealle voimankäytönopettajalle.*
- 4) *Hän hihitti oudosti.*
- 5) *Kikatin sisäisesti keksiessäni tämän lauseen.*
- 6) *Vauvat kikattavat usein kutitettaessa.*
- 7) *Tytöt hihittelivät oppitunnilla.*
- 8) *Hihittelin illalla itsekseäni.*

Mielenkiintoista on, että 7 vähintään kaksi kertaa mainituista verbeistä on frekventatiivisia *le*-johdoksia (*hihitellä*, *repeillä*, *hekotella*, *hykerrellä*, *hohotella*, *naureskella*, *kikatella*). Frekventatiivisilla johdoksilla kuvataan tyypillisesti sellaista tilannetta, jossa teko, toiminta tai tapahtuma toistuu useaan kertaan tai jossa se on jatkuva tai luonteenomainen (ISK § 353). Pelkän toistuvuuden ja jatkuvuuden lisäksi frekventatiiviset *le*-johdokset voivat ilmaista muunkinlaista merkitystä, kuten tapahtumaan sisältyvää epäsäännöllisyyttä, sattumanvaraisuutta tai vähäisempää intensiivisyyttä. *le*-johdoksen käyttö voi myös kieliä puhujan tai kirjoittajan kielteistä tai myönteisestä asenteesta ilmaisemaansa asiantilaa kohtaan. (ISK § 354.) Deskriptiivinen verbi voi jo itsessään ilmaista toistuvaa tekoa tai tapahtumaa, kuten verbit *hihittää*, *kikattaa*, *räpyttää* (ISK § 353). Kiinnostavaa olisikin selvittää, mitä eroja vastaajien mielestä nauramista kuvaavan kantaverbin (esim. *hihittää*) ja siitä tehdyn frekventatiivisen johdoksen (esim. *hihitellä*) välillä on. Frekventatiiviesiintymistä vastaajien tuottamissa lauseissa kerrotaan luvussa 4.7.

Vaikka tehtävänannossa informantteja pyydettiin kirjoittamaan lauseita, joissa esiintyy nauramista kuvaava verbi, tuotti muutama vastaaja myös nauramista kuvaavia

substantiiveja. Ne on otettu taulukossa 4 kokonaislaskuihin mukaan vastaavan verbin kohdalle³.

Nais- ja miesinformanttien tuottamien verbien välillä ei ole suuria eroja. Huomionarvoista on kuitenkin, että *höröttää*-verbiä ei ole käyttänyt yksikään naisvastaaja mutta miesvastaajista sitä on käyttänyt 6. Seuraavat verbit ja lauserakenteet saivat vastauksissa yhden maininnan: *naurattaa, hörähdellä, naurahdella, ujeltaa, rätkättää, hajota, haljeta ilosta ja riemusta, röhöttää, purskahtaa, hörähtää, kikatuttaa, kihertää, ulvoa naurusta, pyöriä lattialla ilosta*. Kyselylomakkeeseen valituista verbeistä (*hekottaa, hihittää, hohottaa, hykertää, höröttää, kihertää, kikattaa, käkättää, räkättää, tirskaa*) vastaajat tuottivat spontaanisti kaikki muut verbit paitsi *kihertää*. *Hykertää*-verbi esiintyy vain frekventatiivisena johdoksena *hykerrellä*.

4.2 Verbien tunnettuus ja käyttö

Kyselylomakkeen toisessa tehtävässä (ks. liitettä 1) vastaajilta kysyttiin, ovatko luetellut verbit heille tuttuja ja tuntuuko sanan käyttö luontevalta heidän omassa kielenkäytössään. Taulukosta 5 käy ilmi, kuinka moni informanteista vastasi annetun verbin olevan hänelle tuttu.

Taulukko 5. Nauramista kuvaavien verbien tunnettuus.

verbi	mies	nainen	yhteensä
<i>räkättää</i>	25	25	50
<i>hekottaa</i>	25	25	50
<i>kikattaa</i>	25	25	50
<i>tirskaa</i>	24	25	49
<i>hihittää</i>	24	25	49
<i>käkättää</i>	22	24	46
<i>hykertää</i>	21	24	45
<i>hohottaa</i>	22	20	42
<i>kihertää</i>	16	25	41
<i>höröttää</i>	19	20	39

³ *Hekottaa*-verbin mainintoihin on otettu mukaan substantiivit *hekotus* (1 naisvastaaja) ja *hekottaminen* (1 naisvastaaja). Samoin *hihittää*-verbin mainintoihin on laskettu mukaan substantiivit *hihitys* (1 naisvastaaja, 1 miesvastaaja) ja *hihittäminen* (1 naisvastaaja) sekä *hohottaa*-verbin mainintoihin *hohotus* (1 naisvastaaja, 1 miesvastaaja). Lisäksi yhden maininnan saivat *kikattaminen* (1 naisvastaaja), *räkätys* (1 naisvastaaja), *käkätys* (1 naisvastaaja) ja *hohottelu* (1 miesvastaaja).

Kaikki vastaajat vastasivat tuntevansa verbit *räkättää*, *hekottaa* ja *kikattaa*. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta vastaajat tuntevat myös verbit *tirskua* ja *hihittää*. Vähiten tunnettu verbi vastaajien keskuudessa on *höröttää*: 11 vastaajaa ei oman ilmoituksensa mukaan tunne verbiä. Sukupuolten välinen ero näkyy ainoastaan verbin *kihertää* tunnetuudesta: kaikki naisvastaajat tuntevat verbin, mutta miesvastaajista vain 16.

Vastaajilta myös kysyttiin, onko verbin käyttö luontevaa heidän omassa kielenkäytössään. Yksikään vastaaja ei vastannut käyttävänsä sanaa, jos se oli hänelle tuntematon. Taulukkoon 6 on merkitty, kuinka moni verbin tuntijoista vastasi käyttävänsä sitä.

Taulukko 6. Nauramista kuvaavien verbien käyttö.

verbi	mies	nainen	yhteensä
<i>hihittää</i>	22	24	46
<i>kikattaa</i>	21	24	45
<i>hekottaa</i>	16	21	37
<i>tirskua</i>	14	16	30
<i>räkättää</i>	9	14	23
<i>höröttää</i>	8	4	12
<i>kihertää</i>	6	6	12
<i>hohottaa</i>	7	4	11
<i>käkättää</i>	1	9	10
<i>hykertää</i>	3	6	9

Selvästi eniten käyttömainintoja saivat verbit *hihittää* ja *kikattaa*. Kolmanneksi eniten käyttömainintoja sai verbi *hekottaa*: naisvastaajista hivenen useampi (21) arvioi käyttävänsä sanaa verrattuna miehiin (16). Kyselylomakkeen ensimmäisessä tehtävässä vastaajien kolme tuotetuinta nauruverbiä ovat myös *hekottaa*, *hihittää* ja *kikattaa* (ks. lukua 4.1). *Tirskua*-verbiä käyttää oman arvionsa mukaan 60 prosenttia vastaajista. Miellenkiintoista on, että tehtävän 1 (ks. lukua 4.1) lauseissa sitä on kuitenkin käyttänyt vain 4 vastaajaa.

Vajaa puolet vastaajista arvioi käyttävänsä myös verbiä *räkättää*: heistä naisia on 5 enemmän kuin miehiä. Verbejä *käkättää*, *höröttää*, *hohottaa*, *kihertää* ja *hykertää* ilmoitti käyttävänsä noin viidesosa informanteista. Kiinnostavaa on, että näistä verbeistä *käkättää*-verbiä käyttää oman ilmoituksensa mukaan vain 1 mies, mutta naiskäyttäjää on 9.

Naisvastaajilla nauramista kuvaavien verbien käyttömainintoja on yhteensä 128 ja miehillä 107. Tästä voitaisiin varovaisesti tulkita naisten käyttävän hieman miehiä enemmän kyselylomakkeessa olleita nauramista kuvaavia verbejä.

Kyselylomakkeen tehtävässä 3 (ks. liitettä 1) vastaajia pyydettiin kertomaan, tuntevatko he verbien *hekottaa*, *hihittää*, *hohottaa*, *hykertää*, *höröittää*, *kihertää*, *kikattaa*, *käkättää*, *räkättää* ja *tirskua* lisäksi muita nauramista kuvaavia verbejä ja mitä niistä he itse käyttävät. 50 vastaajasta 23 (15 miestä, 8 naista) mainitsi yhden tai useamman muun verbin. Huomionarvoista on, että tehtävään vastanneista miehiä on lähes kaksinkertainen määrä naisiin verrattuna. Vastaajat mainitsivat 20 eri verbiä, ja mainintoja niiden tunnettuudesta on yhteensä 36 (miehillä 25 mainintaa, naisilla 11 mainintaa). Miesvastaajat olivat siis tässä tehtävässä tuotteliaampia kuin naiset.

Taulukosta 7 on luettavissa vastaajien kertomat muut nauramista kuvaavat verbit ja kuinka monta mainintaa kukin verbi sai. Taulukkoon on myös kirjattu, käyttääkö vastaaja verbiä vai ei oman ilmoituksensa mukaan. Jos vastaaja ei ole maininnut mitään verbin käytöstä, se on myös merkitty taulukkoon.

Taulukko 7. Muut nauramista kuvaavat verbit ja niiden käyttö.

	yhteensä	käyttää	ei käytä	ei mainintaa
<i>revetä</i>	8	5	0	3
<i>hirnua</i>	4	2	2	0
<i>repeillä</i>	4	3	0	1
<i>höhöttää</i>	2	0	2	0
<i>rätkättää</i>	2	0	1	1
<i>hajota</i>	2	1	0	1
<i>huutonauraa</i>	1	0	0	1
<i>pudota</i>	1	0	0	1
<i>hirittää</i>	1	1	0	0
<i>pidentää ikää</i>	1	0	1	0
<i>venyttää suu- pieliä</i>	1	0	1	0
<i>tiristä</i>	1	1	0	0
<i>nauraa</i>	1	1	0	0
<i>kikertää</i>	1	0	1	0
<i>räjähtää</i>	1	0	1	0
<i>purskahtaa</i>	1	0	1	0
<i>ulvoa</i>	1	0	1	0
<i>naureskella</i>	1	0	0	1
<i>hassuttaa</i>	1	0	0	1
<i>hassutella</i>	1	0	0	1

Eniten mainintoja sai verbi *revetä*. Näistä 8:sta verbin maininneesta 7 on miehiä ja naisia ainoastaan 1. Yksi miesvastaaja on kuvaillut vastauksessaan *revetä*-verbiä slangisanaksi samoin kuin sen johdosta *repeillä*, ja toinen miesvastaaja kirjoittaa, että verbillä *revetä* ”ei ole mitään tekemistä kauniin kielen kanssa”. *Repeillä*-verbi on saanut 4 mainintaa, samoin kuin verbi *hirnua*. Muut verbit ovat saaneet ainoastaan yhden tai kaksi mainintaa. Kaikki tehtävään vastanneet eivät ole kertoneet, onko heidän mainitsemansa verbin käyttö luontevaa heidän omassa kielenkäytössään, joten verbien luontevuudesta vastaajien kielenkäytössä on hankala tehdä johtopäätöksiä. Tehtävän erilaisella asettelulla maininnan unohtumiselta olisi voitu mahdollisesti välttyä.

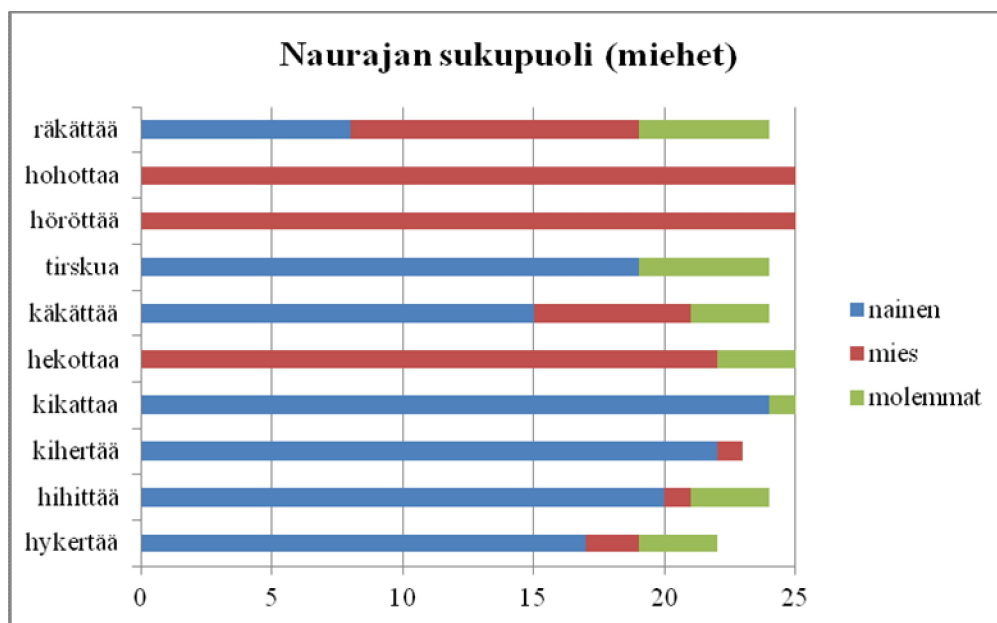
Tämän tyyppistä tehtävää, jossa vastaajaa pyydetään luettelemaan jonkin tietyn aihepiirin sanastoa, olisi hyvä täyttää pilottikyselynä ennen itse sanaston tarkempia

piirteitä selvittävän kyselylomakkeen laatimista. Kiinnostavaa olisi myös kysyä, kenen sanavarastoon vastaajaa ajattelee sanan kuuluvan eli kuka sanaa käyttää.

4.3 Agentin sukupuoli ja ikä

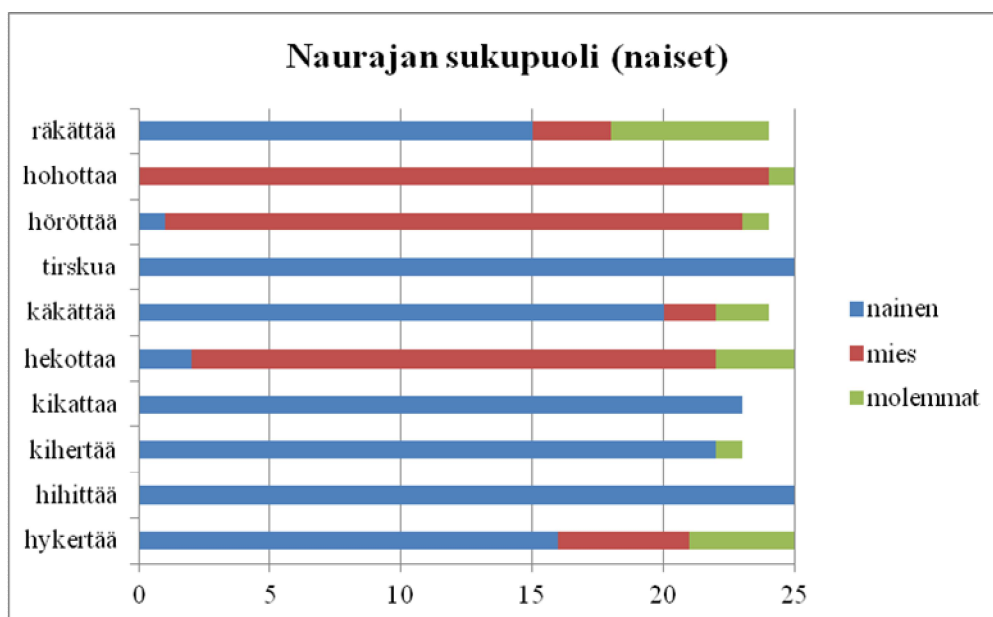
4.3.1 Agentin sukupuoli ja ikä monivalintatehtävässä

Testin 10 (ks. liitettä 1) tehtävä kyselylomakkeessa oli saada tietoa agentin eli naurajan sukupuolesta ja iästä. Vastaajalla oli mahdollisuus valita verbin agentiksi joko mies tai nainen tai molemmat. Testissä esiintyi jonkin verran tyhjiä vastauksia. Naisten ja miesten vastaukset on koottu kuvioihin 1 ja 2. Tyhjäksi jääneet vastaukset⁴ ovat myös luetavissa taulukoista.

Kuvio 1. Agentin sukupuoli nauramisverbeissä miesten vastauksissa.

⁴ Yksi miesvastaaja ei arvioinut jokaisen verbin kohdalla erikseen agentin sukupuolta ja ikää, vaan hän valitsi aina yhden vaihtoehtoista *nainen*, *mies*, *lapsi*, *nuori*, *keski-ikäinen*, *vanhus*. Tästä syystä 5 tyhjistä vastauksista on hänen. Tämä tietysti aiheutti 5 tyhjää vastausta agentin iän arviointiin. Tehtävän asettelulla ja selkeällä ohjeistuksella oli tarkoitus välttää tämän tyyppiset väärinkäsitykset vastausvaihtoehtojen rajallisuudesta.

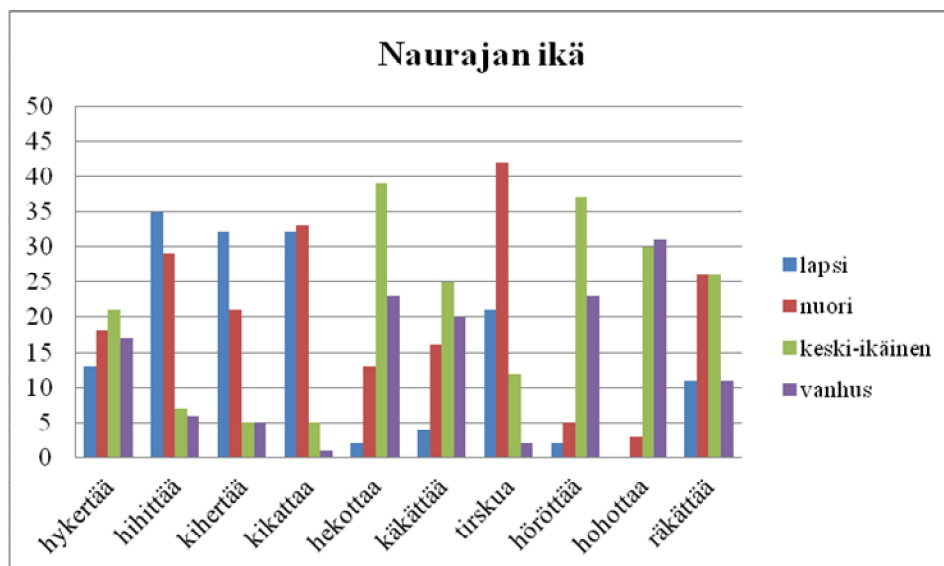
Kuvio 2. Agentin sukupuoli nauramisverbeissä naisten vastauksissa.

Kaikkien miesvastaajien ja naisvastaajista valtaosan mielestä *hohottaa*- ja *höröittää*-verbien tekijät ovat miehiä. Myös verbi *hekottaa* saa miesagentin valtaosassa vastauksissa. Kaikki naiset pitävät *tirskaa* ja *hihittää*-verbien agenttina naista, niin myös suurin osa miehistä. 5 miehen mielestä molemman sukupuolen edustajat voivat *tirskaa*. Naisagentin saavat myös *kikattaa* ja *kihertää* suurimmassa osassa sekä nais- että miesvastaajien arvioita.

Suurin osa naisista (20) pitää verbin *käkittää* agenttina naista, miehistä samaa mieltä on 15. Miesvastaajista 6 mieltää agentiksi miehen. Hieman reilu puolet vastaajista pitää verbin *hykertää* agenttina naista. 5 naisen mielestä sekä miehet että naiset voivat *hykertää*. Eniten hajontaa ilmenee *rakittää*-verbin agentin sukupuolen arvioissa. Naisvastaajista 15 pitää *rakittää*-verbin agenttina naista, kun miehistä vain 8. Sen sijaan 11 miestä on sitä mieltä, että agentti on mies. 5 miehen mielestä *rakittää* voi sekä mies että nainen, samaa mieltä on 6 naista.

Kyselylomakkeen testillä 10 (ks. liitettä 1) selvitettiin myös vastaajien käsityksiä agentin iästä. Annetut ikävaihtoehdot olivat lapsi, nuori, keski-ikäinen ja vanhus. Vastaajia ohjeistettiin valitsemaan paras tai parhaat vaihtoehdot. Jokaisen ikävaihtoehdon oli siis mahdollista saada 50 valintaa. Kuvioon 3 on koottuna mies- ja naisinformanttien vasta-

ukset. Kuviosta on luettavissa, montako valintaa kukin ikä on saanut kunkin verbin kohdalla.

Kuvio 3. Agentin ikä nauramisverbeissä.

Eniten mainintoja on saanut *tirskaa*-verbin nuori agentti. Vajaa puolet vastaajista on valinnut kyseisen verbin agentiksi myös lapsen. *Hekottaa*- ja *höröttää*-verbit kuvaavat vastausten perusteella vahvasti keski-ikäisten naurua ja vajaan puolen vastaajien mielestä myös vanhusten. Myös verbin *hohottaa* agentiksi sopii vastaajien mukaan parhaiten keski-ikäinen ja vanhus. Kikattaminen mielletään vastausten perusteella lasten ja nuorten nauruksi, kuten myös hihittäminen ja kihertäminen. *Räkättää*-verbi näyttää kuvaavan nuorten ja keski-ikäisten naurua. Vastaajien arvioiden mukaan näyttäisi siltä, että minkä tahansa ikäinen agentti voi *hykertää*. Käkättäminen näyttäisi kuvaavan vahvimmin keski-ikäisten naurua, mutta myös vanhusten ja nuorten.

Tyhjäksi jätettyjä vastauksia tehtävässä on seuraavasti: *hihittää* 2 (1 mies, 1 nainen), *kihertää* 2 (1 mies, 1 nainen), *hekottaa* 2 (1 mies, 1 nainen), *käkättää* 2 (1 mies, 1 nainen), *höröttää* 2 (1 mies, 1 nainen), *hohottaa* 2 (1 mies, joka ei oman ilmoituksena mukaan tunne verbiä, 1 nainen), *kikattaa* 1 (mies), *tirskaa* 1 (nainen) ja *räkättää* 1 (nainen).

Tarkoituksenani oli pitää tehtävän vastausvaihtoehdot mahdollisimman yksinkertaisina, siksi päädyin neljään ikäryhmään: lapsi, nuori, keski-ikäinen ja vanhus. On kuitenkin muistettava, että vastaajilla voi olla eri käsityksiä siitä, minkä ikäinen kuhunkin

ikäryhmään kuuluu. Yksi naisvastaaja olikin kirjoittanut kyselylomakkeeseen, että ikäryhmien nuori ja keski-ikäinen välistä uupuu yksi ikäryhmä. Yksi vaihtoehto iän testaamiseen voisi olla eri ikäryhmien ilmoittaminen numeerisesti tai useamman ikäryhmävaihtoehdon antaminen.

4.3.2 Agentin sukupuoli ja ikä tuotetuissa lauseissa

Neljännessä tehtävässä (ks. liitettä 1) vastaajia pyydettiin muodostamaan lauseita annetuista nauramisverbeistä. Tekijäksi ohjeistettiin kirjoittamaan muuta kuin *hän*. Yksi tehtävän tarkoituksista oli selvittää, antavatko lauseet tukea kyselyn monivalintatehtävissä testattaville piirteille. Yksi näistä piirteistä on verbin tyypillinen agentti, joten vastaajien tuottamista lauseista on analysoitu agenttien sukupuolet ja iät.

Agentin sukupuolen määrittäminen erisnimissä ja osassa yleisnimiä (esim. *Tanja, Pekka, äiti, mies, mummo, setä, rouva, kundi*) on helppoa, kun taas osa agenteista on sukupuoleltaan määrittelemättömiä (esim. *lapsi, opettaja, juoppo, teini, hölmö*). Samoin on asia agentin iän määrittämisessä. Osassa yleisnimiä (esim. *vauva, vanhus, teini, pappa, lapsi, eläkeläisrouva*) agentin ikä on karkealla jaolla määriteltävissä, kuten myös agenteissa, joilla on ikään viittaava adjektiiviattribuutti (esim. *vanha ukko, keski-ikäinen nainen*). Osa agenteista taas on iältään määrittelemättömiä (esim. *Maija, Tuomas, Virtanen, asiakas, ilkeät ihmiset*). Lisäksi on agentteja, joiden ikää eikä sukupuolta voida määrittää (esim. persoonapronomini subjektina). Tuotoksissa esiintyi myös passiivisia lauseita ja nollasubjektilauseita.

Monivalintatehtävässä, jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan agentin ikää, annetut vaihtoehdot olivat *lapsi, nuori, keski-ikäinen* ja *vanhus*. Vastaajien tuottamien lauseiden agentteja analysoitaessa tämän nelijaon käyttö osoittautui hankalaksi. Esimerkiksi sanoilla *tyttö* ja *poika* voidaan viitata sekä lapseen että nuoreen, eikä lausekontekstissa ole aina tulkittavissa kumpaa kirjoittaja on tarkoittanut. Tästä syystä olen päätenyt kahteen ikäkategoriaan: *lapsi/nuori* ja *aikuinen/vanhus*. Taulukoihin 8–17 on koottu jokaisen tutkittavana olevan verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

Taulukko 8. *Höröttää*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	0	1	1	2
mies	0	12	6	18
sukup. ei tietoa	1	3	16	19
yhteensä	1	16	23	40

Vastaajien tuottamissa lauseissa suurin osa *höröttää*-verbin iältään ja sukupuoleltaan tunnistettavista agenteista on miehiä ja iältään aikuisia/vanhuksia. Tämä tukee monivalintatehtävässä saatuja tuloksia (ks. lukua 4.3.1). Naisvastaajista 6 ja miesvastaajista 1 ei tehnyt lausetta verbistä. 3 vastaamatta jättäneistä naisista ei oman ilmoituksensa mukaan tunne *höröttää*-verbiä. 3 vastaajaa tuotti lauseen, jossa höröttäminen ei kuvaa nauramista vaan korvien ulkonemista.

Taulukko 9. *Hykertää*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	4	11	6	21
mies	0	0	2	2
sukup. ei tietoa	4	3	15	22
yhteensä	8	14	23	45

Informanttien *hykertää*-verbistä muodostamissa lauseissa naisagentteja on selvästi miesagentteja enemmän. Ikäluokista kumpikaan ei mene vahvasti toisen edelle. Vastaajien monivalintatehtävässä (ks. lukua 4.3.1) tekemien arvioiden mukaan vaikutti siltä, että minkä tahansa ikäinen agentti voi *hykertää*. Samassa tehtävässä reilu puolet vastaajista pitää agenttina naista. 4 miestä ja 1 nainen ei tehnyt lausetta *hykertää*-verbistä. Miehistä 2 ei oman ilmoituksensa mukaan tunne verbiä.

Taulukko 10. *Kikattaa*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	22	5	1	28
mies	2	1	1	4
sukup. ei tietoa	4	0	11	15
yhteensä	28	6	13	47

Vastaajien *kikattaa*-verbistä muodostamissa lauseissa yleisin agentti on sukupuoleltaan nainen ja iältään lapsi/nuori. Lauseet tukevat monivalintatehtävän tuloksia verbin tyypillisestä agentista (ks. lukua 4.3.1). 2 miesvastaajaa ja 1 naisvastaaja ei tuottanut verbistä lausetta.

Taulukko 11. *Tirskua*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	14	1	2	17
mies	3	0	2	5
sukup. ei tietoa	6	0	22	28
yhteensä	23	1	26	50

Vastaajien tuottamissa lauseissa suurin osa *tirskua*-verbin agenteista on iältään lapsia/nuoria ja sukupuoleltaan naisia. Monivalintatehtävässä (ks. lukua 4.3.1) *tirskua*-verbi sai agentikseen valtaosassa vastaajien valinnoissa nuoren ja vajaa puolen vastauksissa myös lapsen. Lauseentuottotehtävässä yksikään naisista ei tuottanut lausetta, jossa olisi miesagentti, mutta miehistä sellaisen tuotti 5. Monivalintatehtävässä (ks. lukua 4.3.1) kaikki naiset pitivät tirskujana naista, kuten myös suurin osa miehistä. Kuitenkin 5 miehen mielestä molempien sukupuolen edustajat voivat *tirskua*.

Taulukko 12. *Kihertää*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	16	1	5	22
mies	0	0	2	2
sukup. ei tietoa	7	0	12	19
yhteensä	23	1	19	43

Kihertää-verbistä luotuihin lauseisiin vastaajat ovat kirjoittaneet agentiksi useimmiten naisen ja lapsen/nuoren. Lauseet siis tukevat monivalintatehtävän tuloksia tyypillisestä agentista (ks. lukua 4.3.1). 1 naisvastaaja ei ole muodostanut verbistä lausetta eikä myöskään 6 miesvastaajaa. Miesvastaajista 3 ei oman ilmoituksensa mukaan tunne verbiä.

Taulukko 13. *Käkättää*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	1	24	2	27
mies	3	1	0	4
sukup. ei tietoa	3	1	12	16
yhteensä	7	26	14	47

Käkättää-verbistä muodostetuissa lauseissa yleisin agentti on nainen, joka on iältään aikuinen/vanhus. 7 vastaajaa antoi verbille agentiksi *noidan* tai *noita-akan*. Ne on laskettu iältään taulukossa kohtaan aikuinen/vanhus. Aikuinen/vanhus-ikäkategoriaan kuuluvista naisagenteista 6 on (*vanhoja*) *akkoja* ja 6 *mummoja*. Monivalintatehtävästä (ks. lukua 4.3.1) saatujen vastausten perusteella käkättäminen kuvaa vahvimmin keskiikäisten naurua mutta myös vanhusten ja nuorten. Samassa tehtävässä suurin osa naisista valitsi agentiksi naisen, miehistä samanmielisiä oli hiukan vähemmän. Miesvastaajista 6 mielsi agentiksi miehen, mutta miesten tuottamissa lauseissa esiintyy kuitenkin vain 3 miesagenttia. Tuotetuissa lauseissa naisvastaajilla on naisagentteja 5 enemmän kuin miehillä. 2 miesvastaajaa ja 1 naisvastaaja jätti muodostamatta *käkättää*-verbistä lauseen. Miehet eivät oman ilmoituksensa mukaan tunne verbiä.

Taulukko 14. *Räkättää*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	0	4	5	9
mies	6	0	6	12
sukup. ei tietoa	4	0	20	24
yhteensä	10	4	31	45

Räkättää-verbistä tehdyissä lauseissa kummankaan sukupuolinen agentti ei mene vahvasti toisen edelle. Agentin sukupuolta selvittävässä monivalintatehtävässä (ks. lukua 4.3.1) verbin arvioissa ilmeni verbeistä eniten hajontaa ja miesten ja naisten vastauksissa oli eroja. Agentteja, jotka ovat iältään lapsia/nuoria, on tuotettu hivenen useammin lauseisiin kuin agentteja, joka ovat iältään aikuisia/vanhuksia. Monivalintatehtävässä (ks. lukua 4.3.1) nuori ja keski-ikäinen agentti saivat eniten mainintoja. 1 mies- ja 1 naisvastaaja on jättänyt muodostamatta lauseen *räkättää*-verbistä. 3 naisvastaajaa on kirjoittanut lauseen, jossa verbin agenttina on lintu.

Taulukko 15. *Hihittää*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	20	1	5	26
mies	1	0	4	5
sukup. ei tietoa	0	2	17	19
yhteensä	21	3	26	50

Vastaajien tuottamissa lauseissa suurin osa *hihittää*-verbin agenteista on naisia ja iältään lapsia/nuoria. Tämä tukee monivalintatehtävässä saatuja tuloksia (ks. lukua 4.3.1).

Taulukko 16. *Hohottaa*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	0	2	1	3
mies	1	25	5	31
sukup. ei tietoa	1	0	12	13
yhteensä	2	27	18	47

Miesagentti, joka on iältään aikuinen/vanhus, on informanttien *hohottaa*-verbistä muodostamissa lauseissa selvästi yleisin. 9 lauseessa agenttina on *joulupukki*. Tulokset tukevat monivalintatehtävässä saatuja tuloksia verbin tyypillisestä agentista (ks. lukua 4.3.1). 2 naisvastaajaa ja 1 miesvastaaja ei tuottanut lausetta *hohottaa*-verbistä.

Taulukko 17. *Hekottaa*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

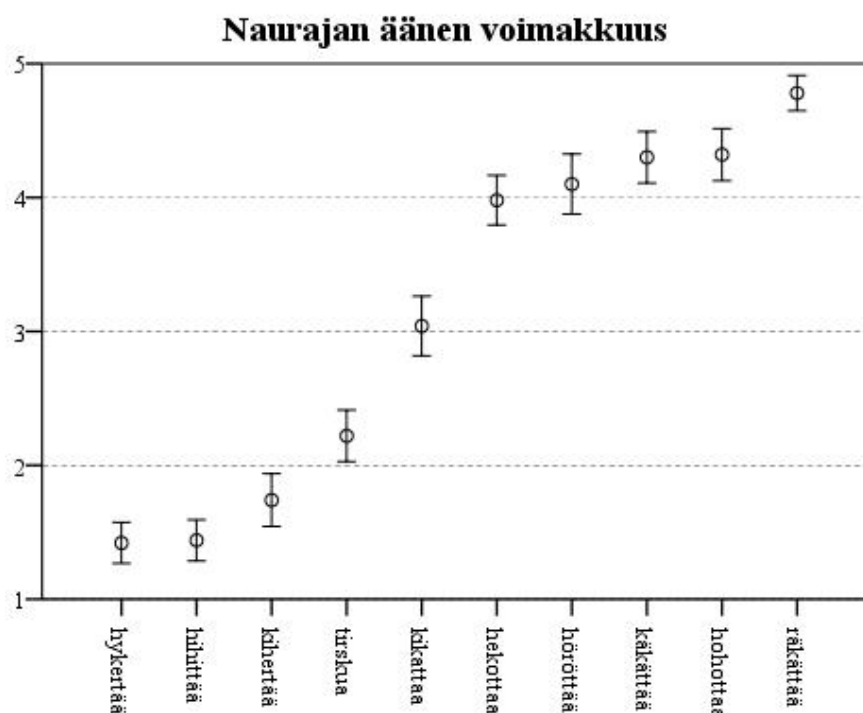
	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	1	2	0	3
mies	2	5	5	12
sukup. ei tietoa	0	5	28	33
yhteensä	3	12	33	48

Vastaajien tuottamissa lauseissa suurin osa *hekottaa*-verbin iältään ja sukupuoleltaan tunnistettavista agenteista on miehiä ja iältään aikuisia/vanhuksia. Eniten on kuitenkin lauseita, joista agentin ikä ja sukupuoli eivät ole tulkittavissa. Monivalintatehtävässä (ks. lukua 4.3.1) valtaosa vastaajista arvioi verbin *hekottaa* agentiksi miehen. Iältään hekottaja on arvioitu keski-ikäiseksi ja vajaan puolen vastaajista mielestä myös vanhukseksi. 1 mies- ja 1 naisvastaaja ei kirjoittanut verbistä lausetta.

4.4 Äänen voimakkuus ja korkeus

Tehtävällä 7 (ks. liitettä 1) mitattiin vastaajien käsityksiä naurajan äänen voimakkuudesta⁵ asteikolla 1–5. Ääripäistä 1 kuvaa hiljaista ääntä ja 5 voimakasta ääntä. Tulokset on esitetty liukuvalla asteikolla, jotta saadaan näkyviin jokaiselle verbille annettu keskimääräinen arvo sekä vastausten yksimielisyyttä mittaava 95 prosentin luottamusväli eli väli, jolle yksittäisen vastaajan vastaus osuu 95 prosentin todennäköisyydellä (kuvio 4).

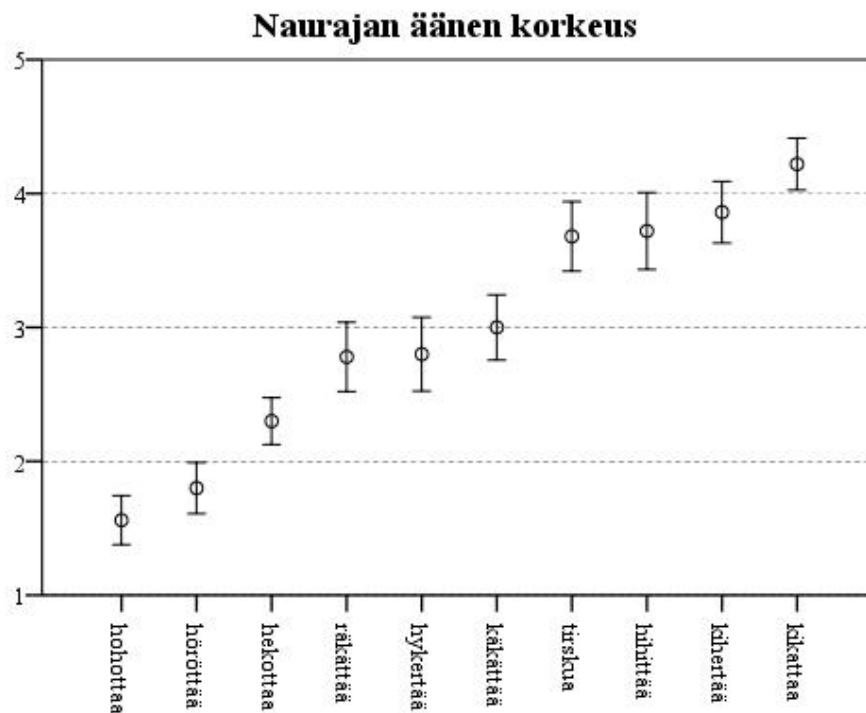
⁵ Tässä tutkimuksessa tarkastelen äänen korkeutta ja voimakkuutta arkisina ilmiöinä, joita voidaan mitata kyselytestin avulla. Tiedostan kuitenkin äänen olevan kompleksinen ilmiö ja sen eri ominaisuuksien olevan mitattavissa eksakteilla luonnontieteellisillä suureilla.

Kuvio 4. Vastaajien arviot agentin äänen voimakkuudesta nauramisverbeissä.

Vastausten perusteella voimakkain ääni liittyy verbiin *räkättää*. Myös verbit *hohottaa*, *käkättää*, *höröttää* ja *hekottaa* kuvaavat vastaajien arvioiden mukaan voimakasäänistä naurua. Hiljaisimpina pidetään verbejä *hykertää* ja *hihittää*. Suurin yksimielisyys vastaajien kesken (pieni luottamusväli) vallitsee verbin *räkättää* äänen voimakkuudesta, eniten erimielisyyttä aiheuttavat verbit *kikattaa* ja *höröttää*.

Tehtävällä 8 (ks. liitettä 1) selvitettiin naurajan äänen korkeutta asteikolla 1–5. Ääripäistä 1 kuvaa matalaa ääntä ja 5 korkeaa ääntä. Vastausten purkuvaiheessa 3 miesvastaajan ja 4 naisvastaajan arviot käännettiin asteikolla päinvastaiseksi (viidestä tehtiin yksi, neljästä kaksi jne.). Näiden vastaajien arvioissa esimerkiksi *hihittää*-verbi arvioitiin numerolla 1 (matala ääni) ja *hohottaa*-verbi numerolla 5 (korkea ääni), mikä on oman kieli-intuitioni vastaista. Oletan, että nämä 7 vastaajaa ovat lukeneet ohjeistuksen huolimattomasti ja että lomakkeen edeltävä, samalla sivulla oleva, testi (ks. liitettä 1) on vaikuttanut vastauksiin. Edeltävässä tehtävässä asteikon ääripäistä 1 kuvaa hiljaista ääntä ja 5 voimakasta ääntä. Vastaajat ovat mahdollisesti olettaneet, että jos 1 kuvaa hiljaista ääntä, kuvaa se myös korkeaa jne. Kuviossa 5 naurajan äänen korkeuteen liittyvät tulokset on esitetty liukuvalla asteikolla.

Kuvio 5. Vastaajien arviot agentin äänen korkeudesta nauramisverbeissä.

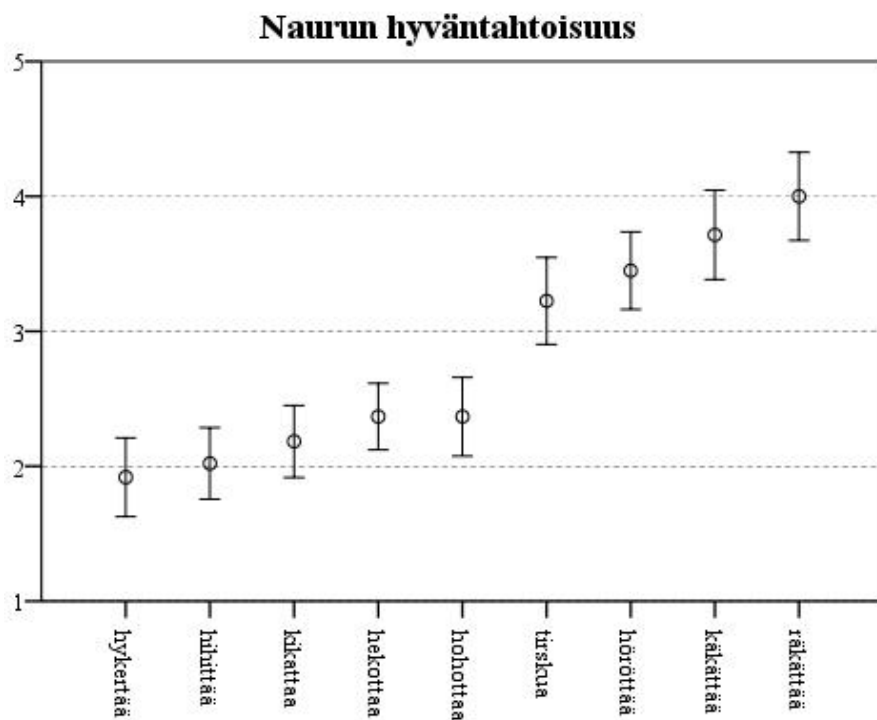
Matalaäänisimmiksi verbeiksi vastaajat arvioivat verbit *hohottaa* ja *höröittää*. Korkeimmaksi ääneltään arvioitiin verbi *kikattaa*. Vastaajien mukaan korkeaa naurua kuvaavia verbejä ovat myös *kihertää*, *hihittää* ja *tirsua*. Matalaäänisiksi arvioituille verbeille annettiin verbin agentin sukupuolta testaavassa tehtävässä ja vastaajien tuottamissa lauseissa usein miesagentti ja korkeiksi arvioituille verbeille vastaavasti naisagentti (ks. lukuja 4.3.1 ja 4.3.2). Testien tulokset siis tukevat toisiaan.

Naurun äänen korkeutta mittaavan tehtävän vastauksissa on enemmän hajontaa kuin vastaavassa naurun äänen voimakkuutta arvioivassa tehtävässä. Eniten hajontaa on verbien *hykertää* ja *hihittää* arvioissa. Yksimielisimpiä vastaajat ovat verbeistä *hohottaa* ja *hekottaa*.

4.5 Naurun hyväntahtoisuus

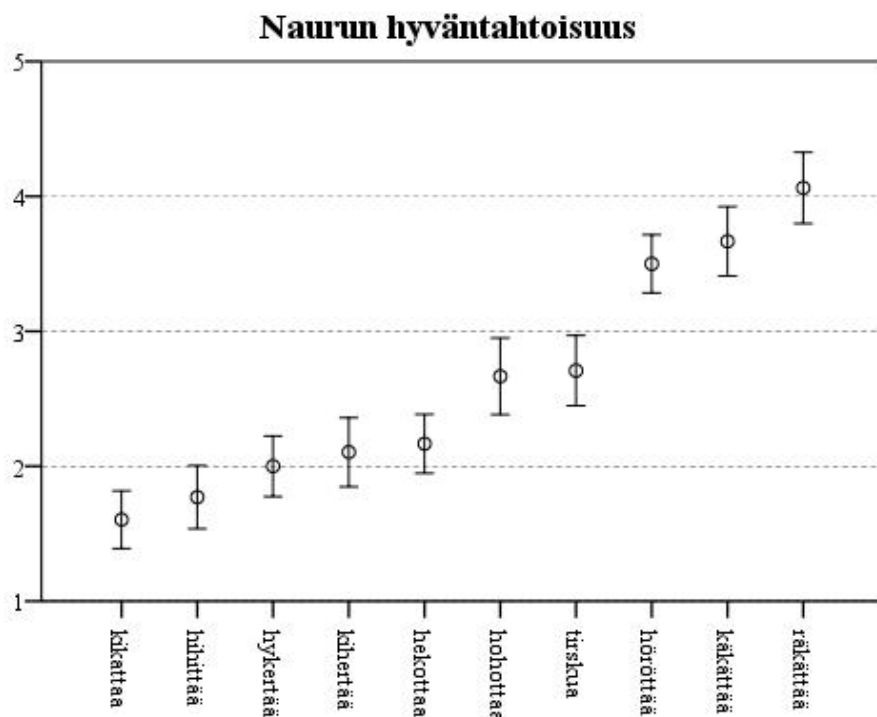
Tehtävä 8 (ks. liitettä 1) on testityypiltään samanlainen kuin edeltävät tehtävät 6 ja 7. Tehtävän tarkoitus on selvittää vastaajien käsitystä naurun hyväntahtoisuudesta asteikolla 1–5, jossa 1 kuvaa hyväntahtoista naurua ja 5 ilkeää naurua.

Kaikkien 50 vastaajan täyttämästä kyselylomakkeesta oli tästä tehtävästä jäänyt pois verbi *kihertää*. Tämän valitettavan virheen vuoksi toteutin tehtävästä huhtikuussa 2012 uusintakyselyn 50 Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijalle⁶. Uusien vastaajien tuli siis tehdä sama arviointitehtävä, mutta mukana olivat tällä kertaa kaikki tutkittavat verbit. Tutkimuksen pääasiallisten informanttien vastaukset ovat luettavissa kuviosta 6 ja lisäkyselyn täyttäneiden vastaukset kuviosta 7.

Kuvio 6. Vastaajien arviot naurun hyväntahtoisuudesta.

⁶ Vastaajista 35 on miestä ja 15 naista. Kaikkien äidinkieli on suomi. Vastaajien ikäjakauma on seuraava: 20–24-vuotiaita 18 miestä ja 8 naista, 25–29-vuotiaita 11 miestä ja 6 naista, 30–34-vuotiaita 4 miestä, 35–39-vuotiaita 2 miestä ja 1 nainen. Alueiden, jossa vastaajat ovat asuneet suurimman osan elämästään, jakauma on seuraava: Länsi-Suomi 12 miestä ja 5 naista, Etelä-Suomi 5 miestä ja 5 naista, Itä-Suomi 6 miestä ja 3 naista, Suur-Helsinki 6 miestä ja 2 naista, Pohjois-Suomi 3 miestä, Keski-Suomi 3 miestä.

Kuvio 7. Lisäkyselyyn vastanneiden arviot naurun hyväntahtoisuudesta.

Molemmat vastaajaryhmät ovat arvioineet annetuista vaihtoehtoista verbin *räkättää* ilkeimmäksi nauruksi. Myös *käkättää* ja *höröittää* kuvaavat molempien ryhmien vastausten perusteella melko ilkeää naurua. Alkuperäiset vastaajat ovat arvioineet tirs-kumisen hieman ilkeämmäksi nauruksi kuin lisäkyselyyn vastanneet. Kolme hyväntah-toisimmiksi arvioitua nauruverbiä ovat molempien ryhmien arvioissa *kikattaa*, *hihittää* ja *hykertää*. Alkuperäiset vastaajat ovat arvioineet nämä verbit hivenen hyväntahtoi-semmiksi.

Lisäkyselyn vastaajat olivat hieman yksimielisempiä arvioissaan kuin alkuperäi-seen kyselyyn vastanneet. Alkuperäisillä vastaajilla on eniten erimielisyyttä verbien *räkättää*, *käkättää* ja *tirskua* hyväntahtoisuudesta, lisäkyselyyn vastaajilla verbeistä *rä-kättää* ja *hohottaa*.

4.6 Koloratiivirakenteen luonnollisuus

Kyselylomakkeen tehtävällä 6 (ks. liitettä 1) pyrittiin saamaan tietoa siitä, esiintyvätkö tutkittavat verbit luontevammin koloratiivirakenteessa. Vastaajien tuli valita jokaisen verbin kohdalla annetuista kahdesta lauseesta luontevammalta vaikuttava. Toisessa lau-

seessa verbi on koloratiivikonstruktiossa, toisessa ei. Muuten vaihtoehtolauseet ovat identtiset. Taulukkoon 18 on koottu vastaukset, joiden mukaan lause, jossa verbi esiintyy koloratiivirakenteessa, on luontevampi.

Taulukko 18. Valinnat koloratiivirakenteen luontevuudesta nauramisverbeissä.

verbi	miehet	naiset	yhteensä
<i>höröttää</i>	21	20	41
<i>räkättää</i>	21	18	39
<i>hohottaa</i>	16	14	30
<i>hykertää</i>	18	10	28
<i>kihertää</i>	15	13	28
<i>hekottaa</i>	10	10	20
<i>käkättää</i>	4	9	13
<i>tirskua</i>	3	3	6
<i>kikattaa</i>	3	3	6
<i>hihittää</i>	2	1	3

Vastausten perusteella sekä suurin osa miehistä että naisista on yhtä mieltä siitä, että annetuissa esimerkeissä verbit *höröttää* ja *räkättää* ovat luontevampia koloratiivirakenteissa. Noin 60 prosenttia vastaajista pitää *hohottaa*- ja *kihertää*-verbejä luontevampina koloratiivissa. *Tirskua*, *hihittää* ja *kikattaa* näyttävät molempien vastaajaryhmien mukaan olevan luontevampia ilman koloratiivia. Naisten ja miesten vastausten välillä on eroa vain *hykertää*-verbin luontevuudessa: 18 miesvastaaja pitää verbiä *hykertää* luontevampana koloratiivikonstruktiossa, naisvastaajista vain 10. Pieni ero on nähtävissä myös *käkättää*-verbin vastauksissa: 9 naisvastaaja pitää verbiä luontevampana koloratiivissa kun taas miesvastaajista 4.

On syytä myös tarkastella koloratiivirakenteiden esiintymistä vastaajien kyselylomakkeeseen tuottamissa lauseissa. Tehtävässä 1 (ks. liitettä 1) vastaajia pyydettiin muodostamaan kolme lausetta, joissa he käyttävät nauramista kuvaavaa verbiä. Yksikään vastaaja ei tuottanut tehtävässä koloratiivirakenteita. Tähän on todennäköisesti syynä lauseille annettu ehto: vastaajia pyydettiin käyttämään lauseissaan jotakin muuta verbiä kuin *nauraa*. Tehtävässä 4 (ks. liitettä 1) vastaajia pyydettiin kirjoittamaan lause annetuista nauramista kuvaavista verbeistä. Koloratiivirakennetta käytti yhteensä 5 vastaajaa (4 naista, 1 mies). Yksi naisvastaaja tuotti 3 koloratiivia, toinen 2. Muut vastaajat tuottivat yhden. Koloratiivirakenteita tuotettiin siis yhteensä 7. Vastaajien tuottamissa

lauseissa koloratiivirakenteen käyttö on siis vähäistä, eivätkä lauseet näin ollen anna tukea tehtävän 6 tuloksille koloratiivirakenteiden luontevuudesta. Vastaajat tuottivat koloratiivit verbeistä *höröttää* (esimerkit 9 ja 10), *hekottaa* (esimerkit 11 ja 12), *kihertää* (esimerkit 13 ja 14), *räkättää* (esimerkki 15) ja *hohottaa* (esimerkki 16).

- 9) *Isä nauraa hörötti naapurin vitsille selkä kenossa.*
- 10) *Jos joku nauraa höröttää kovaan ääneen, saattaa se tarttua.*
- 11) *Nauraa hekotin makeasti eilen ystäväni kommelluksille.*
- 12) *Me nauraa hekotimme hassuille jutuille.*
- 13) *Tyttö nauraa kihersi kaulaliinansa suojassa.*
- 14) *Maija nauraa kihersi itseksensä.*
- 15) *Nuoret nauraa räkättivät huvittuneina.*
- 16) *Vaari nauraa hohotti.*

4.7 Nauramisverbien piirteet avoimissa määrittelyissä ja tuotetuissa lauseissa

Kyselylomakkeen tehtävän 5 (ks. liitettä 1) tarkoituksena oli saada vastaajat määrittelemään annettujen sanojen merkitykset ilman, että tutkijan omat rajaukset ohjaavat vastauksia. Tehtävän ohjeena oli selittää viisi naurua kuvaavaa verbiä ulkomaalaiselle suomea jo melko hyvin puhuvalle ystävälle ja kertoa verbien mahdollisista eroista. Jokainen vastaaja sai selitettäväkseen viisi verbiä. Verbit *hekottaa*, *hohottaa*, *höröttää*, *kihertää* ja *tirskua* sai määriteltäväkseen 12 miesvastaajaa ja 13 naisvastaajaa. Verbit *hihittää*, *hykertää*, *kikattaa*, *käkättää* ja *räkättää* sai selitettäväkseen 13 miestä ja 12 naista.

Tässä luvussa esitän tiivistetysti vastauksissa mainitut kutakin verbiä kuvailevat piirteet. Piirteitä kirjatessani olen yhdistellyt niitä jonkin verran. Esimerkiksi eri vastaajien maininnat siitä, että nauru on *ilkeää*, *ilkeäsävyistä*, *ivallista* ja *ilkeiden ihmisten naurua*, on yhdistetty yhdeksi piirteeksi *ilkeäsävyistä*.

Tässä luvussa kerron myös verbien piirteistä vastaajien tuottamien lauseiden pohjalta. Kyselylomakkeen tehtävässä 4 (ks. liitettä 1) vastaajia pyydettiin muodostamaan lause jokaisesta annetusta nauramisverbistä. Testin tarkoituksena oli saada vastaajat tuottamaan annetulle verbille mahdollisimman spontaani konteksti ja näin selvittää, an-

tavatko lauseet tukea monivalintatesteissä testatuille piirteille ja ilmeneekö lauseissa muita verbille tyypillisiä piirteitä.

Olen verrannut jokaisesta verbistä kolmea määrittelytehtävässä eniten mainittua piirrettä muodostettuihin lauseisiin. Jos kyseinen piirre esiintyy vähintään viidessä lauseessa, olen tuonut sen esille. Lisäksi olen käynyt lauseista läpi naurun tapaa kuvailevat adverbis ja paikat sekä analysoinut, toistuuko jokin muu piirre useammassa lauseessa. Olen myös selvittänyt, tapahtuuko nauraminen yksin vai yhdessä. Olen laskenut monikolliset ja yksikölliset tekijät ja vähentänyt tapauksista yleistäviksi, geneerisiksi luokiteltavat lauseet (esim. *Nuoret naiset kihertää.*). Tuloksena oli se, että lähes kaikkien verbien lauseista noin puolella oli yksiköllinen agentti ja puolella monikollinen. Poikkeuksista kerron tässä luvussa kyseisen verbin kohdalla. Lisäksi olen katsonut, ilmaistaanko lauseissa muuten kielellisesti yksin tai yhdessä oloa (esim. ilmauksilla *yksin, itseksensä, porukassa, yhdessä*).

Taulukoihin 19–28 on koottu tiivistetysti vastauksissa mainitut kutakin verbiä kuvailevat piirteet. Piirteet, jotka mainittiin vain kerran, on jätetty taulukon ulkopuolelle. Samoin on toimittu, jos verbiä kuvailtiin pelkästään sanalla *nauraa*.

Taulukko 19. *Hekottaa*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Hekottaa</i>	miehet	naiset	yhteensä
äänestä	5	5	10
aitoa, rehellistä, sydäimestä tulevaa	6	2	8
"heh, heh"	1	3	4
naurajana mies	3	0	3
hervotonta	1	2	3
ryhmässä	1	1	2
tapahtuvaa			
matalaa	1	1	2

Kolme useimmin mainittua *hekottaa*-verbiä kuvailevaa piirrettä vastaajien määrittelyissä ovat naurun kovaäänisyys, naurun aitous ja rehellisyys sekä *heh*-interjektion toisto. Myös agentin äänen voimakkuutta selvittävässä tehtävässä vastaajat arvioivat *hekottaa*-verbin voimakasääniseksi (ks. lukua 4.5). 6 vastaajaa (2 naista, 4 miestä) on käyttänyt lauseissaan *hekottaa*-verbin sijaan sen johdosta *hekotella* (esimerkki 17).

- 17) *Matkustajat hekottelivat konduktöörin kuulutukselle.*

Taulukko 20. *Höröttää*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Höröttää</i>	miehet	naiset	yhteensä
äänekästä	4	4	8
naurajana (vanha) mies	3	3	6
sivistymättömien/hölmöjen ihmisten naurua	5	0	5
rohiseva/käheä ääni	2	1	3
noloa	2	0	2
hörähtelyä	0	2	2
hiljaisempaa kuin hekottaminen	0	2	2
matalaäänistä	1	1	2
rumaa naurua	0	2	2
korvat höröttävät	2	0	2

Höröttää-verbin määrittelyissä kaksi eniten mainittua piirrettä ovat äänekkyys ja (vanha) miesagentti. Kyselylomakkeen testien 7 ja 10 tulokset (ks. lukuja 4.3 ja 4.4) sekä analyysi vastaajien tuottamien lauseiden agenttien sukupuolesta ja iästä (ks. lukua 4.3.2) tukevat näitä vastauksia. Myös 5 informantin tuottamassa lauseessa mainitaan höröttämisen voimakasäänisyys (esimerkki 18). Kolmanneksi eniten mainintoja saanut piirre vastaajien määrittelyissä on naurajan sivistymättömyys ja hölmöys. Tämä piirre näkyi myös 5 informantin lauseessa (esimerkki 19). Lisäksi tuotetuista lauseista 5:ssä agenttina on juopunut ihminen (esimerkki 20). 1 miesvastaajista ei varsinaisesti selitä verbiä, mutta kuvailee verbiä ”idioottimaiseksi” ja ”rumaksi” sanaksi, jota ei tule käyttää.

- 18) *Ääliö hörötti kovaan ääneen.*
 19) *Juntit tyhjäpääät höröttää.*
 20) *Juopot höröttivät yhdessä hiekkalaatikolla.*

Taulukko 21. *Hohottaa*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Hohottaa</i>	miehet	naiset	yhteensä
äänekästä	3	9	12
naurajana (iso) mies, miesmäistä	8	2	10
naurajana joulupukki	5	3	8
"ho, ho, ho"	2	4	6
matalaa	3	1	4
kumpuaa syvältä	3	0	3
naurajana vanha ihminen	1	1	2
estotonta	0	2	2

Eniten mainintoja saanut *hohottaa*-verbiä kuvaileva piirre vastaajien määrittelyissä on naurun kovaäänisyys. Myös vastaajien tuottamista lauseista 10:ssä mainitaan naurun kovaäänisyys (esimerkki 21). Tämä tukee monivalintatehtävän tuloksia agentin äänen voimakkuudesta (ks. lukua 4.4). Toiseksi eniten mainintoja on saanut (iso) miesagentti ja naurun miesmäisyys. Aikuinen mies on agenttina myös valtaosassa vastaajien tuottamista lauseista ja monivalintatehtävässä (ks. lukua 4.3). 4 tuotetussa lauseessa myös hohotetaan *miesmäisesti* tai *miehekkäästi* (esimerkki 22). 8 vastaajan tuottamassa lauseessa tuodaan ilmi miesagentin isokokoisuus (esimerkki 23), ja 9 lauseessa agenttina on joulupukki (esimerkki 24). 4 vastaajaa (3 naista, 1 mies) on käyttänyt lauseissaan *hohottaa*-verbin sijasta sen johdosta *hohotella*. 47 tuotetusta lauseesta 37:ssä agentti on yksikössä, kun lauseita, jossa agentteja on useampi, on vain 6. Tämä voisi antaa viitteitä siitä, että hohottaminen on yksin tapahtuvaa. 1 naisvastaajista ei selittänyt verbiä.

- 21) *Jarno hohotti kovaan ääneen koulun pihalla.*
- 22) *Isoäitini hohottaa tietämättään jotenkin miesmäisesti.*
- 23) *Isomahainen mies hohotti, kun hänen sanottiin muistuttavan Brad Pittia.*
- 24) *Joulupukki juuttui savupiippuun ja alkoi hohottaa.*

Taulukko 22. *Tirskua*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Tirskua</i>	miehet	naiset	yhteensä
naurajana (pikku)tytöt, tyttömäistä	9	2	11
pidätettyä naurua (ja siinä epäonnistumista)	1	8	9
peiteltyä (paheksuttavuuden vuoksi)	5	0	5
sarjoittaista, nauru purskahtelee	2	3	5
hiljaista	2	1	3
ujoa naurua	2	0	2
liittyy kuiskuttelua	1	1	2

Eniten mainintoja saanut *tirskua*-verbiä kuvaileva piirre on tyttöagentti ja naurun tyttömäisyys. Myös vastaajien tuottamissa lauseissakin suurin osa *tirskua*-verbin agenteista on iältään lapsia/nuoria ja sukupuoleltaan naisia (ks. lukua 4.3.2). Myös monivalintatehtävässä (ks. lukua 4.3.1) valtaosa vastaajista arvioi tirskujaksi naisen ja iältään nuoren. Vajaa puolet vastaajista valitsi tehtävässä agentiksi myös lapsen. Toiseksi eniten tirskumista on kuvailtu määrittelyissä pidätetyksi nauruksi ja pidättelyssä epäonnistumiseksi. Naurun pidättely ja siinä epäonnistuminen on ilmaistu myös 7 vastaajan tuottamassa lauseessa (esimerkki 25). Kolmanneksi eniten mainintoja on saanut naurun peittely sekä naurun sarjoittaisuus ja naurun purskahtelu. 2 naisvastaajaa on käyttänyt lauseissaan *tirskua*-verbin sijaan frekventatiivia *tirskahdella* ja 1 nainen verbiä *tirskuilla*.

25) *He tirskuivat, kun eivät voineet pidättää nauruaan.*

Taulukko 23. *Kihertää*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Kihertää</i>	miehet	naiset	yhteensä
tyytyväistä, johtuu mielihyv- västä/onnellisuudesta	5	5	10
naurajana tytöt, nuoret naiset, tyttömäistä	5	4	9
hiljaista	2	4	6
flirttailevaa, osoittaa kiinnostusta	4	2	6
naurua itselle tai omille ajatuksille	2	2	4
lapset kutitettaessa	1	1	2
peiteltyä	0	2	2
teennäistä	0	2	2

Kihertää-verbiä vastaajat ovat kuvailleet eniten tyytyväiseksi nauruksi tai nauruksi, joka johtuu mielihyvystä tai onnellisuudesta. Tyytyväisyys ja onni on ilmaistu kielellisesti myös 7 vastaajan tuottamassa lauseessa (esimerkit 26 ja 27). Toiseksi eniten mainintoja määrittelyissä on saanut tyttöagentti, nuori naisagentti ja naurun tyttömäisyys. Tämä tukee monivalintatehtävän ja lauseiden agenttianalyysin tuloksia verbin tyypillisestä agentista (ks. lukua 4.3). Kolmanneksi eniten mainintoja *kihertää*-verbin määrittelyissä ovat saaneet naurun hiljaisuus ja flirttailevuus sekä kiinnostuksen osoitus. Kihertäjän ääni arvioitiin hiljaiseksi myös monivalintatehtävässä (ks. lukua 4.4). Kiinnostuksen osoitus tai flirttailu on ilmaistu 6 vastaajan tuottamassa lauseessa, ja kihertämiseen liittyy lauseissa usein ihastuminen tai rakastuminen (esimerkit 28 ja 29). 5 vastaajaa (4 naista, 1 mies) on käyttänyt lauseissaan frekventatiivista johdosta *kiherrellä* (esimerkki 30).

- 26) *Tyttöystäväni kihersi tyytyväisenä.*
- 27) *Kummityttöni kihertää onnesta.*
- 28) *Rakastuneet kihertää.*
- 29) *Ihastunut tyttö kihersi treffeillä pojan vitseille.*
- 30) *Vauva kiherteli tyytyväisenä kun sitä kutittaa.*

Taulukko 24. *Hihittää*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Hihittää</i>	miehet	naiset	yhteensä
hiljaista	10	11	21
naurua muilta salaa, peiteltyä	3	4	7
naurajana tytöt, tyttömäistä	1	3	4
itseksseen	2	1	3
tapahtuvaa			
naurajana lapset	1	1	2
hillittyä, viero	0	2	2

Lähes kaikki (21/25) *hihittää*-verbin määritelleet vastaajat ovat maininneet vastauksissaan naurajan hiljaisen äänen. Myös 6 vastaajan tuottamassa lauseessa ilmaistaan hiljainen ääni (esimerkki 31). Tämä tukee monivalintatehtävän tuloksia agentin äänen voimakkuudesta (ks. lukua 4.4). Toiseksi eniten mainintoja saanut verbin piirre määrittelyissä on nauramisen tapahtuminen muilta salaa tai sen peittely. Myös 7 tuotetussa lauseessa tuodaan ilmi, että hihittäminen halutaan tehdä muilta salaa tai sitä peitellään (esimerkki 32). 8 lauseessa hihittäminen tapahtuu myös *itseksseen* tai *yksikseen* (esimerkki 33). 50 tuotetusta lauseesta yksiköllisiä agenteja on 27 ja monikollisia 20. Lauseissa mainitut paikat antavat myös viitteitä siitä, että agentti ei mahdollisesti halua *hihittää* muiden nähden. Lauseissa esiintyvät paikat ovat seuraavat: *luokan perä* (4), *nurkka* (3), *takarivi* (2), *takapenkki* (2), *puun oksa* (1). Kolmanneksi eniten mainintoja saanut piirre vastaajien määrittelyissä on tyttöagentti ja naurun tyttömäisyys. Tämä tukee monivalintatehtävän ja lauseiden agenttianalyysin tuloksia verbin tyypillisestä agentista (ks. lukua 4.3). 7 vastaajaa (3 naista, 4 miestä) on käyttänyt lauseissaan *hihittää*-verbin sijaan sen johdosta *hihitellä* (esimerkki 34).

- 31) *Minä hihitin hiljaa takapenkillä hausalle jutulle, joka tuli mieleeni.*
- 32) *Pikkutyöt hihittivät salaa poikien vitseille.*
- 33) *Opettaja hihittää itseksseen.*
- 34) *Minä hihittelin itsekseni tehdessäni tätä.*

Taulukko 25. *Kikattaa*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Kikattaa</i>	miehet	naiset	yhteensä
naurajana (pikku)tytöt, tyttömäistä	10	7	17
äänekkäämpää kuin hihittäminen	1	3	4
iloista	1	3	4
äänekästä	1	2	3
naurajana lapsi	1	1	2
hiljaista	2	0	2
korkeaäänistä	1	1	2
ryhmässä	1	1	2
tapahtuvaa			
hyväntahtoista	1	1	2

Selvästi eniten mainintoja saanut *kikattaa*-verbiä kuvaileva piirre vastaajien määrittelyissä on tyttöagentti ja naurun tyttömäisyys. Myös vastaajien muodostamissa lauseissa yleisin agentti on sukupuoleltaan nainen ja iältään lapsi/nuori, kuten myös monivalintatehtävän vastauksissa (ks. lukua 4.3). Toiseksi eniten kikattamista on kuvailtu äänekkäämmäksi nauruksi kuin hihittäminen ja sävyltään iloiseksi. Monivalintatehtävässä kikattamista ei ole arvioitu erityisen hiljaiseksi tai voimakasääniseksi nauruksi, mutta voimakkaammaksi kuin hihittäminen (ks. lukua 4.4). Se, että osa vastaajista on verrannut hihittämisen äänenvoimakkuutta kikattamisen äänenvoimakkuuteen, johtuu todennäköisesti siitä, että verbit ovat tehtävässä peräkkäin ja ohjeena oli selittää verbit ja kertoa niiden mahdollisista eroista. 47 tuotetusta lauseesta 33:ssa agentti on monikossa ja yksiköllisiä agenteja on 14. Lauseista, joissa agentti on monikossa, 8:ssa ilmaistaan kielellisesti, että nauraminen tapahtuu jonkun tai joidenkuiden kanssa ilmauksilla *porukassa*, *yhdessä*, *jonkun kanssa* (esimerkki 35). Tämä antaa viitteitä siitä, että kikattaminen saattaa olla usein ryhmässä tapahtuvaa. 6 vastaajaa (5 naista, 1 mies) on käyttänyt lauseissaan *kikattaa*-verbin sijaan siitä johdettua frekventatiivia *kikatella* (esimerkki 36).

35) *Tytöt kikattavat porukassa.*

36) *Kikattelimme ystäväni kanssa edellis illan tapahtumille.*

Taulukko 26. *Hykertää*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Hykertää</i>	miehet	naiset	yhteensä
tyytyväistä	3	10	13
hiljaista	2	3	5
itseksensä tapahtuvaa	3	2	5
vahingoniloista	0	3	3
rakastuneen/ihastuneen naurua	1	1	2

Vastaajien määrittelyissä *hykertää*-verbistä eniten mainintoja on saanut naurun tyytyväisyys. Tyytyväisyys on ilmaistu myös 12 vastaajan lauseessa (esimerkki 37). Toiseksi eniten mainintoja määrittelyissä on saanut naurun hiljaisuus ja se, että agentti *hykertää* yksin. Se, että nauraja *hykertää* yksin saa tukea vastaajien tuottamista lauseista. 45 tuotetusta lauseesta 35:ssä agentti on yksikössä ja monikollisia agenteja on 5. Lauseista, joissa agentti on yksikössä, 6:ssa on distributiivinen tavan adverb *itseksensä* tai *yksikseen* (esimerkki 38). Huomionarvoista vastaajien tuottamissa lauseissa on myös se, että jopa 23 vastaajaa (14 naista, 9 miestä) on käyttänyt lauseissaan *hykertää*-verbin sijaan sen johdosta *hykerrellä* (esimerkki 39). 5 miesvastaaja on jättänyt selittämättä verbin *hykertää*. Heistä 2 ilmoitti, ettei tunne verbiä.

37) Mummo *hykertää* tyytyväisenä keittiössä.

38) Mikko *hykertää* itseksensä luokan takana.

39) Pankkiiri *hykerteli* holvissa.

Taulukko 27. *Käkättää*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Käkättää</i>	miehet	naiset	yhteensä
kovaäänistä	5	7	12
kamalaa/ärsyttävää naurua	4	4	8
ilkeäsävyistä	2	4	6
noitamaista	1	2	3

Eniten mainintoja saanut *käkättää*-verbiä kuvaileva piirre on naurun kovaäänisyys. Tämä tukee agentin äänen voimakkuutta selvittävän monivalintatehtävän tuloksia (ks. lukua 4.4). Lisäksi vastaajat ovat kuvailleet käkättämistä kamalaksi ja ärsyttäväksi

nauruksi ja ilkeäsävyiseksi. Ilkeäsävyisyys näkyy 6 vastaajan tuottamassa lauseessa (esimerkki 40). Myös naurun hyväntahtoisuutta arvioivan tehtävän perusteella *käkättää* kuvaa melko ilkeää naurua (ks. lukua 4.5). 7 vastaajaa on kirjoittanut lauseissaan *käkättää*-verbille agentiksi *noidan* tai *noita-akan* (esimerkki 41). 3 miestä ei ole selittänyt verbiä *käkättää*. 2 heistä ilmoitti, ettei tunne verbiä.

40) *Ilkeä mies käkätti pahasuopaisesti.*

41) *Noita-akka käkätti lentäessään luudalla.*

Taulukko 28. *Räkättää*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Räkättää</i>	miehet	naiset	yhteensä
kovaäänistä	7	8	15
ivallista,	5	3	8
vahingoniloista			
vapautunutta	3	2	5
röyhkeää,	1	2	3
epäkohteliasta			
räkäistä,	0	3	3
rohisevaa			
kamalaa,	2	0	2
ärsyttävää			
noitamaista	1	1	2

Eniten mainintoja saanut *räkättää*-verbiä kuvaileva piirre vastaajien määrittelyissä on naurun kovaäänisyys. Tämä tukee agentin äänen voimakkuutta selvittävässä monivaihtotehtävästä saatuja arvioita (ks. lukua 4.4). Myös 9 vastaajan tuottamassa lauseessa ilmaistaan agentin kovaäänisyys (esimerkki 42). Toiseksi eniten mainintoja saanut verbiä kuvaileva piirre on naurun ivallisuus ja vahingoniloisuus. Kielellisesti ivallisuus ja vahingoniloisuus ilmaistaan 3 lauseessa (esimerkki 43), mutta näiden lisäksi 6 lauseessa räkätetään toisen vahingolle tai epäonnistumiselle (esimerkki 44). Samaan asiaan liittyen agentteina lauseissa esiintyvät myös *epäkohteliaat*, *pahikset*, *kiusaajat* ja *ilkeät* (2 vastaajaa). Naurajan hyväntahtoisuutta selvittävässä tehtävässä vastaajat arvioivat *räkättää*-verbin ilkeimmäksi (ks. lukua 4.5). Vastaajien tuottamissa lauseissa juopuneita agentteja on 5 (esimerkki 45). 1 mies ja 1 nainen ei määritellyt verbiä *räkättää*.

- 42) *Pojat räkättivät äänekkäästi ennen oppitunnin alkua.*
- 43) *Nuoret räkättivät ivallisesti vahingolle.*
- 44) *Kikka ja Tomppa räkättivät kun Liisa liukastui koiranpaskaan.*
- 45) *Juopunut räkättää lätkämatsissa.*

4.8 Yhteenvetoa

Tässä luvussa esitän tiivistetysti nauramisverbeihin liittyvät tutkimustulokset. Tutkittavina verbeinä ovat olleet *hekottaa*, *hihittää*, *hohottaa*, *hykertää*, *höröttää*, *kihertää*, *kikattaa*, *käkättää*, *räkättää* ja *tirskua*. Tarkoituksena on ollut selvittää, millaisia asteroja näiden synonyymisten nauramista kuvaavien verbien merkityksiin ja käyttöön voidaan löytää kyselytestimenetelmän avulla. Kyselylomakkeeseen vastasi 50 ammattikorkeakouluopiskelijaa, 25 naista ja 25 miestä. Vastaajan sukupuolella näytti olevan jonkin verran vaikutusta osaan vastauksista.

Kyselylomakkeen ensimmäisen tehtävän tarkoituksena oli saada tietoa vastaajien aktiivisimmin hallitsemasta nauramissanastosta. Vastaajat tuottivat kolme lausetta, joissa tuli olla nauramista kuvaava verbi. Näissä lauseissa kolme eniten käytettyä verbiä ovat *hekottaa*, *hihittää* ja *kikattaa*. Vähintään kaksi kertaa käytettyjä verbejä on 18. Mielenkiintoista on, että 7 näistä on frekventatiivisia *le*-johdoksia. Tässä tutkielmassa ei ole tutkittu frekventatiivisia verbijohdoksia, mutta jatkotutkimuksissa näiden verbien ottaminen tarkempaan tarkasteluun olisi kiinnostavaa.

Informanteilta myös kysyttiin, tuntevatko he kyselyyn valittuja verbejä ja onko niiden käyttö heille luontevaa. Kaikki vastaajat ilmoittivat tuntevansa verbit *räkättää*, *hekottaa* ja *kikattaa* ja yhtä vastaajaa lukuun ottamatta myös verbit *tirskua* ja *hihittää*. Vähiten tunnettu verbi on *höröttää*: 11 vastaajaa ei oman ilmoituksensa mukaan tunne verbiä. Selvä sukupuolten välinen ero löytyy verbin *kihertää* tunnettuudesta: kaikki naisvastaajat tuntevat verbin, mutta miesvastaajista vain 16. Selvästi eniten mainintoja sanan käytöstä saivat verbit *hihittää* ja *kikattaa*. Kolmanneksi eniten käyttömainintoja sai verbi *hekottaa*. Myös vastaajien spontaanisti tuottamissa lauseissa kolme tuotetuinta nauruverbiä ovat *hekottaa*, *hihittää* ja *kikattaa*. Naisvastaajat ilmoittivat käyttävänsä hiukan miehiä enemmän kyselylomakkeessa olleita nauramista kuvaavia verbejä.

Vastaajia pyydettiin myös kertomaan, tuntevatko he muita nauramista kuvaavia verbejä kuin kyselylomakkeessa mainittuja ja mitä niistä he itse käyttävät. Vastaajista

23 (15 miestä, 8 naista) mainitsi yhden tai useamman muun verbin. Kiinnostava on, että lähes 2/3 tehtävään vastanneista on miehiä. Vastaajat mainitsivat 20 eri verbiä, ja mainintoja niiden tunnettuudesta on yhteensä 36 (miehillä 25, naisilla 11). Miesvastaajat olivat tehtävässä tuotteliaampia kuin naiset. Eniten mainintoja sai verbi *revetä* (7 miesvastaajaa ja 1 naisvastaaja). Läheskään kaikki tehtävään vastanneet eivät kertoneet verbin käytön luontevuudesta heidän omassa kielenkäytössään.

Kyselyllä myös selvitettiin, ovatko verbit luontevampia koloratiivirakenteessa vai ilman kyseistä rakennetta. Vastaajien arvioiden perusteella verbit *höröttää* ja *räkättää* ovat luontevampia koloratiivirakenteisina annetuissa esimerkkilauseissa. Noin 60 prosenttia vastaajista pitää myös *hohottaa*- ja *kihertää*-verbejä luontevampina koloratiivissa. *Tirskua*, *hihittää* ja *kikattaa* näyttävät vastausten mukaan olevan luontevampia ilman koloratiivikonstruktiota.

Seuraavaksi esittelen jokaisen tutkittavan verbin olennaisimmat piirteet kyselyn perusteella sekä MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0:ssa esitetyt määritelmät verbeille. Näin voidaan vertailla, selvisikö tutkimuksessa sanakirjamääritelmistä uupuvia piirteitä tai poikkeamia.

Vastaajien mukaan *hohottaa*-verbin tyypillinen agentti on keski-ikäinen tai vanha mies, joka voi olla fyysisesti isokokoinen. Hohottaminen miellettiin myös joulupukin nauruksi. Hohottaminen on matalaa ja voimakasäänistä naurua. Vastaajien tuottamat lauseet antoivat viitteitä siitä, että hohottaminen ei olisi ryhmässä tapahtuvaa. Kielitoimiston sanakirjan (MOT) määritelmä verbistä on seuraava: ”nauraa ääneen, täyttää kurkkua, remakasti. *Nauraa hohottaa. Mitä hohotat?*”

Höröttää-verbin tyypillinen agentti on vastausten perusteella keski-ikäinen tai vanhempi mies. Höröttäminen on voimakasäänistä ja matalaa naurua, joka on sävyltään melko ilkeää. Höröttäminen saattaa myös kuvata hölmön tai juopuneen ihmisen naurua. Kielitoimiston sanakirja (MOT) määrittelee verbin seuraavasti: ”nauraa matalalla äänellä, remakasti”. *Hekottaa*-verbin tyypillinen agentti on myös kyselyn perusteella keski-ikäinen tai vanhempi mies. Hekottaminen on voimakasäänistä naurua. *Hekottaa*-verbiä kuvailtiin myös aidoksi ja rehelliseksi nauruksi. Kielitoimiston sanakirja (MOT) määrittelee verbin seuraavasti: ”nauraa (tyytyväisesti). *Hekotti suureen ääneen.*”

Vastaajien mukaan *hihittää*-verbin tyypillinen agentti on tyttö tai nuori nainen. Naurajan ääni on hiljainen ja korkea, ja nauru on hyvántahtoista. Hihittäminen saatetaan tehdä yksin, muilta salaa tai sitä peitellään. Kielitoimiston sanakirja (MOT) määrittelee verbin seuraavanlaisesti: ”nauraa hiljaa, pidättyvästi t. hykertäen. *Nauraa hihittää. Tytöt hihittävät.*” Myös *tirskua*-verbin agentti on valtaosan vastaajien mielestä nuori nainen. Vajaa puolet vastaajista valitsi verbin agentiksi myös lapsen. Tirskuminen on naurun pidättelyä ja peittelyä ja pidättelyssä epäonnistumista, naurun purskahtelua. Kielitoimiston sanakirja (MOT) määrittelee verbin naurun osalta seuraavasti: ”vars. tyttöjen kihertävästä (pidätetystä) naurusta, tirskahdella. *Tytöt tirskuivat kämmeniinsä.*”

Vastausten perusteella *kihertää*-verbin tyypillinen agentti on nuori nainen tai tyttö. Kihertäminen on melko hiljaista, melko korkeaa ja melko hyvántahtoista naurua. Vastaajien mukaan kihertäminen on lisäksi tyytyväistä naurua, joka johtuu mielihyvästä tai onnellisuudesta ja se voi olla sävyltään flirttailevaa. Kielitoimiston sanakirjan (MOT) määritelmä verbistä on seuraava: ”nauraa hiljaa, hihittävästi, hykertää. *Nauraa kihertää. Kihertää ujosti.*” *Kikattaa*-verbin tyypillinen agentti on myös nuori nainen tai tyttö. Agentin ääni on korkea, ja nauru on sävyltään hyvántahtoista. Kikattaminen voi olla ryhmässä tapahtuvaa. Kielitoimiston (MOT) sanakirja määrittelee verbin seuraavasti: ”vars. tytöistä: nauraa kimeällä äänellä. *Nauraa kikattaa. Vitsi sai tytöt kikattamaan hysteerisesti.*”

Hykertää-verbin tyypillinen agentti vaikuttaisi olevan sukupuoleltaan kyselyn perusteella nainen. Äänenvoimakkuudeltaan hykertäminen arvioitiin verbeistä hiljaisimmaksi. Naurun sävy on hyvántahtoinen. Hykertämistä kuvailtiin myös tyytyväiseksi nauruksi, jota nauretaan yksin. Puolet verbistä lauseen tuottaneista vastaajista käytti verbin johdosta *hykerrellä*. Osalle vastaajista verbi saattaakin olla tutumpi ja luontevampi frekventatiivisena johdoksena. Kielitoimiston (MOT) sanakirja määritelmä verbistä on seuraava: ”1. mielihyvän sävyisestä nauramisesta. *Nauraa hykertää.* 2. = hykerrellä.”

Kaikista nauruverbeistä eniten hajontaa ilmenee *räkättää*-verbin agentin sukupuolen arvioissa. Monivalintatehtävässä naisvastaajien enemmistö, yli puolet vastaajista, piti *räkättää*-verbin agenttina naista. Sen sijaan miesten enemmistö, vajaa puolet vastaajista, oli sitä mieltä, että agentti on mies. Verbi sai molemmilta sukupuolilta muihin verbeihin verrattuna eniten vastauksia siitä, että sekä mies että

nainen voivat olla agentteina (5 miestä, 6 naista). Verbistä tehdyissä lauseissa kummankaan sukupuoli agentti ei nouse vahvasti toisen edelle. Iältään agentiksi valittiin monivalintatehtävässä eniten nuori ja keski-ikäinen, tuotetuissa lauseissa hivenen useammin lapsi/nuori. Äänenvoimakkuudeltaan räkättäminen arvioitiin voimakkaimmaksi kaikista verbeistä ja sävyiltään ilkeimmäksi. Räkättämistä kuvailtiin myös ivalliseksi ja vahingoniloiseksi sekä vapautuneeksi nauruksi. Kielitoimiston sanakirja (MOT) määrittelee verbin naurun osalta seuraavasti: ”rumasta, ilkkuvasta naurusta. *Akat nauraa räkättivät.*”

Käkättää-verbin tyypillinen agentti vaikuttaisi olevan keski-ikäinen tai vanhempi nainen. Monivalintatehtävässä myös nuori agentti sai jonkin verran valintoja. Käkättäminen liitettiin myös *noidan* nauruun. Monivalintatehtävästä saatujen vastausten perusteella käkättäminen kuvaa vahvimmin keski-ikäisten naurua, mutta myös vanhusten ja nuorten. Verbi kuvaa vastaajien mukaan voimakasäänistä ja ilkeäsävyistä naurua. Lisäksi naurua kuvailtiin rumaksi ja ärsyttäväksi, eli osa vastaajista liitti verbiin pejoratiivisia affektiivisia sivumerkityksiä. Kielitoimiston sanakirjan (MOT) määritelmä verbistä on seuraava: ”äännellä katkonaisesti kä-kä-kä; *Harakka käkättää. Nauraa käkättää.*”

Tässä työssä esitetyt tulokset osoittavat, että kyselytesteillä on mahdollista saada syntyperäisiltä puhujilta kiinnostavaa tietoa heidän käsityksistään nauramista kuvaavien verbien merkityseroista ja käytöstä. Kyselylomakkeen avulla verbeistä ilmeni piirteitä, joita ei suppeissa sanakirjamääritelmissä tai niiden esimerkkilauseissa ole tuotu ilmi. Tällaiset piirteet liittyvät erityisesti tyypilliseen agenttiin, äänen piirteisiin ja naurun sävyyn. Esimerkiksi *hekottaa-* ja *höröttää-* ja *hohottaa-*verbien määritelmissä ja esimerkkilauseissa ei mainita kyselyssä selvinnyttä tyypillistä agenttia eli keski-ikäistä tai vanhemmaa miestä. Samoin *kihertää*-verbin kohdalla ei ole mainintaa tyypillisestä agentista, joka kyselyn perusteella on nuori nainen tai tyttö. Myöskään *käkättää*-verbin määrittelyssä ei ole mainittu sen voimakasäänisyyttä ja ilkeäsävyisyyttä, eikä *hykertää*-verbin kohdalla sen hiljaista ääntä.

Kiinnostavaa on myös se, että verbien *hihittää* ja *kikattaa* Kielitoimiston sanakirjan (MOT) esimerkkilauseissa on käytetty koloratiivikonstruktiota, kuten monen muunkin nauramisverbin kohdalla, vaikka ne kyselyyn vastanneiden arvioissa vaikuttaisivat

olevan luontevammat ilman kyseistä rakennetta. Verbistä *höröttää*, joka arvioitiin luontevimmaksi koloratiivirakenteessa, ei ole annettu ollenkaan esimerkkilauseita.

Vain harva vastaaja, joka ilmoitti, ettei tunne jotakin verbiä, jätti vastaamatta järjestelmällisesti verbin kohdalla joka tehtävässä. Näin toimineilla vastaajilla saattoi siis kuitenkin olla jonkinlainen tuntuma verbin käyttöön ja merkitykseen, tai he päättelivät merkityksen esimerkiksi sanan äänneasun herättämien mielikuvien avulla. Monivalinta-tehtävissä vaihtoehdon voi toki valita esimerkiksi arvaamalla. Tuottotehtävissä tilanne on erilainen. Kuitenkin osa vastaajista, jotka eivät oman ilmoituksensa mukaan tunne jotakin verbiä, tekivät verbistä lauseen ja määrittelivät sen. Nämä tuotokset olivat samantyyppisiä muiden vastaajien kanssa, jotka ilmoittivat tuntevansa verbin. Tyhjät vastaukset kerääntyivät enemmän tietyille vastaajille, eivätkä olleet niinkään sidoksissa verbien tuntemattomuuteen. Yksittäiset tyhjät vastaukset voivat johtua myös huolimattomuudesta.

Oletan, että vastaajat ovat saattaneet käyttää sanan äänneasua apunaan vastatesaan kyselytestiin. Kuten luvussa 3.3.3 kerrottiin, äännesymboliikka on ekspressiiviverbien ominaispiirre, ja erityisesti sanan ensimmäisen tavun vokaalinvaihtelun on nähty ilmentävän erilaisia merkitysvivahteita. Joiltain osin vokaalien kantamien merkitysten tyypilliset kuvaukset pitävät paikkansa informanttien vastauksissa tutkittavista verbeistä. *i:n* on katsottu tyypillisesti kuvaavan korkeaa ääntä, ja tässä tutkimuksessa verbit *kikattaa*, *kihertää*, *hihittää*, *tirskua* arvioitiin korkeäänisiksi. Vokaalit *i* ja *y* käsitetään hiljaisiksi ja niin myös edellä mainitut verbit, *kikattaa*-verbiä lukuun ottamatta, arvioitiin äänenvoimakkuudeltaan hiljaisiksi. Hiljaisimmaksi arvioitiin verbi *hykertää*. Vokaalit *o* ja *ö* on liitetty yleensä voimakkaaseen ääneen, ja vastaajat arvioivatkin verbit *hohottaa* ja *höröttää* voimakasäänisiksi. Vokaali *o* ilmaisee myös matalaa ääntä, ja verbi *hohottaa* arvioitiin myös matalaksi. *ö* ja *ä* kuvaavat taas tavallisesti epämiellyttävää ääntä ja ovat sävyiltään pejoratiivisia. Vastaajat arvioivatkin verbit *käkättää*, *räkättää* ja *höröttää* sävyiltään ilkeimmiksi. Jürvetson (2009) on saanut tutkimuksessaan samansuuntaisia tuloksia.

5. ITKEMISTÄ KUVAAVIEN VERBIEN PIIRTEET VASTAUKSISSA

5.1 Aktiivisimmin hallitut itkemisverbit

Itkemisverbejä testaavan kyselylomakkeen ensimmäisen tehtävän (ks. liitettä 2) tarkoitus oli saada vastaaja tuottamaan spontaanisti kolme ensimmäisenä mieleen tulevaa itkemisverbiä. Ohjeena oli muodostaa kolme lausetta, joissa on itkemistä kuvaavaa verbi, muu kuin *itkeä*. Vastaajista 3 muodosti ainoastaan kaksi lausetta (1 mies, 2 naista). Yksi miesvastaajista käytti vastoin annettuja ohjeita jokaisessa tekemässään lauseessa verbiä *itkeä*. Hänen vastauksiaan ei ole otettu huomioon taulukossa 29, johon on koottu verbit, jotka mainitaan vastaajien tuottamissa lauseissa vähintään kaksi kertaa.

Taulukko 29. Vastaajien spontaanisti tuottamat itkemisverbit.

Verbi	miehet	naiset	yhteensä
<i>parkua</i>	11	13	24
<i>vollottaa</i>	11	11	22
<i>kyynelehtiä</i>	10	9	19
<i>pillittää</i>	10	7	17
<i>porata</i>	9	7	16
<i>nyyhkyttää</i>	6	8	14
<i>vetistellä</i>	3	3	6
<i>märistä</i>	4	1	5
<i>rääkyä</i>	2	1	3
<i>vuodattaa kyyneliä</i>	1	2	3
<i>nyyhkiä</i>	0	3	3
<i>ruikuttaa</i>	2	0	2
<i>spiidata</i>	1	1	2

Lähes puolet vastaajista tuotti lauseen, jossa on verbi *parkua* (esimerkit 46 ja 47). Seuraavaksi eniten käytettiin verbejä *vollottaa* (esimerkit 48 ja 49) ja *kyynelehtiä* (esimerkit 50 ja 51). Myös verbit *pillittää* (esimerkki 52), *porata* (esimerkki 53) ja *nyyhkyttää* (esimerkki 54) saivat useita mainintoja.

- 46) *Viljami parkui kaupassa, koska äiti ei ostanut hänelle karkkia.*
47) *Vauva parkui nälissään.*

- 48) *Vollotin eilen kolme tuntia.*
- 49) *Älä vollota siinä.*
- 50) *Äiti kyynelehti tyttärensä häissä.*
- 51) *Leski kyynelehti haudalla.*
- 52) *Tiina taas pillittää Janin takia.*
- 53) *Älä nyt iso mies poraa.*
- 54) *Pieni tyttö nyyhkytti olkapäätäni vasten.*

Vastaavassa tehtävässä, jossa tutkittiin aktiivisimmin hallittuja nauramisverbejä (ks. lukua 4.1), vastaajat tuottivat enemmän erilaisia nauramista kuvaavia verbejä kuin vastaajat tässä tehtävässä itkemistä kuvaavia. Näiden vastausten perusteella voisi olettaa nauramisen kuvaamiselle löytyvän enemmän sanastoa kuin itkemisen kuvaamiselle. Tulee kuitenkin muistaa, että nauramisverbien määrää kasvattivat vastauksissa frekventatiiviset johdokset, joita ei juuri itkemisverbeistä löydy.

Vastaajien yhden kerran mainitsemat verbit ja lauserakenteet ovat seuraavat: *vuodattaa pahaa oloa, itkeskellä, tirauttaa kyyneliä, kitistä, tyrskiä, pillata, tihrustella ja niiskuttaa*. Kyselylomakkeeseen valituista verbeistä (*kyynelehtiä, niiskuttaa, nyyhkyttää, parkua, pillittää, porata, tyrskiä, ulvoa, vetistellä ja vollottaa*) lauseissa on käytetty vähintään kerran kaikkia muita verbejä paitsi *ulvoa*.

5.2 Verbien tunnettuus ja käyttö

Kyselytestin toisessa tehtävässä (ks. liitettä 2) selvitettiin, ovatko itkemistä kuvaavat verbit vastaajille tuttuja ja onko niiden käyttö luontevaa heidän omassa kielenkäytössään. Taulukosta 30 käy ilmi, kuinka moni informanteista vastasi annetun verbin olevan hänelle tuttu.

Taulukko 30. Itkemistä kuvaavien verbien tunnettuus.

verbi	miehet	naiset	yhteensä
<i>pillittää</i>	25	25	50
<i>vollottaa</i>	25	25	50
<i>parkua</i>	25	25	50
<i>porata</i>	25	25	50
<i>kyynelehtiä</i>	25	24	49
<i>nyyhkyttää</i>	25	24	49
<i>niiskuttaa</i>	24	24	48
<i>ulvoa</i>	25	23	48
<i>vetistellä</i>	23	24	47
<i>tyrskiä</i>	7	11	18

Kaikki vastaajat vastasivat tuntevansa verbit *pillittää*, *vollottaa*, *parkua* ja *porata*. Kaikki miesvastaajista tuntevat oman ilmoituksensa mukaan myös verbit *kyynelehtiä* ja *nyyhkyttää*. Naisvastaajista 1 ei tunne näitä verbejä. Samoin kaikki miehet kertovat tuntevansa *ulvoa*-verbin, mutta 2 naisvastaajalle se on tuntematon (kenties itkemisen merkityksessä). Lähes kaikki vastaajat tuntevat myös verbit *vetistellä* ja *niiskuttaa*. *Tyrskiä* on selvästi verbeistä tuntemattomin: sen tuntee 7 miesvastaajaa ja 11 naisvastaajaa.

Vastaajilta myös kysyttiin, onko sanan käyttö luontevaa heidän omassa kielenkäytössään. Yksikään vastaaja ei vastannut käyttävänsä sanaa, jos se oli hänelle tuntematon. Taulukkoon 31 on merkitty, kuinka moni vastaajista vastasi käyttävänsä annettua verbiä.

Taulukko 31. Itkemistä kuvaavien verbien käyttö.

verbi	miehet	naiset	yhteensä
<i>pillittää</i>	16	21	37
<i>vollottaa</i>	15	18	33
<i>parkua</i>	14	19	33
<i>porata</i>	14	13	27
<i>niiskuttaa</i>	8	14	22
<i>nyyhkyttää</i>	11	20	21
<i>kyynelehtiä</i>	9	10	19
<i>ulvoa</i>	5	10	15
<i>vetistellä</i>	5	5	10
<i>tyrskiä</i>	1	0	1

Sekä miehet että naiset käyttävät eniten verbiä *pillittää*: naisista 21, miehistä hie-
man vähemmän, 16. Seuraavaksi eniten käytetään verbiä *vollottaa* (15 miestä, 18 naista)
ja *parkua* (14 miestä, 19 naista). Neljänneksi eniten vastaajat ilmoittivat käyttävänsä
porata-verbiä. Suurin sukupuolten välinen ero on verbin *nyyhkyttää* käytössä: 11 miestä
ilmoitti käyttävänsä verbiä, naisista jopa 20. *Tyrskiä* on verbeistä vähiten käytetty: aino-
astaan 1 miesvastaaja vastasi käyttävänsä sitä.

Naisilla mainintoja itkemistä kuvaavien verbien käytöstä on yhteensä 130. Miehil-
lä luku on 98. Kuten myös nauramista kuvaavien verbien kohdalla, näyttää siltä, että
mainintojen perusteella voitaisiin tulkita naisten käyttävän hiukan miehiä enemmän
kyselyssä olleita verbejä. Naiset käyttävät nauramista (128 mainintaa) ja itkemistä (130
mainintaa) kuvaavia verbejä lähes saman verran. Miehillä kyseisten verbien käytössä on
pieni ero: nauramisverbien käytöstä on 107 mainintaa, itkemisverbeistä 98.

Kyselylomakkeessa tehtävän 2 kanssa samalla sivulla olevassa tehtävässä 3 (ks. liitettä
2) vastaajia pyydettiin kertomaan, tuntevatko he verbien *kyynelehtiä*, *niiskuttaa*, *nyyh-
kyttää*, *parkua*, *pillittää*, *porata*, *tyrskiä*, *ulvoa*, *vetistellä* ja *vollottaa* lisäksi muita itke-
mistä kuvaavia verbejä ja mitä niistä he käyttävät itse. 50 vastaajasta 20 (13 miestä, 7
naista) mainitsi yhden tai kaksi muuta verbiä. Vastaajat mainitsivat 14 eri verbiä, ja
mainintoja niiden tunnettuudesta on yhteensä 22 (miehillä 15 mainintaa, naisilla 7 mai-
nintaa). Myös vastaavassa tehtävässä nauramisverbien kyselyssä miesvastaajia vastasi
naisvastaajia enemmän. Taulukosta 32 on luettavissa vastaajien kertomat muut itkemis-
tä kuvaavat verbit ja mainintojen määrä. Taulukkoon on myös kirjattu, käyttääkö vas-
taaja verbiä vai ei oman arvionsa mukaan. Jos vastaaja ei ole maininnut mitään verbin
käytöstä, se on myös merkitty taulukkoon.

Taulukko 32. Muut itkemistä kuvaavat verbit ja niiden käyttö.

	yhteensä	käyttää	ei käytä	ei mainintaa
<i>märistä</i>	4	2	1	1
<i>spiidata</i>	4	1	1	2
<i>rääkyä</i>	2	0	1	1
<i>itkeä</i>	2	1	0	1
<i>vuodattaa</i>	1	0	0	1
<i>vinkua</i>	1	1	0	0
<i>tirautella</i>	1	0	0	1
<i>kitistä</i>	1	0	0	1
<i>vuodattaa</i>	1	0	1	0
<i>kyyneliä</i>				
<i>ulista</i>	1	0	0	1
<i>pillata</i>	1	1	0	0
<i>viuruttaa</i>	1	0	0	1
<i>tihrustaa</i>	1	0	0	1
<i>stimlata</i>	1	0	1	0

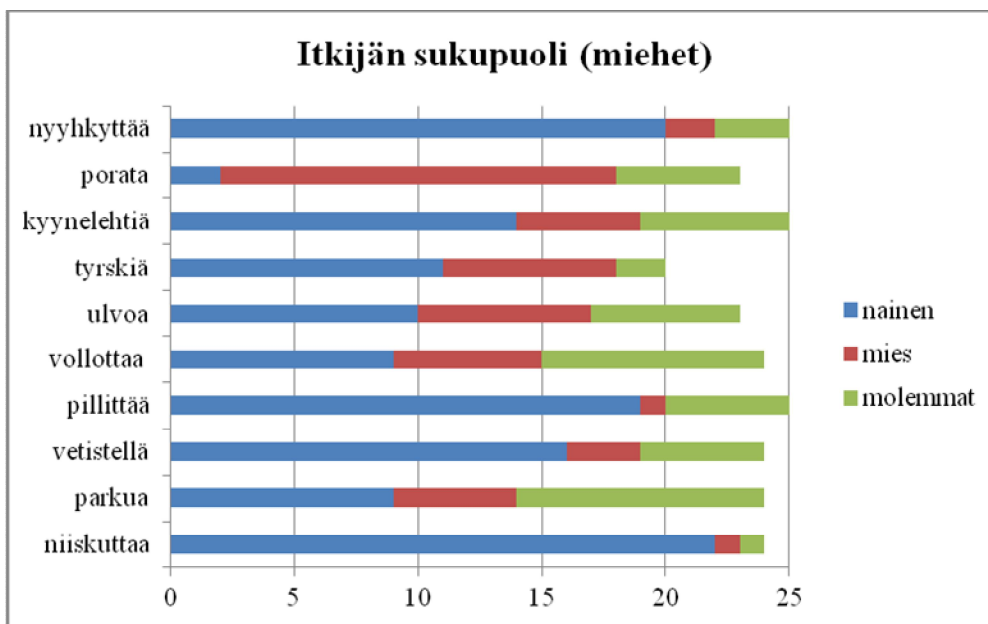
Eniten mainintoja informanttien vastauksissa ovat saaneet verbit *märistä* (4) ja *spiidata* (4). Muut verbit ovat saaneet ainoastaan yhden tai kaksi mainintaa. Kaikki tehtävään vastanneet eivät ole kertoneet, onko heidän mainitsemansa verbin käyttö luontevaa heidän omassa kielenkäytössään. Verbien luontevuudesta vastaajien kielenkäytössä ei ole mahdollista tehdä laajoja päätelmiä.

5.3 Agentin sukupuoli ja ikä

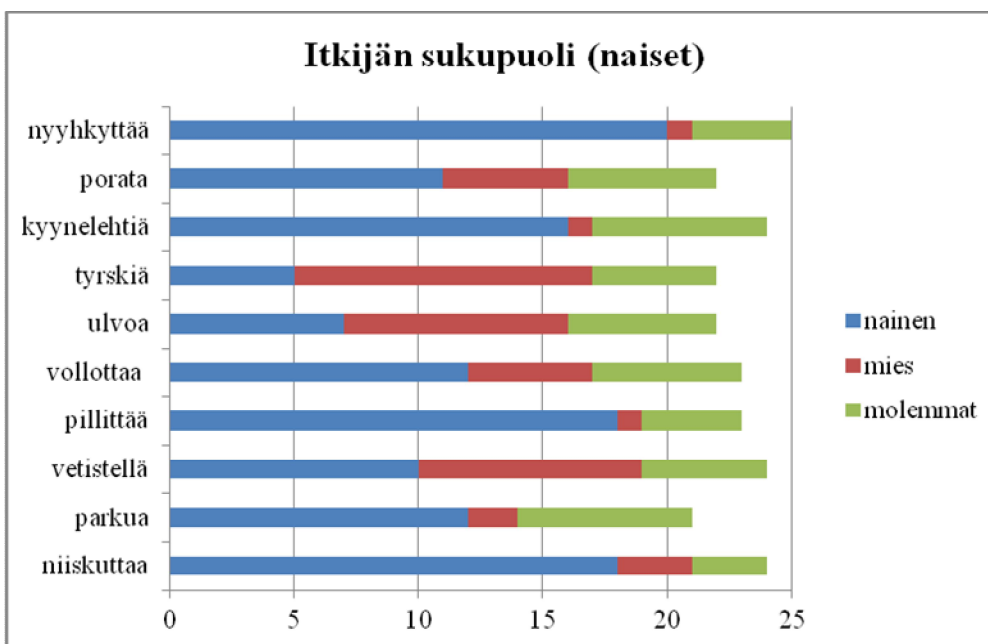
5.3.1 Agentin sukupuoli ja ikä monivalintatehtävässä

Kyselylomakkeen testi 10 (ks. liitettä 1) antaa tietoa agentin eli itkijän sukupuolesta ja iästä. Vastaajalla oli mahdollisuus valita verbin agentiksi mies tai nainen tai molemmat. Testissä esiintyi jonkin verran tyhjiä vastauksia. Naisten ja miesten vastaukset on koottu kuvioihin 8 ja 9. Tyhjäksi jääneet vastaukset⁷ ovat myös luettavissa taulukoista.

⁷ Kaksi naisvastaaja ei arvioinut jokaisesta verbistä erikseen agentin sukupuolta ja ikää, vaan he valitsivat yhden vaihtoehdoista *nainen*, *mies*, *lapsi*, *nuori*, *keski-ikäinen*, *vanhus*. Tästä syystä 15 tyhjistä vastauksista agentin sukupuolen arvioissa on heidän ja vastaavasti iän arvioissa 5 tyhjistä vastauksista on heidän.

Kuvio 8. Itkemisverbien agentin sukupuoli miesten vastauksissa.

Kuvio 9. Itkemisverbien agentin sukupuoli naisten vastauksissa.

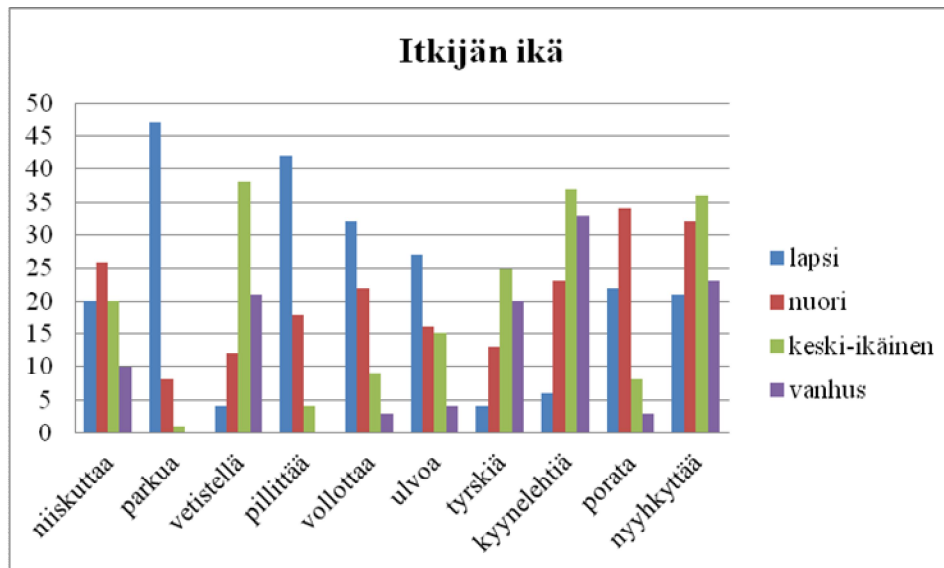
Suurin osa vastaajista on sitä mieltä, että verbin *nyyhkyttää* agentti on nainen. Samoin suurin osa vastaajista pitää *niiskuttaa*- ja *pillittää*-verbien agenttina naista. Kiinnostavaa on, että miehistä 16 pitää verbin *porata* agenttina miestä, kun taas naisista vain 5 on samaa mieltä. Naisista 11 pitää agenttina naista, miehistä vain 2. Naisista 6:n naisen ja miehistä 5:n mielestä agenttina voi olla sekä mies että nainen. Myös

tyrskiä-verbin agentin arvioissa on hajontaa. *Tyrskiä*-verbin agentti on 11 miesvastaajan mukaan nainen, 7 miehen mukaan mies. Naisista puolestaan 12 pitää agenttina miestä ja 5 naista. Tyhjiä vastauksia on miesvastaajilla jopa 5, mikä selittyy sillä, etteivät vastaamatta jättäneet oman ilmoituksensa mukaan tunne verbiä *tyrskiä*.

Miesvastaajista reilu puolet (16) pitää *vetistellä*-verbin tekijänä naista, naisvastaajista puolestaan 10. Miehistä ja naisista 5 on sitä mieltä, että tekijä voi olla mies tai nainen. 9 naista pitää agenttina miestä, miesvastaajista vain 3. Verbin *kyynelehtiä* agentti on vähän reilun puolen vastaajien arvioissa nainen (14 miestä, 16 naista). Naisista 7 ja miehistä 6 on sitä mieltä, että agentti voi olla mies ja nainen.

Ulvoa-, *vollottaa*- ja *parkua*-verbien agenttien tyypilliset sukupuolet eivät erotu selvästi vastausten perusteella. Mikään itkemistä kuvaavista verbeistä ei näytä vastausten perusteella kuvaavan vahvasti miesten itkemistä. Ainoa poikkeus on *porata*, jota puolet miesvastaajista piti miesten itkuna. Nauramisverbeja käsittelevään lomakkeeseen vastanneet informantit olivat vastaavassa tehtävässä enemmän samanmielisiä verbien agenttien sukupuolesta kuin itkemisverbikyselyyn vastanneet.

Kyselylomakkeen testillä 10 (ks. liitettä 2) selvitettiin vastaajien käsityksiä myös agentin iästä. Annetut ikävaihtoehdot olivat lapsi, nuori, keski-ikäinen ja vanhus. Vastaajille annettiin mahdollisuus valita yksi tai useampi vaihtoehto. Jokaisen ikävaihtoehdon oli siis mahdollista saada 50 valintaa. Kuvioon 10 on koottu, montako valintaa kukin ikä sai kunkin verbin vastauksissa.

Kuvio 10. Agentin ikä itkemisverbeissä.

Vastauksista selvimmän erottuu verbi *parkua*, joka mielletään vastausten perusteella lapsen itkuksi. Myös pillittämistä pidetään vastausten mukaan vahvimmin lapsen itkuna, mutta jonkin verran myös nuorten. Samansuuntaiset arviot on tehty myös verbistä *vollottaa*. *Vetistellä* saa vastausten perusteella keski-ikäisen agentin, mutta myös vanhus on valittu verbin agentiksi melko useasti. Kyynelehtiminen on arvioitu vahvimmin keski-ikäisten ja vanhusten itkuksi, mutta monen mielestä myös nuoret voivat *kyynelehtiä*. *Nyyhkyttää*-verbin agentti voi tulla vastausten perusteella jokaisesta ikäluokassa, mutta keski-ikäiset ja nuoret agentit ovat saaneet eniten mainintoja. Poraaminen näyttää kuvaavan eniten nuorten itkua, mutta agentiksi käy myös lapsi. *Ulvoa*-verbin vastauksissa eniten mainintoja on saanut lapsiagentti. *Tyrskiä*-verbin agentiksi puolet vastaajista on valinnut keski-ikäisen. Vastausten perusteella myös vanhus sopii verbin agentiksi. Hiukan yli puolet informanteista on valinnut *niiskuttaa*-verbin agentiksi nuoren, mutta lapsi ja keski-ikäinen saavat myös useamman maininnan.

Tyhjiä vastauksia on seuraavasti: *niiskuttaa* 1 nainen ja 2 miestä, *vetistellä* 2 naista ja 1 mies, *tyrskiä* 1 nainen ja 4 miestä, *kyynelehtiä* 1 mies ja 1 nainen, *porata* 1 nainen ja 1 mies, *nyyhkyttää* 2 naista, *pillittää* 1 mies ja *ulvoa* 1 mies.

5.3.2 Agentin sukupuoli ja ikä tuotetuissa lauseissa

Tehtävässä 4 (ks. liitettä 2) vastaajia pyydettiin muodostamaan lauseita annetuista itkemisverbeistä. Tekijäksi ohjeistettiin kirjoittamaan muuta kuin *hän*. Tehtävän tarkoitus on muun muassa selvittää, antavatko lauseet tukea monivalintatehtävissä testattaville piirteille. Yksi näistä piirteistä on verbin tyypillinen agentti, joten olen analysoinut vastaajien tuottamista lauseista agenttien sukupuoli ja iät. Agentin iän ja sukupuolen määrittämisen haasteista ja tekemistäni ratkaisuista olen jo kirjoittanut luvussa 4.3.2. Informanttien itkemisverbeistä tuottamien lauseiden agenttien sukupuoli ja iät on koottu taulukoihin 33–42.

Taulukko 33. *Kyynelehtiä*-verbin agenttien sukupuoli ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	4	10	10	24
mies	0	0	1	1
sukup. ei tietoa	1	3	20	24
yhteensä	5	13	31	49

Kyynelehtiä-verbistä luotuihin lauseisiin vastaajat ovat kirjoittaneet agentiksi selvästi useammin naisen. Myös agentin sukupuolta selvittävässä monivalintatehtävässä naisagentti sai eniten valintoja (ks. lukua 5.3.1). Tuotetuissa lauseissa agentteja, jotka kuuluvat ikäryhmään aikuinen/vanhus, on jonkin verran enemmän kuin ikäryhmään lapsi/nuori kuuluvia. Silti eniten on agentteja, joiden ikä ei ole pääteltävissä. 1 miesvastaaja ei ole muodostanut verbistä lausetta.

Taulukko 34. *Vetistellä*-verbin agenttien sukupuoli ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	1	7	4	12
mies	1	2	3	6
sukup. ei tietoa	1	1	28	30
yhteensä	3	10	35	48

Vetistellä-verbistä tuotetuista lauseissa agentteja, jotka ovat naisia ja aikuisia/vanhuksia, on hivenen muita vaihtoehtoja enemmän. Selvästi eniten on kuitenkin

agentteja, joiden ikä ja sukupuoli eivät ole pääteltävissä. Tyypillistä agenttia selvittäväs-
sä monivalintatehtävässä keski-ikäinen agentti sai eniten valintoja (ks. lukua 5.3.1).
Myös naisagentti sai hiukan enemmän valintoja, erityisesti miesvastaajilta (ks. lukua
5.3.1). 1 naisvastaaja on käyttänyt kirjoittamassaan lauseessa verbiä merkityksessä 've-
tistää, tihkuttaa vettä'. 1 naisvastaaja ei ole muodostanut verbistä lausetta.

Taulukko 35. *Niiskuttaa*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lau-
seissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	8	3	2	13
mies	2	1	2	5
sukup. ei tietoa	3	0	18	21
yhteensä	13	4	22	39

Vastaajien *niiskuttaa*-verbistä tuottamissa lauseissa hivenen enemmän iältään ja
sukupuoleltaan tunnistettavista agenteista on naisia ja lapsia/nuoria. Monivalintatehtä-
vässä hiukan yli puolet informanteista valitsi *niiskuttaa*-verbin agentiksi nuoren, mutta
myös lapsi ja keski-ikäinen saivat useita mainintoja (ks. lukua 5.3.1). Samassa tehtävässä
suurin osa vastaajista valitsi agentiksi naisen (ks. lukua 5.3.1). 47 tuotetusta lauseesta
8:ssa *niiskuttaa*-verbiä käytetään muussa merkityksessä kuin itkä. 7 tuotetussa lausees-
sa *niiskuttaa*-verbin merkitys kytketään nuhaan eikä itkemiseen, ja 1 lauseessa verbi on
merkityksessä 'vuotaa'. 2 miestä ja 1 nainen eivät ole muodostaneet lausetta verbistä.

Taulukko 36. *Nyyhkyttää*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lau-
seissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	12	3	4	19
mies	1	1	3	5
sukup. ei tietoa	4	1	20	25
yhteensä	17	5	27	49

Vastaajien tuottamissa lauseissa suurin osa *nyyhkyttää*-verbin iältään ja sukupuolel-
taan tunnistettavista agenteista on naisia ja iältään lapsia/nuoria. Tämä tukee moniva-
lintatehtävässä saatuja tuloksia agentin sukupuolesta (ks. lukua 5.3.1). Monivalintateh-
tävän perusteella *nyyhkyttää*-verbin agentti voi olla iältään minkä ikäinen tahansa, mutta

keski-ikäiset ja nuoret agentit saivat eniten mainintoja (ks. lukua 5.3.1). Miesvastaajista 1 ei tehnyt lausetta *nyyhkyttää*-verbistä.

Taulukko 37. *Pillittää*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	11	1	4	16
mies	0	1	5	6
sukup. ei tietoa	9	0	18	27
yhteensä	20	2	27	49

Vastaajien tuottamissa lauseissa suurin osa *pillittää*-verbin iältään ja sukupuoleltaan tunnistettavista agenteista on naisia ja iältään lapsia/nuoria. Tämä tukee monivalintatehtävän tuloksia tyypillisestä agentista (ks. lukua 5.3.1). 1 miesvastaaja ei tuottanut lausetta verbistä.

Taulukko 38. *Vollottaa*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	3	2	4	9
mies	2	1	5	8
sukup. ei tietoa	10	1	21	32
yhteensä	15	4	30	49

Vollottaa-verbistä tuotetuissa lauseissa iältään hieman yleisempi agentti on lapsi/nuori. Tämä tukee monivalintatehtävän tuloksia (ks. lukua 5.3.1). Mies- tai naisagentti ei korostu tuotetuissa lauseissa toisen edelle. Eniten on agentteja, joiden ikä ja sukupuoli eivät ole pääteltävissä. Myöskään agentin sukupuolta selvittävän monivalintatehtävän vastauksissa kumpikaan sukupuoli ei erotu selvästi (ks. lukua 5.3.1). Vaikuttaisi siis siltä, että sekä miehet että naiset voivat *vollottaa*. 1 miesvastaaja ei ole tuottanut lausetta verbistä.

Taulukko 39. *Parkua*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	0	1	2	3
mies	3	0	5	8
sukup. ei tietoa	33	0	5	38
yhteensä	36	1	12	49

Vastaajien *parkua*-verbistä tekemissä lauseissa iältään selvästi yleisin agentti on lapsi/nuori. Tämä tukee monivalintatehtävässä saatuja tuloksia agentin iästä, joka oli lähes kaikkien vastaajien valinnoissa lapsi (ks. lukua 5.3.1). 15 lauseiden agenteista on *vauvoja* ja 19 *lapsia*, joten sukupuolen määrittelemineen on hankalaa. Agentin sukupuoli ei vaikuta relevantilta piirteeltä sanan merkityksen kannalta. 1 naisvastaaja ei ole tuottanut lausetta verbistä.

Taulukko 40. *Porata*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	3	2	1	6
mies	5	1	3	9
sukup. ei tietoa	7	0	24	31
yhteensä	15	3	28	46

Porata-verbistä luotuihin lauseisiin vastaajat ovat kirjoittaneet agentiksi iältään useammin lapsen/nuoren kuin aikuisen/vanhuksen. Tämä tukee monivalintatehtävän tuloksia agentin iästä (ks. lukua 5.3.1). Eniten on kuitenkin agentteja, joiden ikä ja sukupuoli eivät ole pääteltävissä. Monivalintatehtävän vastauksissa agentin sukupuolesta oli hajontaa miesten ja naisten vastausten välillä (ks. lukua 5.3.1), mutta tuotetuissa lauseissa eroja ei näy. 49 tuotetusta lauseesta 3:ssa *porata*-verbiä on käytetty merkityksessä 'porata reikää'. Miesvastaajista 1 ei ole muodostanut lausetta verbistä.

Taulukko 41. *Tyrskiä*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	1	4	1	6
mies	1	2	2	5
sukup. ei tietoa	2	2	12	16
yhteensä	4	8	15	27

Tyrskiä-verbistä on tuotettu eniten lauseita, joista agentin ikää ja sukupuolta ei voi päätellä. Monivalintatehtävässä eniten valintoja sai *tyrskiä*-verbin keski-ikäinen agentti, toiseksi eniten ikäryhmistä valintoja sai vanhus (ks. lukua 5.3.1). Samassa tehtävässä agentin sukupuolen arvioissa oli paljon hajontaa. Huomionarvoista on, että 34 tuotetusta lauseesta 7:ssä *tyrskimisellä* viitattiin muuhun kuin itkemiseen. 3 lauseessa viitataan nauramiseen, 2:ssa aivasteluun, 1:ssä meren liikkeisiin ja 1:ssä *tyrskiä*-sanaa on käytetty merkityksessä 'kaloja'. Itkemistä kuvaavia lauseita on siis yhteensä 27. 11 miesvastaajaa ja 5 naisvastaajaa on jättänyt tekemättä lauseen verbistä, ja tyhjiä vastauksia onkin eniten tämän verbin kohdalla. Vastaamatta jättäneistä miesvastaajista 8 ja naisvastaajista 3 ei oman ilmoituksensa mukaan tunne verbiä.

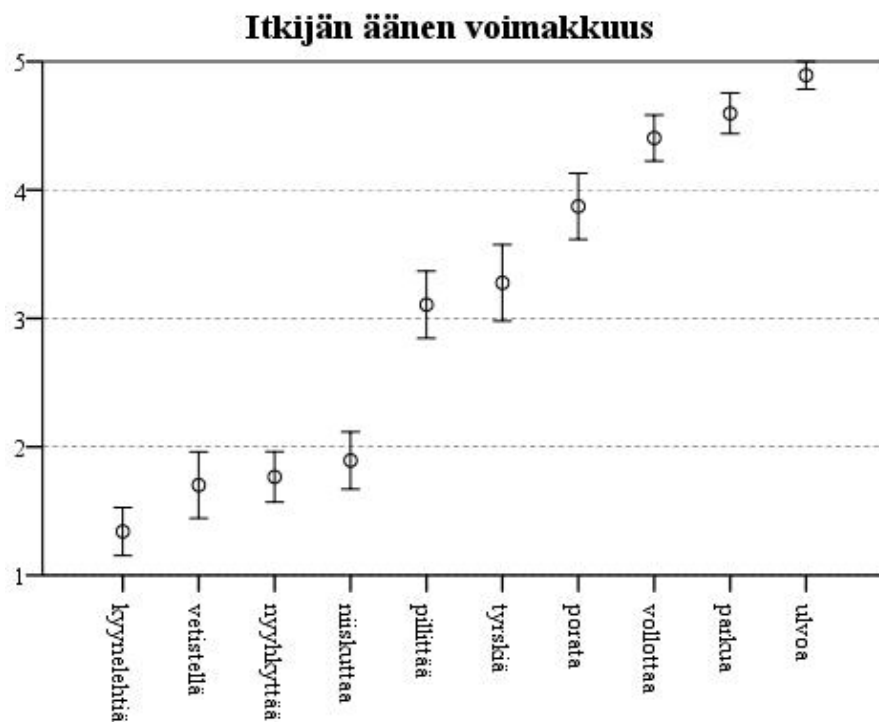
Taulukko 42. *Ulvoa*-verbin agenttien sukupuolet ja iät vastaajien tuottamissa lauseissa.

	lapsi/nuori	aikuinen/vanhus	iästä ei tietoa	yhteensä
nainen	0	3	2	5
mies	1	2	3	6
sukup. ei tietoa	3	0	20	23
yhteensä	4	5	25	34

Ulvoa-verbistä tuotetuissa lauseissa ei kummankaan sukupuolinen eikä kumpaankaan ikäryhmään kuuluva agentti korostu. Eniten on lauseita, joista agentin ikää ja sukupuolta ei voi päätellä. Agentin sukupuolta selvittävässä monivalintatehtävässä agentin tyypillinen sukupuoli ei myöskään erottunut (ks. lukua 5.3.1). Monivalintatehtävässä ikävalintoja sai eniten lapsi (ks. lukua 5.3.1). 48 tuotetusta lauseesta 14:ssä *ulvomisella* tarkoitettiin muuta kuin ihmisen itkemistä. 10 lauseessa (8 miesvastaajaa, 2 naisvastaajaa) agenttina on joko susi tai koira, ja 1 lauseessa agentti *ulvoo kuin kiimainen koira*. Lisäksi 1 lauseessa agentti nauraa ja 2:ssa huutaa. Ihmisen itkemistä kuvaavia lauseita on siis yhteensä 34. Miesvastaajista 2 ei ole tuottanut lausetta *ulvoa*-verbistä.

5.4 Äänen voimakkuus ja korkeus

Kyselylomakkeen tehtävällä 7 (ks. liitettä 2) selvitettiin vastaajien käsityksiä itkijän äänen voimakkuudesta asteikolla 1–5, jossa 1 kuvaa hiljaista ja 5 voimakasta ääntä. 3 miesvastaajaa ei arvioinut verbiä *tyrskiä*. He eivät tunne tehtävän 2 vastausten perusteella verbiä. Lisäksi 1 miesvastaaja, joka ei tunne oman ilmoituksensa mukaan kyseistä verbiä, on arvioinut äänen voimakkuutta, mutta merkinnyt vastauksensa perään kysymysmerkin, ilmeisesti merkitsemään arvioidensa epävarmuutta. Kuviossa 11 testin tulokset on esitetty liukuvalla asteikolla 95 prosentin luottamusvälillä.

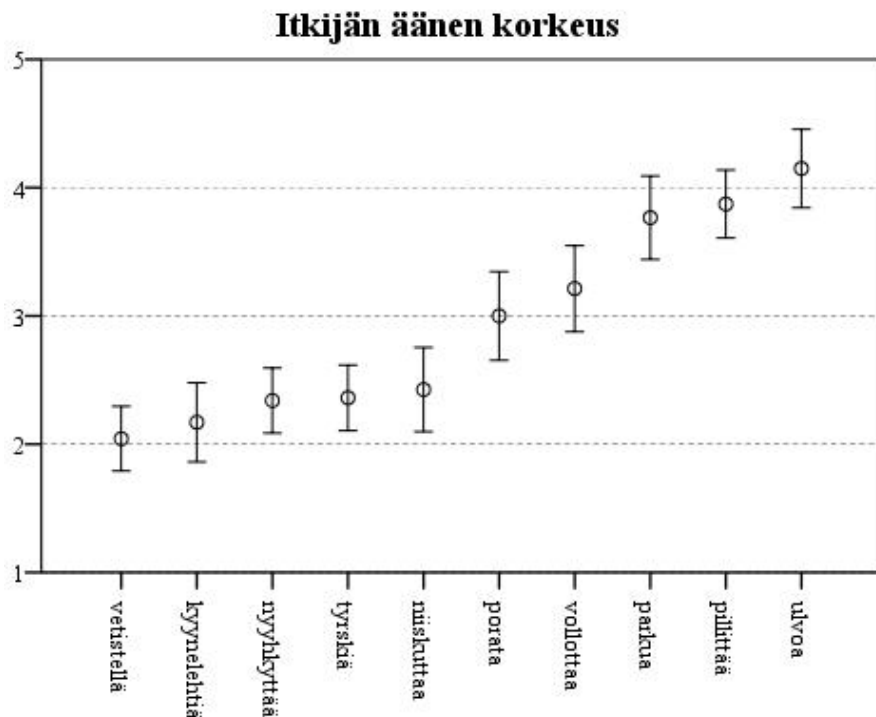

Kuvio 11. Vastaajien arviot agentin äänen voimakkuudesta itkemisverbeissä.

Vastaajien arvioiden perusteella *kyynelehtiä*-verbiin liittyy hiljaisin ääni. *Vetistellä*-, *nyyhkyttää*- ja *niiskuttaa*-verbit ovat vastaajien mukaan myös hiljaisia. *Ulvoa*-verbi on voimakasäänisin. Lisäksi *parkua* ja *vullottaa* kuvaavat vastausten perusteella kovaäänistä itkua. Vastaajat ovat hyvin yksimielisiä arvioissaan näiden kolmen kovaäänisen verbin voimakkuuksista. Myös verbeissä *kyynelehtiä* ja *nyyhkyttää* luottamusväli on pieni. *Tyrskiä*-verbin äänen voimakkuudesta vastaajat ovat eniten erimielisiä. Tämä

selittynee sillä, että vastanneista ainoastaan 18 tuntee verbin. Miesten ja naisten vastausten välillä ei ole merkittäviä eroja.

Tehtävällä 8 (ks. liitettä 2) selvitettiin vastaajien käsityksiä itkun äänen korkeudesta asteikolla 1–5, jossa 1 kuvaa matalaa itkua ja 5 korkeaa itkua. 2, jo aiemmassa tehtävässä samoin toiminutta miesvastaajaa, on jättänyt arvioimatta verbin *tyrskiä*. He ovat ilmoittaneet, etteivät tunne verbiä. Samoin 1 miesvastaaja, joka ei tunne *tyrskiä*-verbiä, on arvioinut verbin äänenkorkeutta, mutta merkinnyt perään kysymysmerkin. Lisäksi 1 miesvastaaja on arvioinut ainoastaan verbit *vollottaa*, *parkua* ja *ulvoa*. Hän ei tunne omien vastaustensa perusteella verbejä *niiskuttaa* ja *tyrskiä*. Kuviossa 12 testin tulokset on esitetty liukuvalla asteikolla 95 prosentin luottamusvälillä.

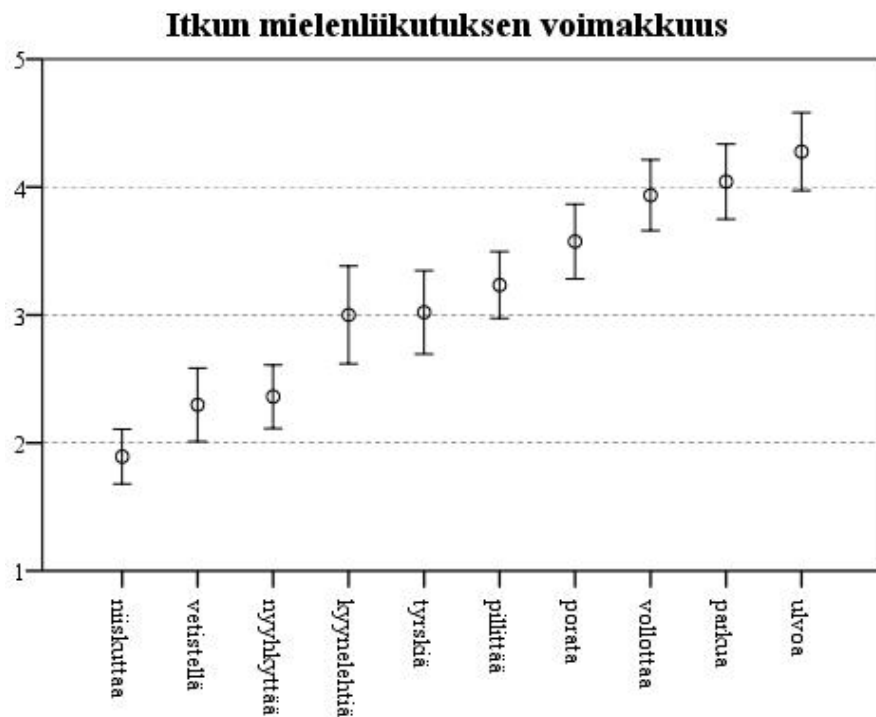
Kuvio 12. Vastaajien arviot agentin äänen korkeudesta itkemisverbeissä.

Ääneltään matalimmaksi itkemiseksi vastaajat arvioivat verbin *vetistellä* ja korkeimmaksi verbin *ulvoa*. Vastaajat eivät ole kovin yksimielisiä arvioissaan. *Porata*-verbin arvioissa on eniten hajontaa. Onkin syytä miettiä, onko itkun äänen korkeus ylipäätään olennainen piirre verbien kuvailussa.

Nauramisverbejä arvioineiden vastaukset äänenkorkeudesta ja agentin sukupuolesta korreloivat keskenään usean verbin kohdalla, mutta samanlaista tilannetta ei ole havaittavissa itkemisverbien arvioinneissa. Esimerkiksi matalimmaksi arvioidun verbin *vetistellä* agentiksi valittiin suurimmassa osassa vastauksia nainen. Tulee kuitenkin muistaa, etteivät itkemisverbejä arvioineet olleet vastauksissaan yhtä samanmielisiä verbien agenttien sukupuolesta kuin nauramisverbejä arvioineet.

5.5 Mielenliikituksen voimakkuus

Tehtävä 9 (ks. liitettä 2) on kyselylomakkeen viimeinen numeerinen arviointitehtävä. Sen tarkoitus on antaa tietoa vastaajien käsityksiä itkuun liittyvän mielenliikituksen voimakkuudesta. Asteikon 1–5 ääripäistä 1 kuvaa pientä mielenliikutusta ja 5 suurta mielenliikutusta. 2 miesvastaajaa on jättänyt arvioimatta verbin *tyrskiä* ja 1 miesvastaaja on merkinnyt vastaustensa perään kysymysmerkin, kuten kahdessa edeltävässä tehtävässäkin. Lisäksi 1 miesvastaaja on jättänyt arvioimatta verbit *tyrskiä*, *vetistellä*, *niiskuttaa*, *pillittää* ja *ulvoa*. Hän ei tunne vastaustensa perusteella verbejä *niiskuttaa* ja *tyrskiä*. Tulokset on esitetty liukuvalla asteikolla 95 prosentin luottamusvälillä kuviossa 13.

Kuvio 13. Vastaajien arviot itkun mielenliikituksen voimakkuudesta.

Vastaajien mukaan pienin mielenliikutus liittyy *niiskuttaa*-verbiin ja suurin mielenliikutus verbiin *ulvoa*. Jokaisen verbin arvioissa on melko paljon hajontaa. Verbin *niiskuttaa* mielenliikutuksen voimakkuudesta vastaajat ovat yksimielisimpiä, kun taas verbistä *kyynelehtiä* ollaan eniten eri mieltä. Suuri hajonta vastauksissa voi selittyä sillä, että eri verbien mielenliikutusten voimakkuutta on vaikea arvioida tai piirre ei ole ollenainen verbien kuvailemisessa.

5.6 Koloratiivirakenteen luonnollisuus

Kyselylomakkeen tehtävän 6 (ks. liitettä 2) tarkoitus on antaa tietoa siitä, esiintyvätkö tutkittavat verbit luontevammin koloratiivirakenteessa. Vastaajien tehtävänä oli valita jokaisesta verbistä tehdystä kahdesta lauseesta luontevampi. Toisessa lauseessa verbi on koloratiivirakenteessa ja toisessa ei, muuten lauseet ovat identtiset. Taulukkoon 43 on koottu vastaukset, joiden mukaan lause, jossa verbi esiintyy koloratiivirakenteessa, on luontevampi.

Taulukko 43. Valinnat koloratiivirakenteen luontevuudesta itkemisverbeissä.

verbi	miehet	naiset	yhteensä
<i>pillittää</i>	13	17	30
<i>tyrskiä</i>	13	16	29
<i>vollottaa</i>	6	11	17
<i>porata</i>	6	8	14
<i>niiskuttaa</i>	4	7	11
<i>ulvoa</i>	4	4	8
<i>vetistellä</i>	2	5	7
<i>kyynelehtiä</i>	2	4	6
<i>nyyhkyttää</i>	2	3	5
<i>parkua</i>	0	0	0

Eniten valintoja koloratiivirakenteen luontevuudesta saivat verbit *pillittää* ja *tyrskiä*. Yhdenkään vastaajan mielestä verbi *parkua* ei ole luonteva koloratiivikonstruktiossa. Myöskään verbit *kyynelehtiä*, *vetistellä*, *nyyhkyttää* ja *ulvoa* eivät ole juuri saaneet mainintoja koloratiivirakenteen luontevuudesta. *Vollottaa*-verbin vastauksissa on pieni

ero sukupuolten välillä: 11 naisvastaajaa on koloratiivirakenteen luontevuuden kannalla, miesvastaajista samaa mieltä on 6.

On syytä tarkastella koloratiivirakenteiden esiintymistä myös vastaajien kyselylomakkeeseen tuottamissa lauseissa, kuten tehtiin nauramisverbien analyysissa luvussa 4.6. Lomakkeen ensimmäisessä tehtävässä (ks. liitettä 2) vastaajia pyydettiin muodostamaan kolme lausetta, joissa he käyttävät itkemistä kuvaavaa verbiä. Yksikään vastaaja ei tuottanut tehtävässä koloratiivirakenteita. Tähän on todennäköisesti syynä lauseille annettu ehto ohjeissa: tuotoksissa kehoitettiin käyttämään muuta verbiä kuin *itkeä*. Tehtävässä 4 (ks. liitettä 2) vastaajat tuottivat lauseita annetuista itkemistä kuvaavista verbeistä. Koloratiivirakennetta käytti yhteensä 4 vastaajaa (2 naista, 2 miestä). Koloratiivirakenteen käyttö on siis hyvin vähäistä vastaajien tuottamissa lauseissa. Vastaajien tuottamat koloratiivit tehtiin verbeistä *pillittää* (esimerkit 55–57) ja *vollottaa* (esimerkki 58).

55) *Myyjä itkeä pillitti kassalla.*

56) *Pikku-Liisa itkeä pillitti kerhossa.*

57) *Eräs ystäväni itkeä pillittää tuon tuostakin.*

58) *Vauva itkeä vollotti koko yön, niin ettei saanut nukuttua.*

5.7 Itkemisverbien piirteet avoimissa määrittelyissä ja tuotetuissa lauseissa

Kyselylomakkeen testissä 5 (ks. liitettä 2) vastaajien tuli määritellä omin sanoin annetut itkemistä kuvaavat verbit ulkomaalaiselle suomea jo melko hyvin puhuvalle ystävälle ja kertoa verbien mahdollisista eroista. Jokainen vastaajaa sai selitettäväkseen viisi verbiä. Verbit *kyynelehtiä*, *niiskuttaa*, *nyyhkyttää*, *tyrskiä* ja *vetistellä* sai määriteltäväkseen 13 miestä ja 12 naista. Verbit *parkua*, *pillittää*, *porata*, *ulvoa* ja *vollottaa* sai puolestaan selitettäväkseen 13 naista ja 12 miestä.

Tässä luvussa esitellen tiivistetysti vastaajien määrittelyissä mainitut kutakin verbiä kuvailevat piirteet. Piirteitä kirjatessani olen yhdistellyt niitä jonkin verran. Esimerkiksi itkun tapaa kuvailevat piirteet *liioiteltua*, *näyteltyä*, *dramaattista* ja *itkua esityksen vuoksi* kokosin yhdeksi piirteeksi *näyteltyä*, *dramaattista*.

Tässä luvussa kerron myös verbien piirteistä vastaajien tuottamien lauseiden pohjalta. Kyselylomakkeen tehtävässä 4 (ks. liitettä 2) vastaajia pyydettiin muodostamaan

lause annetuista itkemisverbistä. Tehtävällä oli tarkoitus saada vastaajat tuottamaan annetulle verbille mahdollisimman spontaani konteksti ja selvittää, antavatko lauseet tukea monivalintatesteissä testatuille piirteille ja esiintyykö lauseissa muita verbille tyypillisiä piirteitä.

Olen verrannut jokaisesta verbistä kolmea määrittelytehtävässä eniten mainittua piirrettä muodostettuihin lauseisiin. Jos kyseinen piirre saa tukea vähintään viidestä lauseesta, olen tuonut asian esille. Lisäksi olen käynyt lauseista läpi itkun tapaa kuvaavat adverbis ja paikat sekä katsonut, toistuuko lauseissa mahdollisesti jokin muu piirre. Olen myös selvittänyt, tapahtuuko itkeminen yksin vai yhdessä. Olen laskenut monikolliset ja yksikölliset tekijät ja vähentänyt tapauksista yleistäviksi, geneerisiksi luokiteltavat lauseet. Tuloksena oli se, että kaikkien verbien lauseista valtaosalla on yksiköllinen agentti, kun taas lauseita, joissa on monikollinen agentti, on vain 1–8. Lisäksi olen katsonut lauseista, ilmaistaanko niissä muuten kielellisesti yksin tai yhdessä oloa (esim. ilmauksilla *yksin*, *itsekseni*, *porukassa*, *yhdessä*).

Taulukoihin 44–53 on koottu tiivistetysti vastauksissa mainitut kutakin verbiä kuvaavat piirteet. Piirteet, jotka mainittiin vain kerran, on jätetty taulukon ulkopuolelle. Samoin on toimittu, jos verbiä kuvailtiin pelkästään sanalla *itkeä*.

Taulukko 44. *Kyynelehtiä*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Kyynelehtiä</i>	miehet	naiset	yhteensä
kyyneleitä valuu silmistä	9	4	13
(lähes) äänetöntä	3	4	7
muutama kyynel valuu poskille	0	6	6
hiljaista	2	4	6
liittyy (isoon) suruun	2	3	5
vähäistä itkua	1	2	3
syynä liikuttuminen	1	2	3
syynä ilo	1	1	2
syynä ikävä	1	1	2

Eniten mainintoja saanut piirre *kyynelehtiä*-verbin määrittelyissä on kyyneleiden valuminen silmistä. Toiseksi eniten mainintoja on saanut itkun (lähes) äänettömyys ja kolmanneksi eniten äänen hiljaisuus ja muutaman kyneleen valuminen poskille. Maininnan muutaman kyneleen valumisesta poskille tehneet ovat kaikki naisia. Maininnat agentin hiljaisesta äänestä ja (lähes) äänettömyydestä tukevat monivalintatehtävän tuloksia (ks. lukua 5.5). 6 tuotetussa lauseessa agentti tai agentit kynelehtivät katsoessaan elokuvaa (esimerkki 59) ja 8 lauseessa ollaan hautajaisissa (esimerkki 60). Lisäksi 6 lauseessa kynelehtiminen liittyy jonkun pois lähtöön tai hyvästelyyn (esimerkki 61), ja 6 lauseessa kynelehditään onnesta tai ilosta (esimerkki 62).

- 59) *Kynelehdin elokuvissa huomaamattomasti.*
 60) *Surevat omaiset kynelehtivät hautajaisissa.*
 61) *Kynelehdin hänen kävellessä pois luotani.*
 62) *Äiti kynelehti onnesta.*

Taulukko 45. *Vetistellä*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Vetistellä</i>	miehet	naiset	yhteensä
ilosta itkemistä	5	4	9
vetiset silmät, kyneleet tulevat silmiin	4	5	9
muistoista liikuttuminen	2	4	6
pientä itkua	2	2	4

Kolme eniten mainintoja saanutta piirrettä vastaajien *vetistellä*-verbin määrittelyissä ovat ilosta itkeminen, vetiset silmät ja kyneleiden tuleminen silmiin sekä muistoista liikuttuminen. Ilosta itkeminen ja kenties liikuttuminenkin näkyvät paikoissa, joissa vastaajien tuottamissa lauseissa vetistellään: *häissä* (5), koulun *joulu/keväthuhlissa* (2), *juhlissa* (2) ja *rippijuhlissa* (1) (esimerkit 63 ja 64). 7 tuotetussa lauseessa vetistely liittyy elokuvan katselemiseen (esimerkki 65).

- 63) *Äiti vetistelee poikansa häissä.*
 64) *Kaikki vetistelivät juhlissa.*
 65) *Minä ja ystäväni vetistelimme katsoessamme Titanicia.*

Taulukko 46. *Nyyhkyttää*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Nyyhkyttää</i>	miehet	naiset	yhteensä
hiljaista	5	4	9
pientä itkua	3	3	6
pidäteltyä, peiteltyä	3	1	4
ääneen itkemistä	1	1	2
ei kyyneleitä	0	2	2
itkijä on surullinen	1	1	2
muutama kyynel	1	1	2

Kolme eniten mainintoja saanutta piirrettä *nyyhkyttää*-verbin määrittelyissä ovat hiljainen ääni, itkun pienuus sekä itkun pidättely ja peittely. Nyyhkyttäjän hiljainen ääni on ilmaistu myös 7 vastaajan lauseessa (esimerkki 66). Tämä tukee monivalintatehtävän tuloksia agentin äänen voimakkuudesta (ks. lukua 5.4). Itkun pidättelyä tai peittelyä ei ole suoranaisesti ilmaistu vastaajien lauseissa, mutta itkun peittelyn voisi tulkita näkyvän siinä, että 8 lauseessa agentin on ilmaistu olevan *yksin*, *yksikseen* tai *itseksseen* (esimerkki 67).

66) *Milla tunsi epäonnistuneensa ja alkoi nyyhkyttää hiljaa yksikseen.*

67) *Mies nyyhkytti yksin kotonaan.*

Taulukko 47. *Tyrskiä*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Tyrskiä</i>	miehet	naiset	yhteensä
itkun puuskia	2	3	5
itkeä kunnolla, voimakkaasti	2	3	5
räkä valuu	1	3	4
pidäteltyä	1	2	3
itkunpurskahduksia	2	1	3
hallitsematonta	2	0	2
äänekästä	1	1	2

Tyrskiä-verbin määrittelyissä kolme eniten mainittua piirrettä ovat itkun puuskaisuus, kunnolla tai voimakkaasti itkeminen ja rään valuminen. Itkijän mielenliikutusta

selvittävässä tehtävässä tyrskijän mielenliikutusta ei arvioitu erityisen voimakkaaksi vaan neutraaliksi, 3 asteikolla 1–5 (ks. lukua 5.5). 3 miestä ja 2 naista ei ole määritellyt verbiä *tyrskiä*. Miehistä 2 ja naisista 1 ei oman ilmoituksena mukaan tunne verbiä. Mo-
ni, joka ei oman ilmoituksensa mukaan tunne verbiä, kirjoitti sille kuitenkin määritelmän. Osassa näistä vastauksia ilmaistiin, ettei vastaaja ole aivan varma sanalle kirjoittamastaan määritelmästä.

Taulukko 48. *Niiskuttaa*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Niiskuttaa</i>	miehet	naiset	yhteensä
nenä vuotaa	5	6	11
itkun jälkeinen tila / itku loppumassa	4	6	10
rauhallista, rauhoitunutta itkua	4	0	4
pientä itkua	1	3	4
vaikeasti loppuvaa	1	1	2

Eniten mainittu piirre vastaajien määrittelyissä *niiskuttaa*-verbistä on nenän vuotaminen itkun yhteydessä. 7 tuotetussa lauseessa *niiskuttaa*-verbin merkitys kytketään pelkästään nuhaan eikä itkemiseen. Vastaajista 2, jotka ovat maininneet nenän vuotamisen selityksissään, eivät ole maininneet mitään muuta piirrettä, joten he eivät välttämättä liitä niiskuttamista ollenkaan itkemiseen. Toiseksi eniten niiskuttamista on kuvailtu vastauksissa itkun jälkeiseksi tilaksi tai loppumassa olevaksi itkuksi sekä kolmanneksi eniten rauhalliseksi tai rauhoittuneeksi itkuksi ja pieneksi itkuksi. Itkun jälkeistä tilaa ja itkun rauhoittumista ilmaistaan 6 vastaajan tuottamissa lauseissa (esimerkit 68 ja 69). 7 lauseessa mainitaan agentin hiljainen ääni (esimerkki 70). Myös agentin äänenvoimakkuutta selvittävässä monivalintatehtävässä vastaajat arvioivat niiskuttajan äänen melko hiljaiseksi (ks. lukua 5.4).

- 68) *Lopulta lapsen itku muuttui hiljaiseksi niiskutukseksi.*
 69) *Leo enää niiskuttaa itkukohtauksen jälkeen.*
 70) *Tyttö niiskutti hiljaa nurkassaan, vailla lohduttajaa.*

Taulukko 49. *Vollottaa*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Vollottaa</i>	miehet	naiset	yhteensä
äänekästä	7	6	13
näyteltyä, dramaattista	2	6	8
vuolasta	3	3	6
jatkuvaa, pitkäkestoista	3	1	4
huutamista	2	1	3
voimakasta	0	3	3
turhan tähden	1	2	3
avointa	2	0	2
valittamista	2	0	2
ärsyttävää	2	0	2
itkijänä lapsi	0	2	2
valuu kyyneliä	1	1	2

Vollottaa-verbin määrittelyissä kolme eniten mainittua piirrettä ovat itkun äänekkyys, dramaattisuus ja vuolaus. Myös 8:ssa vastaajan tuottamassa lauseessa ilmaistaan itkun kovaäänisyys (esimerkki 71). Tämä tukee monivalintatehtävän tuloksia agentin äänen voimakkuudesta (ks. lukua 5.4). Lisäksi 7 lauseessa ilmaistaan itkun pitkäkestoisuus (esimerkki 72) ilmauksilla *koko yön* (4), *koko illan* (2) ja *loputtomasti* (1). Tämän piirteen on maininnut määrittelyissään myös 4 vastaajaa.

71) *Pekka kaatui pyörällä ja alkoi vollottaa kovaan ääneen.*

72) *Vauva itkeä vollotti koko yön, niin ettei saanut nukuttua.*

Taulukko 50. *Pillittää*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Pillittää</i>	miehet	naiset	yhteensä
itkijänä (pieni) lapsi	5	4	9
turhan takia	2	3	5
jatkuvaa, pitkäkestoista	0	4	4
melko hiljaista	2	1	3
negatiivissävytteinen sana itkemiselle	2	1	3
tytöt, tyttömäistä	1	1	2
korkeaäänistä	0	3	2
valittavaa	1	1	2
valuu kyyneliä	1	1	2

Kolme eniten mainittua *pillittää*-verbiä kuvailevaa piirrettä vastaajien määrittelyissä ovat lapsiagentti, itkeminen turhan takia ja itkun pitkäkestoisuus. Vastaajien maininnat lapsiagentista tukevat monivalintatehtävästä saatuja tuloksia (ks. lukuja 5.3.1). Myös vastaajien tuottamissa lauseissa suurin osa *pillittää*-verbin agenteista on iältään lapsia/nuoria (ks. lukua 5.3.2). 5 lauseessa ilmaistaan itkemiseen syyn olevan turha (esimerkki 73). Tuotetuista lauseista käskylauseita on 5 (esimerkki 74). Miesvastaajista 1 ei ole selittänyt verbiä *pillittää*.

73) *Kaverini alkoi pillittää aivan turhasta.*

74) *Kerää itsesi äläkä pillitä siinä!*

Taulukko 51. *Ulvoa*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Ulvoa</i>	miehet	naiset	yhteensä
huutamista, itkemistä ja huutamista sekaisin	4	6	10
ulvojana susi, koira, eläin	8	1	9
kovaäänistä	5	4	9
yliampuvaa, huomionhakuista	0	6	6
korkeaäänistä	3	0	3

Eniten mainittu piirre vastaajien määrittelyissä *ulvoa*-verbistä on huutaminen sekä itkeminen ja huutaminen sekaisin. 2 maininnan tehneistä miesvastaajista ja 2 naisvastaajista mainitsi pelkän huutamisen määrittelyissään, joten he eivät välttämättä liitä sanan merkitystä ollenkaan itkemiseen. Kielitoimiston sanakirjan (MOT) ensimmäinen määritelmä *ulvoa*-sanalle onkin seuraava: ”huutaa jatkuvasti korkeahkolla (us. voimakkuudeltaan t. säveltasoltaan) vaihtelevalla äänellä”. Toiseksi eniten mainintoja määrittelyissä on saanut susi-, koira- tai eläinagentti. Kiinnostavaa on, että näistä 9 maininnan tehneestä vastaajasta 8 on miehiä. Myös vastaajien tuottamissa lauseissa 10:ssä (8 miesvastaajaa, 2 naista) agenttina on joko susi tai koira, ja 1 lauseessa agentti ulvoo ”kuin kiimainen koira” (ks. muista verbille annetuista merkityksistä lauseissa luvusta 5.3.1). Saman verran eläinagentin kanssa mainintoja on saanut ulvomisen kovaäänisyys. Agentin äänen voimakkuutta selvittäneessä monivalintatehtävässä ulvominen arvioitiin kovaäänisimmäksi (ks. lukua 5.4). Kiinnostavaa on myös, että 6 naisvastaajaa on kuvaillut ulvomista huomionhakuiseksi tai yliampuvaksi itkemiseksi. 7:ssä vastaajien tuottamassa lauseessa ulvominen liittyy tuskaan tai kipuun (esimerkki 75). 2 miesvastaajaa ei selittänyt verbiä.

75) *Olin niin tuskissani, että aloin ulvoa.*

Taulukko 52. *Parkua*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Parkua</i>	miehet	naiset	yhteensä
itkijänä vauva/lapsi	3	8	11
kovaäänistä	7	3	9
huutoitkua, huutomaista	5	3	8
mielenosoituksellista	1	4	5
kyyneliä valuu	2	0	2
vaikea lopettaa	1	1	2
voimakasta	1	1	2

Eniten mainintoja saanut piirre *parkua*-verbin määrittelyissä on vauva- ja lapsiagentti. Naisia on piirteen maininneissa vastaajissa hivenen enemmän. Vastaukset tukevat monivalintatehtävästä ja tuotetuista lauseista saatuja tuloksia verbin tyypillisestä agentista (ks. lukua 5.3). Seuraavaksi eniten mainintoja ovat saaneet itkun kovaäänisyys

ja huutomaisuus. Nämä piirteet on ilmaistu 8 vastaajan tuottamassa lauseessa (esimerkit 76 ja 77). Myös agentin äänen voimakkuutta selvittävässä tehtävässä parkuminen arvioitiin kovääniseksi (ks. lukua 5.4). 2 naisvastaajaa on jättänyt määrittelemättä verbin *parkua*.

76) *Poika parkuu täyttä kurkkua.*

77) *Kalle parkui äänekkäästi pihalla.*

Taulukko 53. *Porata*-verbiä kuvaavat piirteet vastauksissa.

<i>Porata</i>	miehet	naiset	yhteensä
slangisana, murrenana	5	4	9
sana, jolla helppo tunnustaa itkeneensä	1	4	5
turhan takia	2	1	3
voimakasta	2	1	3
koväänistä	3	0	3
sana vähättelee itkemistä	1	2	3
kyyneliä valuu	2	0	2

Informanttien *porata*-verbin selityksissä kiinnostavaa on se, että eniten mainintoja saaneet piirteet liittyvät vastaajien käsityksiin sanan käytöstä, eivätkä niinkään sanan merkitykseen. Eniten *porata*-verbiä on kuvailtu slangisanaksi tai murrenaksiksi. Tämä näkyy myös vastaajien tuottamissa lauseissa niin, että 11 lauseessa käytetään puhekieltä yleiskielen sijaan (esimerkit 78 ja 79). Toiseksi eniten verbiä kuvaillaan sanaksi, jolla on helppo tunnistaa itkeneensä. Tuotetuissa lauseissa mielenkiintoista on myös se, että käskylauseita niistä on 10. Käskylauseissa kehoitetaan tai käsketään lopettamaan itkeminen tai olemaan aloittamasta sitä (esimerkki 80). 5:ssä vastaajien tuottamassa lauseessa tuodaan kielellisesti ilmi, että poraaminen tapahtuu turhan takia (esimerkki 81). Miesvastaajista 2 ei ole määritellyt verbiä *porata*.

78) *Kundi poraa stadissa.*

79) *Toi flikka jaksaa ain vaa poraa.*

80) *Mies ihmettelee miksi vaimo poraa jokaisesta turhasta asiasta.*

81) *Älä nyt poraa siinä!*

5.8 Yhteenvetoa

Tässä luvussa esitän tiivistetysti itkemisverbeihin liittyvät tutkimustulokset. Tutkimuksen kohteena ovat olleet verbit *kyynelehtiä*, *niiskuttaa*, *nyyhkyttää*, *parkua*, *pillittää*, *porata*, *tyrskiä*, *ulvoa*, *vetistellä* ja *vollottaa*. Kyselytestimenetelmän avulla on selvitetty, millaisia aste-eroja näiden synonyymisten itkemistä kuvaavien verbien merkityksiin ja käyttöön voidaan löytää. Verbien piirteitä selvittävään kyselylomakkeeseen vastasi 50 ammattikorkeakouluopiskelijaa, 25 naista ja 25 miestä. Vastaajan sukupuolella näytti olevan jonkin verran vaikutusta osaan vastauksista.

Kyselylomakkeen ensimmäisessä tehtävässä vastaajat tuottivat spontaanisti kolme lausetta, jossa on itkemistä kuvaava verbi, muu kuin *itkeä*. Tarkoituksena oli saada tietoa vastaajien aktiivisimmin hallitsemista itkemissanoista. Näissä lauseissa kolme eniten tuotetuinta verbiä ovat *parkua*, *vollottaa* ja *kyynelehtiä*. Myös verbit *pillittää*, *porata* ja *nyyhkyttää* saivat useita mainintoja. Vähintään kaksi kertaa käytettyjä verbejä on 13. Vastaavassa nauramisverbien tehtävässä vastaajat puolestaan tuottivat kaksi kertaa mainittuja verbejä hiukan enemmän (18).

Vastaajilta myös kysyttiin, tuntevatko he kyselyyn valitut verbit ja onko niiden käyttö heille luontevaa. Kaikki vastaajat ilmoittivat tuntevansa verbit *pillittää*, *vollottaa*, *parkua* ja *porata*. Myös muut verbit ovat lähes kaikille vastaajille tuttuja, paitsi verbi *tyrskiä*. *Tyrskiä* on selvästi verbeistä tuntemattomin vastausten perusteella: sen tuntee ainoastaan 18 vastaajaa. Neljä käytetyintä verbiä ovat informanttien vastausten perusteella *pillittää*, *vollottaa*, *parkua* ja *porata*. Sukupuolten välinen ero löytyy *nyyhkyttää*-verbin käytössä: 20 naista ilmoittaa käyttävänsä verbiä, miehistä 11. Kuten myös nauramisverbien kyselyn perusteella, näyttää siltä, että mainintojen perusteella voitaisiin tulkita naisten käyttävän miehiä enemmän kyselyssä olleita itkemisverbejä.

Vastaajia pyydettiin myös kertomaan, tuntevatko he muita itkemistä kuvaavia verbejä kuin kyselyssä mainittuja ja mitä niistä he itse käyttävät. Vastaajista 20 (13 miestä, 7 naista) mainitsi yhden tai kaksi muuta verbiä. Kiinnostavaa on, että lähes 2/3 tehtävään vastanneista on miehiä. Vastaajat mainitsivat 14 eri verbiä, ja mainintoja niiden tunnettuudesta on yhteensä 22 (miehillä 15 mainintaa, naisilla 7 mainintaa). Vas-

taavassa tehtävässä nauramisverbien kyselyssä miesvastaajia oli myös naisvastaajia enemmän. Eniten mainintoja saivat verbi *märistä* (4 vastaajaa) ja *spiidata* (4 vastaajaa). Kaikki tehtävään vastanneet eivät kertoneet verbin luontevuudesta heidän omassa kielenkäytössään.

Vastaajilta myös kysyttiin kahden esimerkkilauseen avulla, ovatko verbit luontevampia koloratiivirakenteessa vai ilman sitä. Eniten valintoja koloratiivirakenteen luontevuudesta saivat verbit *pillittää* ja *tyrskiä*. Yhdenkään vastaajan mielestä verbi *parkua* ei ole luonteva koloratiivikonstruktiossa. Myöskään verbit *kyynelehtiä*, *vetistellä*, *nyyhkyttää* ja *ulvoa* eivät ole juuri saaneet mainintoja koloratiivirakenteen luontevuudesta.

Seuraavaksi esittelen jokaisen tutkittavan verbin olennaisimmat piirteet kyselyn perusteella. Lisäksi kerron MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0:ssa (MOT) esitetyt määritelmät verbeille. Näin voidaan vertailla, selvisikö tutkimuksessa sanakirjamääritelmistä uupuvia tai poikkeavia piirteitä.

Vastaajien mukaan *parkua*-verbin tyypillinen agentti on lapsi tai vauva. Parkujan ääni on voimakas ja korkeahko. Itku voi olla jopa huutomaista. Itkijän mielenliikutus on melko voimakas. Kielitoimiston sanakirjan (MOT) määritelmä verbistä on seuraava: ”huutaa kovalla valittavalla, raastavalla äänellä, itkeä suureen ääneen, rääkyä. *Parkua täyttää kurkkua. Lapsi parkuu nälkäänsä. Älä paru!*” Verbi *vollottaa* kuvaa vastausten perusteella myös lapsen tai nuoren itkua. Vollottajan ääni on voimakas, ja itkuun liittyy suurehko mielenliikutus. Lisäksi itku voi olla dramaattista, vuolasta ja pitkäkestoista. Kielitoimiston sanakirjan (MOT) määritelmä verbistä on seuraava: ”itkeä suureen ääneen, kollottaa, ulista. *Itkeä vollottaa.*”

Kyselyn perusteella *pillittää*-verbin tyypillinen agentti on tyttö, mahdollisesti myös nuori nainen. Itkijän äänen korkeus on melko korkea. Itkemisen syy voi olla turha. Kielitoimiston sanakirja (MOT) määrittelee *pillittää*-verbin seuraavasti: ”itkeä, parkua, vollottaa. *Itkeä pillittää. Tyttö alkoi pillittää.*” *Nyyhkyttää*-verbin tyypillinen agentti vaikuttaisi olevan tyttö tai nuori nainen, mahdollisesti iältään myös vanhempi. Itku on hiljaista ja pientä. Nyyhkyttäjä saattaa olla yksin. Kielitoimiston sanakirja (MOT) määrittelee verbin seuraavasti: ”(*rinn.* nyyhkiä) itkeä nykäyksittäin henkeä vetäen, nyyhkiä. *Nyyhkytti hiljaa itseksensä. Itkeä nyyhkyttää.*”

Kyynelehtiä-verbin tyypillinen agentti on keski-ikäinen tai vanhempi nainen, mahdollisesti myös nuori. Itkeminen on hyvin hiljaista, lähes äänetöntä ja melko matalaa. Itkiessä valuu kyyneleitä. Kyynelehtiminen voi liittyä jonkun pois lähtöön tai onneen ja iloon. Kyynelehtiä voi myös elokuvaa katsoessa tai hautajaisissa. Kielitoimiston sanakirjan (MOT) määritelmä verbistä on seuraava: ”vuodattaa kyyneliä, itkeä. *Järketyntyt, kyynelehtivä tyttö.*”

Vetistellä-verbin tyypillinen agentti on iältään keski-ikäinen, mahdollisesti myös vanhus. Agentin sukupuolta selvittävässä monivalintatehtävässä naisagentti sai hiukan enemmän valintoja, varsinkin miesvastaajilta. Vastaajien tuottamissa lauseissa on eniten agentteja, joiden ikä ja sukupuoli eivät ole pääteltävissä. Vetistely on äänen voimakkuudeltaan hiljaista ja korkeudeltaan matalaa. Vetistely on ilosta itkemistä, muistoista liikkuttamista, ja itkemiseen liittyy vetiset silmät tai kyyneleet. Ilosta itkeminen ja liikkuttaminen näkyivät myös vastaajien tuottamissa lauseissa paikoissa, joissa vetistellään, kuten häissä. Vetistely voi liittyä myös elokuvan katselemiseen. Kielitoimiston sanakirja (MOT) määrittelee verbin seuraavasti: ”*us. halv. itkeä. Vetisteleviä naisihmisiä.*”

Niiskuttaa-verbin tyypillinen agentti vaikuttaisi olevan nainen. Monivalintatehtävässä hiukan yli puolet informanteista valitsi *niiskuttaa*-verbille iältään nuoren agentin, mutta myös lapsi ja keski-ikäinen saivat useita mainintoja. Vastaajien tuottamissa lauseissa hivenen suurempi osa iältään ja sukupuoleltaan tunnistettavista agenteista oli iältään lapsia/nuoria. Niiskuttaminen on hiljaista itkuja. Kaikista verbeistä pienin mielenliikutus liittyy *niiskuttaa*-verbiin. Itkiessä nenä vuotaa. 7 tuotetussa lauseessa *niiskuttaa*-verbin merkitys kytkettiin pelkästään nuhaan eikä itkemiseen. Niiskuttamista kuvailtiin myös itkun jälkeiseksi tilaksi tai loppumassa olevaksi, rauhoittuneeksi itkuksi. Kielitoimiston sanakirja (MOT) määrittelee verbin seuraavasti: ”vedellä äänekäästi ilmaa nenän kautta; myös itkemisestä, itkun äänestä. *Niiskuttaa nuhaisena. Itkeä niiskuttaa.*”

Porata-verbin agentti vaikuttaisi olevan vastaajien mielestä nuori tai lapsi. Agentin sukupuolesta oltiin erimielisiä. Monivalintatehtävässä miehistä 16 piti verbin agenttina miestä, kun taas naisista vain 5 oli samaa mieltä. Naisista 11 piti agenttina naista, miehistä 2. Naisista 6:n ja miehistä 5:n mielestä agenttina voi olla sekä mies että nainen. Poraajan äänen voimakkuus on melko voimakas. Verbiä kuvailtiin slangi- tai murren sanaksi ja sanaksi, jolla on helppo tunnustaa itkeneensä. Poraaminen saattaa tapahtua turhan takia. Vastaajien tuottamissa lauseissa mielenkiintoista on se, että niistä

10 on käskylauseita, joissa käsketään lopettamaan itkeminen tai olemaan aloittamasta sitä. Kielitoimiston sanakirja (MOT) määrittelee *porata*-verbin nauramisen osalta seuraavasti: ”*murt. itkeä, parkua; valittaa, ruikuttaa.*”

Tyrskiä-verbin agentiksi valittiin monivalintatehtävässä eniten keski-ikäinen agentti, toiseksi eniten ikäryhmistä valintoja sai vanhus. Agentin sukupuolen arvioissa oli paljon hajontaa. Verbistä tuotetuista lauseista ei kummankaan sukupuolinen eikä tietyn ikäinen agentti korostunut. Vastaajien määrittelyjen mukaan tyrskeminen voi olla puuskittaista. Tyhjiä vastauksia oli kyselyssä eniten tämän verbin kohdalla. Sen tunsikin vastaajista ainoastaan 18 oman ilmoituksensa mukaan. Huomionarvoista on myös se, 7 tuotetussa lauseessa tyrskimisellä viitattiin muuhun kuin itkemiseen. Kielitoimiston sanakirja (MOT) määrittelee *tyrskiä*-verbin nauramisen osalta seuraavalla tavalla: ”pyrskähtelevästä itkusta t. naurusta, pyrskiä. *Itkeä tyrski.*”

Arvioissa *ulvoa*-verbin agentista kumpikaan sukupuoli eikä yksikään ikäryhmistä korostu vahvasti toisten edelle. Monivalintatehtävässä agentin ikävaihtoehtoja eniten mainintoja sai lapsi, jonkin verran myös keski-ikäinen ja vanhus. 14 vastaajan tuottamassa lauseessa ulvomisella tarkoitettiin muuta kuin ihmisen itkemistä. Useampi vastaaja nimesi verbiä määriteltessään sen agentiksi suden tai koiran, kuten myös tuotetuissa lauseissa. Näin tekivät erityisesti miesvastaajat. Määrittelyjen perusteella ulvominen voi olla huutamista sekä itkemistä ja huutamista sekaisin. *Ulvoa*-verbi arvioitiin kaikista verbeistä kovaäänisimmäksi, korkeimmaksi ja suurimmaksi mielenliikutuksestaan. Naisvastaajat kuvailivat ulvomista myös huomionhakuiseksi ja yliampuvaksi itkemiseksi. Ulvominen voi liittyä myös tuskaan tai kipuun. Kielitoimiston sanakirjan (MOT) määrittelemä verbistä on seuraava: ”huutaa jatkuvasti korkeahkolla (us. voimakkuudeltaan t. säveltasoltaan) vaihtelevalla äänellä, ulista, vonkua. *Koirat, sudet ulvovat. Ulvoa tuskasta. Poliisiauto ajoi paikalle sireenit ulvoen. Tuuli ulvoo nurkissa. Erik. äänekäästä itkusta t. naurusta. Älä nyt vain rupea ulvomaan [= itkemään].*”

Tulokset osoittavat, että kyselytesteillä on mahdollista saada syntyperäisiltä puhujilta relevanttia ja kiinnostavaa tietoa heidän käsityksistään itkemistä kuvaavien verbien merkityseroista ja käytöstä. Kyselytestimenetelmällä verbeistä ilmeni joitakin piirteitä, joita ei suppeissa sanakirjamääritelmässä tai niiden esimerkkilauseissa ole tuotu ilmi. Esimerkiksi *vollottaa*-verbin määritelmässä ja esimerkkilauseissa ei ole mainintaa tyy-

pillisestä agentista, joka kyselyn perusteella on lapsi tai nuori. Myöskään *niiskuttaa*-verbin määrittelyssä ei mainita itkijän mielenliikituksen pienuutta tai itkun olevan jo loppumassa tai rauhoittumassa. *Vetistellä*-verbin yhteydessä ei mainita itkijän äänen hiljaisuutta.

Joidenkin itkemisverbien määritelmässä Kielitoimiston sanakirjassa (MOT) on piirteitä, joita kyselytestissä ei tullut ilmi. Esimerkiksi *vetistellä*-verbin määritellään kuuvavan usein halventavasti itkemistä, mutta kyselyn vastauksissa tästä ei näkynyt viitteitä. Tämä voisi olla merkki siitä, että verbin merkitys ja käyttö ovat muuttumassa. *Nyyhkyttää*-verbiä kuvaillaan Kielitoimiston sanakirjassa (MOT) itkemiseksi nykäyksittäin henkeä vetäen. Tämäkään piirre ei noussut esiin vastauksissa. Vastaajat eivät välttämättä pidä piirrettä olennaisena verbin määrittelyssä. Huomionarvoista on myös, että kyselyyn vastanneiden arvioissa verbi *nyyhkyttää* vaikuttaisi olevan luontevampi ilman koloratiivirakennetta, mutta Kielitoimiston sanakirjassa (MOT) verbin esimerkkilauseessa on käytetty kyseistä rakennetta.

Usea vastaaja, joka ilmoitti, ettei tunne jotakin itkemisverbeistä, vastasi kuitenkin verbiä koskeviin kysymyksiin eri kyselytestien osiossa, erityisesti monivalintatehtävissä. Osa heistä vastasi myös tuottotehtäviin. Vastaajat ovat voineet käyttää arvioissaan apuna esimerkiksi sanan äänneasun herättämiä mielikuvia. Äännesymboliikka ei kuitenkaan näy niin vahvasti itkemisverbeissä kuin nauramisverbeissä, koska itkemisverbeihin ei kuulu montaa niin vahvasti onomatopoeettista verbiä. Kuten nauramisverbienkin kyselyssä, tyhjät vastaukset näyttivät kerääntyvän enemmän tietyille vastaajille tai johtuvan mahdollisesti vastaajien huolimattomuudesta. Vastaamatta jättämisen syyt eivät siis johtuneet todennäköisesti pelkästään verbin vieraudesta.

Tyrskiä-verbi oli vastaajille itkemisverbeistä tuntemattomin, ja osa vastaajista liitti verbin merkityksen muuhun kuin itkemiseen. Samoin *ulvoa*-verbin merkitys vaikuttaisi liittyvän vastaajien mielestä ensisijaisesti eläimien ääntelyyn tai huutamiseen kuin ihmisen itkemiseen. Niiskuttaminenkin liittyi osan vastaajista mielestä enemmän nuhaan kuin itkemiseen.

Itkemisverbeihin verrattuna nauramisverbeistä useampi osoittautui vahvasti sukupuoli- tai ikäsidonnaisiksi. Tämä antaa viitteitä agentin iän ja sukupuolen tärkeydestä verbien merkityksessä. Äänenvoimakkuuden arvioissaan vastaajat olivat melko yksimielisiä suurimmassa osassa molempia verbiryhmiä. Äänenkorkeuden arvioissa oli

enemmän hajontaa, erityisesti itkemisverbeissä. Hajontaa ilmeni myös naurun hyväntahtoisuuden ja itkun mielenliikituksen voimakkuuden arvioissa. Äänen korkeuden, naurun hyväntahtoisuuden ja itkun mielenliikituksen hahmottaminen ja arvioiminen voivat olla vastaajille hankalampia äänen voimakkuuteen verrattuna. Näitä piirteitä ei myöskään välttämättä nähdä olennaisina verbien merkitysten kannalta. Osa nauruverbien piirteistä sai määrittelytehtävässä useampia mainintoja kuin itkemisverbien piirteet. Itkemisverbien määrittelyissä taas erilaisia piirteitä mainittiin hivenen enemmän.

Kyselyllä löydettyjen merkityserojen epätasaisuus on osoitus synonymian luonteesta: synonyymiset sanat voivat poiketa toisistaan erilaisissa dimensioissa (ks. Vanhatalo 2005: 41). Esimerkiksi verbit *parkua* ja *vetistellä* eroavat toisistaan agentin iän ja äänen voimakkuuden suhteen, verbit *räkättää* ja *hihittää* naurun hyväntahtoisuuden, äänenvoimakkuuden ja osin myös agentin iän suhteen.

6. LOPUKSI

Olen tarkastellut tutkimuksessani, millaisia aste-eroja synonyymisten nauramista ja itkemistä kuvaavien verbien merkityksiin ja käyttöön on löydettävissä kyselytestimennä avulla. Tässä tutkielmassa esitetyt tulokset osoittavat, että kyselytesteillä voidaan saada natiiveilta kielenkäyttäjiltä kiinnostavaa, sanakirjoista vielä löytymätöntäkin, tietoa heidän käsityksistään nauramista ja itkemistä kuvaavien verbien merkityseroista ja käytöstä. Testit osoittivat informanttien olevan huomattavan yksimielisiä eräistä tutkittavina olleiden verbien piirteistä, kuten *hohottaa*-verbin miesagentista ja *parkua*-verbin lapsiagentista. Tietyissä piirteissä ilmeni puolestaan suurta erimielisyyttä, kuten *kyynelehtiä*-verbin agentin mielenliikituksen voimakkuudessa ja *porata*-verbin agentin äänen korkeudessa. Tulokset antavat viitteitä siitä, mitkä tutkituista piirteistä koettiin kunkin verbin merkityksen kannalta olennaisiksi.

Osa piirteistä sai tukea sekä monivalinta- että tuottotehtävien tuloksista, osa piirteistä puolestaan tuli esiin ainoastaan tuottotehtävissä. Laajempi vastaajien määrä sekä lisätutkimukset toisivat todennäköisesti esiin lisää verbien piirteitä, täsmentäisivät määritelmiä ja lisäisivät tiedon luotettavuutta. Erityisesti tuottotehtävissä ilmi tulleet piirteet vaatisivat lisätestausta. Kiinnostavaa olisi teettää uudelle vastaajaryhmälle esimerkiksi sellainen tehtävä, jossa vastaajien tulisi valita verbin merkityksen kannalta olennaiset piirteet listasta ja mahdollisesti asettaa ne myös tärkeysjärjestykseen. Tämän työn tuloksia tarkasteltaessa tulee muistaa tehtävätyyppien rajallisuus. Esimerkiksi verbin luontevuutta koloratiivirakenteessa testattiin kyselyssä ainoastaan yhdessä tehtävässä kahden lauseparin avulla. Tutkijana en voi olla varma, millä perusteella vastaajat ovat tehneet valintansa kahden lauseen väliltä ja kuinka paljon muu lauseyhteys on valintaan vaikuttanut. Kyseisen tehtävän perusteella osa tutkitusta verbeistä vaikuttaa olevan luontevampia koloratiivirakenteessa kuin ilman sitä, mutta vastaajien tuottamissa lauseissa koloratiiveja ei kuitenkaan juuri esiintynyt.

Tuottotestit tuottivat mielestäni mielenkiintoisimmat tulokset verbien merkityseroista, koska niissä tutkijan määräämä tutkimusasetelma ei rajoita informanttien vastauksia. Raukko (2002: 369) toteaaakin, että tuottotestien avulla voi melko luotettavasti tutkia esimerkiksi, mitkä verbien merkityspiirteet tulevat helposti koehenkilöiden

mieleen ja vaikuttavat kunkin verbin kohdalla keskeisiltä. Arviointitestit eivät tarjoa tätä mahdollisuutta. Sen sijaan ne mahdollistavat kontrolloidumman kysymyksenasettelun, kun halutaan tutkia, missä eri verbien piirteiden rajat voivat kulkea.

Tutkittuihin verbeihin voi siis liittyä myös muita kiinnostavia ja merkittäviä piirteitä, joita tässä tutkimuksessa ei ole selvitetty. Kiinnostavaa olisi selvittää esimerkiksi itkun ja naurun syytä ja syyn rakenteellisen ilmaisuuden eroa (esim. *itkeä jnkn vuoksi, jtkn, jollkn; nauraa jtkn, jklle, jnkn vuoksi*). Joidenkin verbien kohdalla mahdollinen syy erottuikin tuottotehtävissä (esim. *vetistellä ilosta*). Myös nauramista kuvaavien frekventatiivisten johdosten (esim. *hihitellä*) ottaminen tarkempaan tarkasteluun olisi mielenkiintoista. Selvittämisen arvoista olisi, mitä eroja vastaajien mielestä nauramista kuvaavan kantaverbin ja siitä tehdyn frekventatiivisen johdoksen välillä on. Kiinnostavaa olisi myös selvittää, kenen sanavarastoon vastaajat kokevat verbien kuuluvan. Tässä tutkimuksessa kysyttiin ainoastaan, onko verbin käyttö luontevaa vastaajien omassa kielenkäytössä. Tutkittavien verbien määrää olisi mahdollista ja mielekästä kasvattaa mahdollisissa jatkotutkimuksissa.

Sukupuolten välillä ilmeni osassa vastauksia pienehköjä eroja. Selvimmin eroja näkyy verbien käytön eroissa ja tunnettuudessa. Vastausten perusteella voitaisiin esimerkiksi tulkita kyselyyn vastanneiden naisten käyttävän hiukan miehiä enemmän kyselyssä olleita verbejä. Suuria johtopäätöksiä sukupuolten eroista ei kuitenkaan voida tämän tutkimuksen pohjalta tehdä. Tuloksia tarkasteltaessa tulee muistaa, että kyselyyn vastanneet olivat hyvin samanikäisiä ja koulutukseltaan samantaustaisia nuoria aikuisia. Vastaajajoukon heterogeenisyys parantaisi tulosten yleistettävyyttä joukon kasvattamisen lisäksi. Informanttien vastauksia voisi vertailla myös esimerkiksi iän, ammatin, koulutuksen ja kielellisen kotiseudun perusteella.

Informanteista toiset käyttivät kyselyn täyttämiseen enemmän aikaa kuin toiset. Luultavasti myös vastaajien motivaatio ja keskittyminen lomakkeen täyttämiseen vaihtelivat, vaikka sivusta seurattuna lähes kaikki vastaajat näyttivät keskittyvän tehtävään. Kuitenkin on muistettava, ettei tutkija voi koskaan täysin tietää, mitä vastaajan mielessä tapahtuu testitilanteen aikana. Erilaiset sisäiset ja ulkoiset tekijät voivat vaikuttaa vastaajien keskittymiseen ja vastauksiin. Vastaaja voi esimerkiksi asettaa vastauksilleen joitakin omia kriteerejään, kuten oikeakielisyyden tai mahdollisimman suurien erojen löytämisen verbeille.

Tässä tutkielmassa en ole käsitellyt sanojen kontekstisidonnaisuuteen liittyviä kysymyksiä. Osassa kyselyn testeistä sanan merkitystä tarkastellaan pääasiassa kontekstittomana ja käytöstä irrallaan. Tiedostan kuitenkin, että eri kontekstit ovat tärkeä osa sanan merkityksen muodostumisessa, tulkinnassa ja tutkinnassa. Synonymiakäsitykseni on yhtenevä Ulla Vanhatalon (2005: 26) kanssa: sanaston kontekstiriippuvaisuus on asteittaista ja asteikon konteksti-itsenäisemmän pään sanastoa voidaan tutkia irrallaan välittömästä ympäristöstä. Näin ollen esimerkiksi verbi *pitää* on kontekstiriippuvaisempi kuin verbi *hekottaa*. Vaikka lähikonteksti onkin sanan merkityksen kannalta tärkeää, useissa tapauksissa vasta vertailu läheisiin synonyymeihin paljastaa sanan käytön kannalta olennaisia merkitysvivahteita (mts. 28).

Kyselytestimetodi on saanut osakseen kritiikkiä muun muassa menetelmän objektiivisuutta ja luotettavuutta kohtaan (aiheesta tarkemmin luvussa 3.1). On totta, että tutkija voi ohjata tuloksia haluttuun suuntaan tarkoitushakuisesti testaamalla. Kyselytestit tulisikin suunnitella niin, että ne nauttivat muiden kielentutkijoiden luottamusta ja siten, että niissä on otettu tarkkaan huomioon, mitä sanastoa tutkitaan ja miksi ja ketkä ovat informantteja (Vanhatalo 2003: 353). Kyselytestejä on arvosteltu myös niiden työläydestä verrattuna esimerkiksi korpustutkimukseen tai komponenttianalyysiin. Menetelmällä sopiikin tutkia sellaista sanastoa, josta on hankala saada tietoa muilla keinoin. Vanhatalo (2005: 31) kuitenkin muistuttaa, että kyselytestimenetelmän rinnalla tarvitaan myös introspektion ja korpuslingvistiikan apua. Eri tutkimusmenetelmien antamia tuloksia yhdistämällä ja vertailemalla on mahdollista päästä lähemmäksi todellista kielenkäyttöä. Tämän tutkimuksen tuloksia olisikin mielenkiintoista verrata mahdollisesti korpuslingvistiikan keinoin saatavaan tietoon.

Leksikko – kuten kieli ylipäätään – ei ole pysähtynyt, valmis järjestelmä, vaan sanojen käytössä, merkityksessä ja muodossa tapahtuu jatkuvasti muutoksia. Uusia sanoja syntyy koko ajan ja vanhat saavat uusia merkityksiä. On osoitettu, että kyselytesteillä voidaan saada kiinnostavaa ja ajantasaista tietoa sanojen käytöstä ja merkityksestä (esim. Vanhatalo 2005, Raukko 2002, Leskinen 1991). Tärkeää olisikin miettiä, miten ihmisiltä kerätty tieto saataisiin takaisin tavallisten kielenkäyttäjien ja esimerkiksi suomi toisena kielenä -oppijoiden käyttöön. Vanhatalo (2002: 334) ehdottaa, että aika ajoin tehtävillä kyselytesteillä voitaisiin seurata sanaston muovautumista ja päivittää tietoja sähköisiin sanakirjoihin. Ajatus on hieno, mutta toteutuakseen se tarvitsee vielä tuek-

seen innokkaita kielentutkijoita, joilla on kiinnostusta selvittää ja kehittää kyselytestimenetelmän mahdollisuuksia ja sovelluksia sanastontutkimuksessa.

LÄHTEET

- ARPPE, ANTTI – JÄRVIKIVI, JUHANI 2002: Every method counts: Combining corpus-based and experimental evidence in the study of synonymy. – http://www.ling.helsinki.fi/~aarppe/Publications/CLLT_Arppe_Jarvikivi-07.pdf (16.10.2012).
- CRUSE, ALAN 1986: *Lexical Semantics*. Cambridge Textbooks in Linguistics. Cambridge University Press.
- HEIKKINEN, VESA – VOUTILAINEN, EERO 2009: Koloratiivirakenne Hirventappopaikka-romaanissa – Vesa Heikkinen (toim.) *Kielen piirteet ja tekstilajit. Vaikuttavia valintoja tekstistä toiseen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, s. 135–169.
- ITKONEN, ESA 2003: *What is language? A Study in the Philosophy of Linguistics*. Publications in General Linguistics 8. University of Turku.
- ITKONEN, ESA – PAJUNEN, ANNELI 2010: *Empiirisen kielitieteen metodologia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ITKONEN, TERHO 1956: *Mellakoihin vai mellakkoihin?* Yleiskielemme eräiden taivutus-horjuvuuksien taustaa. – *Virittäjä* 61 s. 258–286.
- ITKONEN, TERHO 1976: Syntaktisten vaikutusyhteyksien luonteesta. – *Virittäjä* 80 s. 52–81.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JARVA, VESA 2003: *Venäläisperäisyys ja ekspressiivisyys suomen murteiden sanastossa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- JÜRVESTON, MARIA-MAGDALENA 2004a: Some aspects of sound symbolism of expressive verbs in the Finnish Language. – 20th Scandinavian Conference of Linguistics, January 7th–9th, 2004. University of Helsinki. s. 124–125. http://www.ling.helsinki.fi/kielitiede/20scl/Experimental_Methods/experimental_methods-abstracts.rtf (16.10.2012).

- JÜRVESTON, MARIA-MAGDALENA 2004b: Kyselytesti ekspressiivisten verbien tutkimuksessa. Esitelmän abstrakti. – Langnet-konferenssi, 25.–27.11.2004, Tampereen yliopisto. http://www.helsinki.fi/hum/langnet/abstraktit_2.pdf (16.10.2012).
- JÜRVESTON, MARIA-MAGDALENA 2009: sähköpostit 23.1.2009, 30.1.2009 ja 31.1.2009.
- KANGASNIEMI, HEIKKI 1997: *Sana, merkitys, maailma. Katsaus leksikaalisen semantiikan perusteisiin*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- KARLSSON, FRED 1998: *Yleinen kielitiede*. Helsinki: Yliopistopaino.
- KIVINIEMI, YRJÖ 1986: *Synonyymisanasto*. Keuruu: Otava.
- KORHONEN, MIKKO 1994: *Kielen synty*. Porvoo: Werner Söderström.
- KUIRI, KAIJA 2012: *Johdatus semantiikkaan*. Vantaa: Finn Lectura.
- LEECH, GEOFFREY 1981: *Semantics. The Study of Meaning*. England: Penguin Books.
- LEHIKONEN, MAIJA 1973: Partisiippirakenteen totaalisen predikatiivin muodosta. – *Virittäjä* 77 s. 190–194.
- LEINO, ANTTI – LEINO, PIRKKO 1990: *Synonyymisanasto*. Keuruu: Otava.
- LESKINEN, HEIKKI 1991: Vieläkö nuoret nurisevat? – Huomioita onomatopoeettisten sanojen tuntemuksesta ja tulkinnasta. – *Virittäjä* 95 s. 355–371.
- LESKINEN, HEIKKI 2001: Ekspressiivisanaston asema itämerensuomalaisten kielten tutkimuksessa – Leskinen, Juha (toim.), *Itämerensuomalaista ekspressiivisanaston tutkimusta*. Jyväskylän yliopisto, suomen kielen laitoksen julkaisuja 42.
- LESKINEN, JUHA 2001: Suomalaiset, karjalaiset ja virolaiset korkeakouluopiskelijat imitatiivien käyttäjinä ja tuntijoina – Leskinen, Juha (toim.), *Itämerensuomalaista ekspressiivisanaston tutkimusta*. Jyväskylän yliopisto, suomen kielen laitoksen julkaisuja 42.
- LYONS, JOHN 1995: *Linguistic semantics – An introduction*. Cambridge University Press.
- MIKONE, EVE 2002: *Deskriptiiviset sanat – Määritelmät, muoto ja merkitys*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MOT = MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0. [Http://www.nelliportaali.fi/](http://www.nelliportaali.fi/). Helsinki: Kielikone Oy.
- NIEMI JUSSI – HEIKKINEN JANNE – JÄRVIKIVI JUHANI 2001: Miksei *kania* vaikka *munoja*? – Sulkala, Helena & Nissilä Leena (toim.), *XXVII Kielitieteen päivät Oulussa 19.–20.5.2000* s.191–197, Oulu: Oulun yliopisto.

- <http://herkules.oulu.fi/isbn9514259653/isbn9514259653.pdf> (6.2.2013).
- NS = *Nykysuomen sanakirja 1 ja 3*. Helsinki: WSOY 1996.
- PAJUNEN, ANNELI 1997: Tietoa äännesymboliikasta. – *Virittäjä* 3 s. 477–480.
- PAJUNEN, ANNELI 2001: *Argumenttirakenne – Asiaintilojen luokitus ja verbien käyttäytyminen suomen kielessä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PAJUSALU, RENATE 2004: Experimental methods in evaluation semantic errors. 20th Scandinavian Conference of Linguistics, January 7th–9th, 2004. University of Helsinki. s. 121–122.
- http://www.ling.helsinki.fi/kielitiede/20scl/Experimental_Methods/experimental_methods-abstracts.rtf (20.11.2012).
- PAJUSALU, RENATE 2006: Kyselytestit merkityksen tutkimuksessa. – *Virittäjä* 110 s. 108–111.
- RAUKKO, JARNO 2002: Pitämisen polysemia: miten koehenkilöt hahmottavat pitää -verbin merkitystyyppejä. – *Virittäjä* 106 s. 354–374.
- RYTKÖNEN, AHTI 1937: Koloratiivinen konstruktio. *Virittäjä* 41 s. 95–104.
- RYTKÖNEN, AHTI 1940: *Kielentutkimuksen työmaalta III. Eräiden itämerensuomen tm-sanojen historiaa*. Jyväskylä: Gummerus.
- SIITONEN, KIRSTI 1999: *Agenttia etsimässä. U-verbijohdokset edistyneen suomenoppijan ongelmana*. – Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 63.
- SIVULA, JAAKKO 1989: Deskriptiiviset sanat – Vesikansa, Jouko (toim.), *Nykysuomen sanavarat* s.165–182. Porvoo: WSOY.
- TUOVILA, SEIJA 2005: Kun on tunteet. Suomen kielen tunnesanojen semantiikkaa. Oulun yliopisto.
- <http://herkules.oulu.fi/isbn9514278070/isbn9514278070.pdf> (11.11.2012).
- VAINIK, EVE 2001: *Eestlaste emotsioonsõnavara*. Eesti keele instituut. Tallin.
- <http://www.eki.ee/teemad/emotsioon/emotsioon.pdf> (16.10.2012).
- VAINIK, EVE 2004: Lexical knowledge of emotions: the structure, variability and semantics of the Estonian emotion vocabulary. Eesti keele instituut. Tallin.
- <http://www.eki.ee/~ene/failid/thesis.pdf> (16.10.2012).
- VANHATALO, ULLA 2002: "Naiset motkottaa aiheesta ja nalkuttaa syyttä": Kyselytestit verbien semanttisten sisältöjen arvioinnissa. – *Virittäjä* 106 s. 330–353.

- 2003: Kyselytestit vs. korpuslingvistiikka sanaston semanttisten sisältöjen arvioinnissa: Mitä vielä *keskeisestä* ja *tärkeästä*? – *Virittäjä* 107 s. 351–369.
- 2004: Koehenkilöiden taustan merkitys kokeellisessa leksikaalisessa semantiikassa ja sen sovelluksissa. – *Sananjalka* 46 s. 81–105.
- 2005: *Kyselytestit synonymian selvittämisessä. Sanastotietoutta kielenpuhujilta sähköiseen sanakirjaan*. Helsingin yliopisto.
<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/hum/suoma/vk/vanhatalo/kyselyte.pdf>
 (1.2.2013).
- YLIKOSKI, JUSSI 2005: Puhekielen morfologisten ja semanttisten innovaatioiden tutkimusnäkyviä – esimerkkinä suomen *tekeen-* ja *tekees-*tyyppiset verbimuodot. – *Puhe ja kieli* 4 s. 187–209.
<http://ojs.tsv.fi/index.php/pk/article/view/6693> (6.2.2013).

LIITTEET

LIITE 1 Nauramisverbien kyselylomake

Poliisiammattikorkeakoulu / Tampereen ammattikorkeakoulu

Äidinkieleni suomi _____
muu, mikä _____

Ikäni _____

Sukupuoleni mies _____
nainen _____

Syntymäpaikkakuntani _____

Missä osissa Suomea olen asunut	Asumisen kesto	Paikkakunta
Pohjois-Suomi	_____	_____
Keski-Suomi	_____	_____
Itä-Suomi	_____	_____
Länsi-Suomi	_____	_____
Etelä-Suomi	_____	_____
Suur-Helsinki	_____	_____

OHJEITA

- ❖ Täytä yksi sivu kerrallaan, älä katso seuraavaa sivua. Kun olet täyttänyt sivun, irrota se nipusta ja se jätä tekstipuoli alaspäin pulpetille. Älä tee irrottamaasi sivuun enää mitään korjauksia.
- ❖ Vastaa testin kysymyksiin juuri niin kuin sinusta itsestäsi tuntuu. Kysymyksiin ei ole olemassa ”oikeita” tai ”vääriä” vastauksia.
- ❖ Kiitos kun vastaat ja toimit ohjeiden mukaan!

Tehtävä 1. Muodosta kolme lausetta, joissa käytät nauramista kuvaava verbiä (muuta kuin *nauraa*). Käytä jokaisessa lauseessa eri verbiä.

1) _____

2) _____

3) _____

Tehtävä 2. Alla on lueteltuna sanoja. Ovatko sanat sinulle tuttuja? Tuntuuko sanojen käyttö luontevalta omassa kielenkäytössäsi? Ympyröi mieleisesi vaihtoehto kohdasta a ja b.

1. räkättää

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

2. käkättää

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

3. höröttää

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

4. hohottaa

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

5. hekottaa

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

6. tirskaa

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

7. kihertää

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

8. kikattaa

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

9. hykertää

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

10. hihittää

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

Tehtävä 3. Tunnetko joitain muita kuin äskeisessä listassa olleita nauramista kuvaavia verbejä (*räkättää, käkättää, höröttää, hohottaa, hekottaa, tirskaa, kihertää, kikattaa, hykertää, hihittää*)? Mitä? Mitä niistä käytät itse?

Tehtävä 4. Muodosta lauseita, joissa käytät annettuja verbejä. Kirjoita tekijäksi jotakin muuta kuin *hän*. Yritä kirjoittaa lauseita, joista käy mahdollisimman hyvin ilmi kunkin verbin käyttöyhteys.

1. hihittää _____
2. hohottaa _____
3. höröttää _____
4. hekottaa _____
5. hykertää _____
6. kikattaa _____
7. käkättää _____
8. räkättää _____
9. kihertää _____
10. tirskua _____

Tehtävä 5. Ulkomaalainen ystäväsi puhuu jo melko hyvin suomea. Hän ei kuitenkaan ymmärrä seuraavien sanojen merkitystä ja pyytää sinua selittämään ne sekä sanojen mahdolliset erot. Miten vastaisit hänelle?

hekottaa

höröttää

hohottaa

tirskua

kihertää

Tehtävä 6. Kumpi lauseista on mielestäsi luontevampi? Merkitse rastilla.

1. Hän alkoi nauraa höröttää.	___
Hän alkoi höröttää.	___
2. Koko perhe nauraa hohotti täyttä kurkkua.	___
Koko perhe hohotti täyttä kurkkua.	___
3. Me vain nauraa hykersimme tapahtuneelle.	___
Me vain hykersimme tapahtuneelle.	___
4. Mitä nauraa käkätät?	___
Mitä käkätät?	___
5. Nauraa tirskuin hänen hölmöille vitseilleen	___
Tirskuin hänen hölmöille vitseilleen.	___
6. Hän alkoi hiljalleen nauraa hihittää.	___
Hän alkoi hiljalleen hihittää.	___
7. Myyjä nauraa hekotti niin, ettei saanut enää sanaa suustaan.	___
Myyjä hekotti niin, ettei saanut enää sanaa suustaan.	___
8. He nauraa kikattivat juontajan hullunkuriselle hatulle.	___
He kikattivat juontajan hullunkuriselle hatulle.	___
9. Sinä iltana nauraa räkätin enemmän kuin koskaan.	___
Sinä iltana räkätin enemmän kuin koskaan.	___
10. Nauraa kihersimme onnistunutta yllätystä.	___
Kihersimme onnistunutta yllätystä.	___

Tehtävä 7. Kuinka voimakasäänisiä seuraavat verbit mielestäsi ovat? Ympyröi mieleisesi vaihtoehto.

1 = hiljainen ääni, 5 = voimakas ääni.

hihittää	1	2	3	4	5
hykertää	1	2	3	4	5
kikattaa	1	2	3	4	5
tirskua	1	2	3	4	5
hekottaa	1	2	3	4	5
hohottaa	1	2	3	4	5
höröttää	1	2	3	4	5
käkättää	1	2	3	4	5
räkättää	1	2	3	4	5
kihertää	1	2	3	4	5

Tehtävä 8. Kuinka korkeaäänisiä seuraavat verbit mielestäsi ovat? Ympyröi mieleisesi vaihtoehto.

1 = matala ääni, 5 = korkea ääni.

hihittää	1	2	3	4	5
hykertää	1	2	3	4	5
kikattaa	1	2	3	4	5
tirskua	1	2	3	4	5
hekottaa	1	2	3	4	5
hohottaa	1	2	3	4	5
höröttää	1	2	3	4	5
käkättää	1	2	3	4	5
räkättää	1	2	3	4	5
kihertää	1	2	3	4	5

Tehtävä 9. Kuinka hyväntahtoista tai ilkeää naurua verbi mielestäsi kuvaa? Ympyröi mieleisesi vaihtoehto.

1 = hyväntahtoinen nauru, 5 = ilkeä nauru

hihittää	1	2	3	4	5
hykertää	1	2	3	4	5
kikattaa	1	2	3	4	5
tirskua	1	2	3	4	5
hekottaa	1	2	3	4	5
hohottaa	1	2	3	4	5
höröttää	1	2	3	4	5
käkättää	1	2	3	4	5
räkättää	1	2	3	4	5
kihertää	1	2	3	4	5

Tehtävä 10. Kenen naurua verbi kuvaa? Valitse mielestäsi paras tai parhaat vaihtoehdot kohdasta yksi sekä kohdasta kaksi.

	1.	nainen	mies	2.	lapsi	nuori	keski-ikäinen	vanhus
hykertää	—	—	—	—	—	—	—	—
hihittää	—	—	—	—	—	—	—	—
kihertää	—	—	—	—	—	—	—	—
kikattaa	—	—	—	—	—	—	—	—
hekottaa	—	—	—	—	—	—	—	—
käkättää	—	—	—	—	—	—	—	—
tirskua	—	—	—	—	—	—	—	—
höröttää	—	—	—	—	—	—	—	—
hohottaa	—	—	—	—	—	—	—	—
räkättää	—	—	—	—	—	—	—	—

LIITE 2 Itkemisverbien kyselylomake

Poliisiammattikorkeakoulu / Tampereen ammattikorkeakoulu

Äidinkieleni suomi _____
muu, mikä _____

Ikäni _____

Sukupuoleni mies _____
nainen _____

Syntymäpaikkakuntani _____

Missä osissa Suomea olen asunut	Asumisen kesto	Paikkakunta
Pohjois-Suomi	_____	_____
Keski-Suomi	_____	_____
Itä-Suomi	_____	_____
Länsi-Suomi	_____	_____
Etelä-Suomi	_____	_____
Suur-Helsinki	_____	_____

OHJEITA

- ❖ Täytä yksi sivu kerrallaan, älä katso seuraavaa sivua. Kun olet täyttänyt sivun, irrota se nipusta ja se jätä tekstipuoli alaspäin pulpetille. Älä tee irrottamaasi sivuun enää mitään korjauksia.
- ❖ Vastaa testin kysymyksiin juuri niin kuin sinusta itsestäsi tuntuu. Kysymyksiin ei ole olemassa ”oikeita” tai ”väärä” vastauksia.
- ❖ Kiitos kun vastaat ja toimit ohjeiden mukaan!

Tehtävä 1. Muodosta kolme lausetta, joissa käytät itkemistä kuvaava verbiä (muuta kuin *itkeä*). Käytä jokaisessa lauseessa eri verbiä.

1) _____

2) _____

3) _____

Tehtävä 2. Alla on lueteltuna sanoja. Ovatko sanat sinulle tuttuja? Tuntuuko sanojen käyttö luontevalta omassa kielenkäytössäsi? Ympyröi mieleisesi vaihtoehto kohdasta a ja b.

1. kyynelehtiä

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

2. vetistellä

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

3. nyyhkyttää

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

4. niiskuttaa

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

5. pillittää

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

6. vollottaa

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

7. parkua

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

8. porata

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

9. ulvoa

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/en

10. tyrskiä

a. Onko sana tuttu? kyllä/ei

b. Käytätkö sanaa itse? kyllä/e

Tehtävä 3. Tunnetko joitain muita kuin äskeisessä listassa olleita itkemistä kuvaavia verbejä (*kyynelehtiä, vetistellä, nyyhkyttää, niiskuttaa, pillittää, vollottaa, parkua, porata, ulvoa, tyrskiä*)? Mitä? Mitä niistä käytät itse?

Tehtävä 4. Muodosta lauseita, joissa käytät annettuja verbejä. Kirjoita tekijäksi jotakin muuta kuin *hän*. Yritä kirjoittaa lauseita, joista käy mahdollisimman hyvin ilmi kunkin verbin käyttöyhteys.

1. kyynelehtiä _____
2. vetistellä _____
3. nyyhkyttää _____
4. niiskuttaa _____
5. pillittää _____
6. vollottaa _____
7. parkua _____
8. porata _____
9. ulvoa _____
10. tyrskiä _____

Tehtävä 5. Ulkomaalainen ystäväsi puhuu jo melko hyvin suomea. Hän ei kuitenkaan ymmärrä seuraavien sanojen merkitystä ja pyytää sinua selittämään ne. Miten vastaisit hänelle?

kyynelehtiä

vetistellä

nyyhkyttää

tyrskiä

niiskuttaa

Tehtävä 6. Kumpi lauseista on mielestäsi luontevampi? Merkitse rastilla.

1. Itkeä kyynelehdin niin, etten nähnyt enää eteeni.	___
Kyynelehdin niin, etten nähnyt enää eteeni.	___
2. Kaikki itkeä vetistelivät laivan lähdettyä.	___
Kaikki vetistelivät laivan lähdettyä.	___
3. Itkeä nyyhkytin elokuvan alusta asti.	___
Nyyhkytin elokuvan alusta asti.	___
4. Mitä sinä itkeä niiskutat?	___
Mitä sinä niiskutat?	___
5. Siellä minä itkeä pillitin karua kohtaloani.	___
Siellä minä pillitin karua kohtaloani.	___
6. Hän alkoi itkeä vollottaa kuultuaan onnettomuudesta.	___
Hän alkoi vollottaa kuultuaan onnettomuudesta.	___
7. Joku itkeä parkui koko illan naapurissa.	___
Joku parkui koko illan naapurissa.	___
8. Hän itkeä porasi menneitä vuosia.	___
Hän porasi menneitä vuosia.	___
9. Itkeä ulvoin säikähdyksestä ja kivusta.	___
Ulvoin säikähdyksestä ja kivusta.	___
10. He itkeä tyrskivät yhdessä kirkon pihalla.	___
He tyrskivät yhdessä kirkon pihalla.	___

Tehtävä 7. Kuinka voimakasäänisiä seuraavat verbit mielestäsi ovat? Ympyröi mieleisesi vaihtoehto.

1 = hiljainen ääni, 5 = voimakas ääni.

tyrskiä	1	2	3	4	5
vetistellä	1	2	3	4	5
vollottaa	1	2	3	4	5
kyynelehtiä	1	2	3	4	5
niiskuttaa	1	2	3	4	5
parkua	1	2	3	4	5
pillittää	1	2	3	4	5
nyyhkyttää	1	2	3	4	5
porata	1	2	3	4	5
ulvoa	1	2	3	4	5

Tehtävä 8. Kuinka korkeaäänisiä seuraavat verbit mielestäsi ovat? Ympyröi mieleisesi vaihtoehto.

1 = matala ääni, 5 = korkea ääni.

tyrskiä	1	2	3	4	5
vetistellä	1	2	3	4	5
vollottaa	1	2	3	4	5
kyynelehtiä	1	2	3	4	5
niiskuttaa	1	2	3	4	5
parkua	1	2	3	4	5
pillittää	1	2	3	4	5
nyyhkyttää	1	2	3	4	5
porata	1	2	3	4	5
ulvoa	1	2	3	4	5

Tehtävä 9. Kuinka vahvaa tunnetta verbi mielestäsi kuvaa? Ympyröi mieleisesi vaihtoehto.

1 = pieni mielenliikutus, 5 = suuri mielenliikutus

tyrskiä	1	2	3	4	5
vetistellä	1	2	3	4	5
vollottaa	1	2	3	4	5
kyynelehtiä	1	2	3	4	5
niiskuttaa	1	2	3	4	5
parkua	1	2	3	4	5
pillittää	1	2	3	4	5
nyyhkyttää	1	2	3	4	5
porata	1	2	3	4	5
ulvoa	1	2	3	4	5

Tehtävä 10. Kenen itkua verbi kuvaa? Valitse mielestäsi paras tai parhaat vaihtoehdot kohdasta yksi sekä kohdasta kaksi.

	1. nainen		mies	2. lapsi		nuori	keski-ikäinen	vanhus
niiskuttaa	—	—	—	—	—	—	—	—
parkua	—	—	—	—	—	—	—	—
vetistellä	—	—	—	—	—	—	—	—
pillittää	—	—	—	—	—	—	—	—
vollottaa	—	—	—	—	—	—	—	—
ulvoa	—	—	—	—	—	—	—	—
tyrskiä	—	—	—	—	—	—	—	—
kyynelehtiä	—	—	—	—	—	—	—	—
porata	—	—	—	—	—	—	—	—
nyyhkyttää	—	—	—	—	—	—	—	—